

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta
za gradbeništvo
in geodezijo

Katedra za metalne konstrukcije

JEKLENE KONSTRUKCIJE I

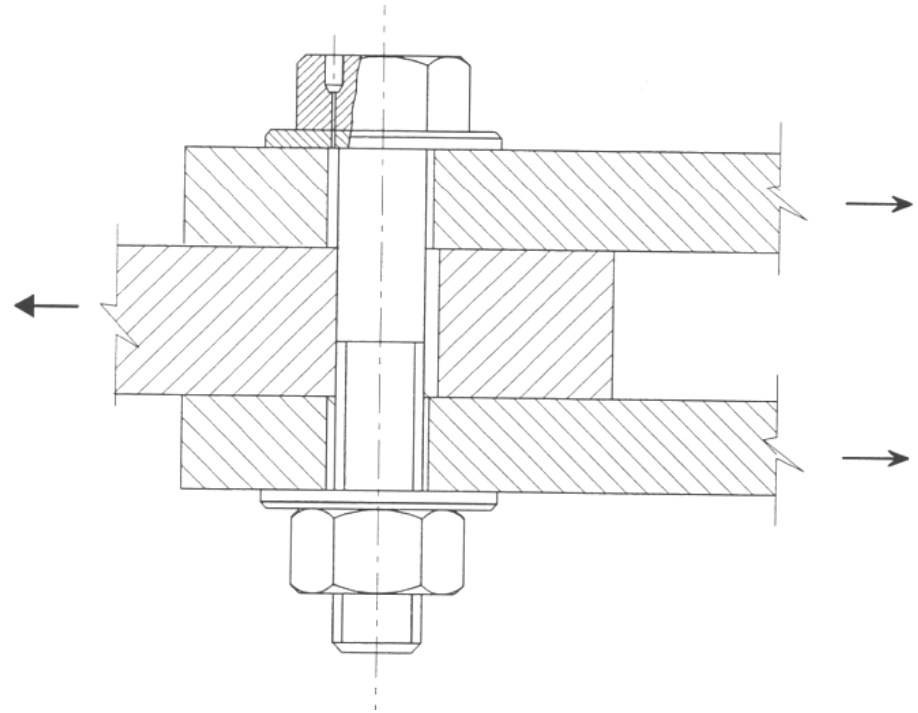
5.0 VEZNA SREDSTVA

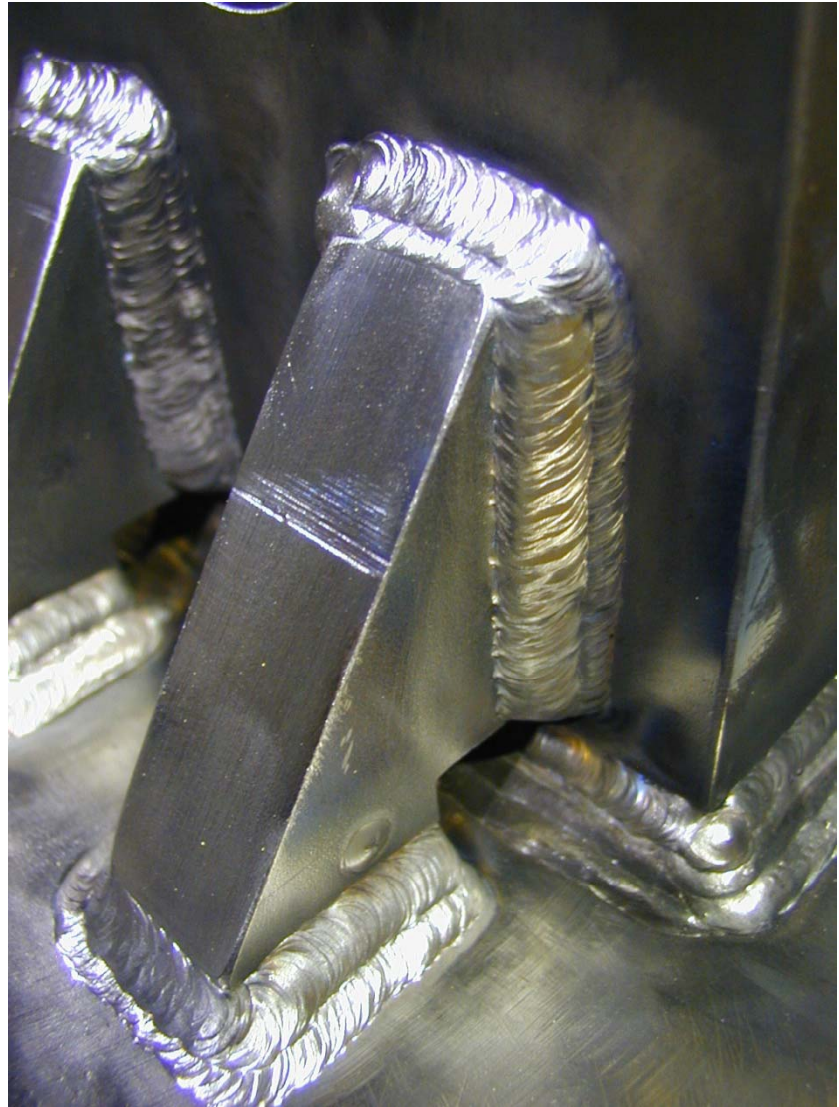
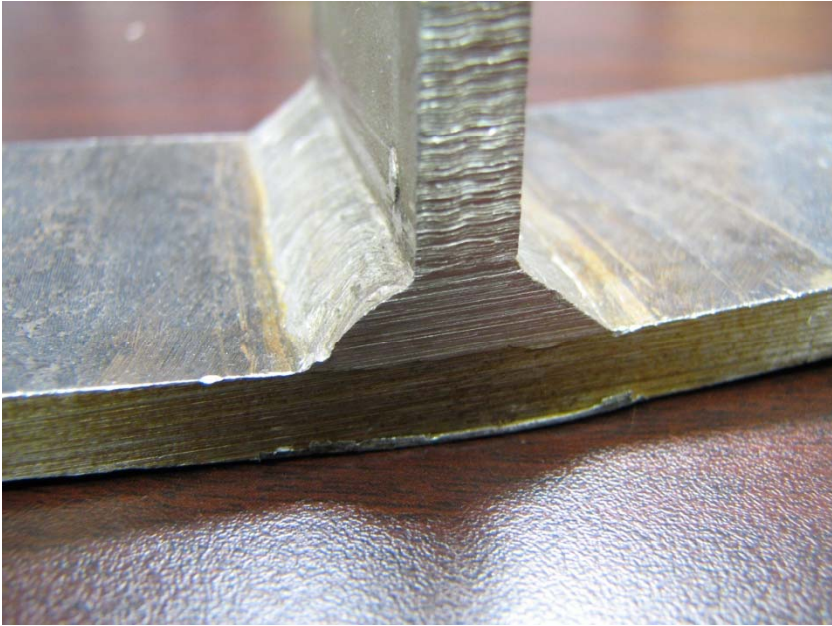
prof. dr. Darko Beg
Sodelavec: Blaž Čermelj

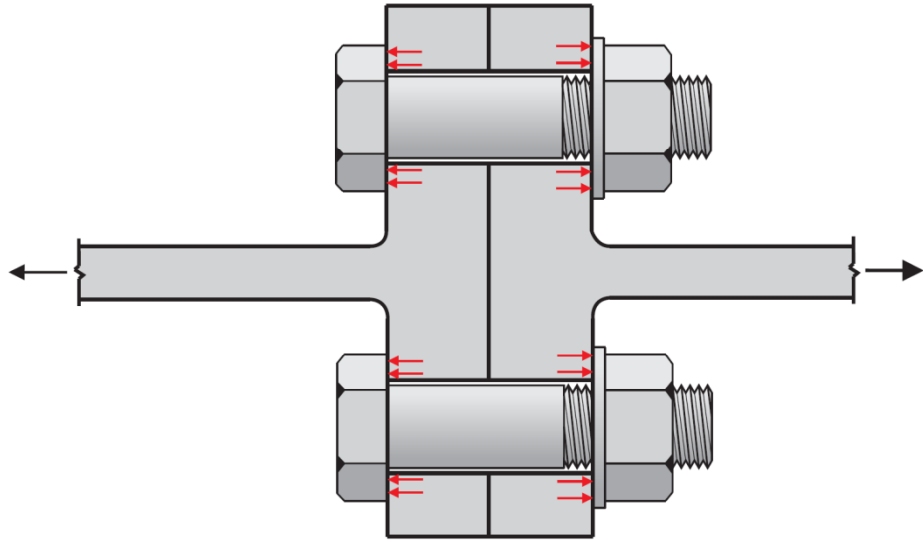
Vezna sredstva – SIST EN 1993-1-8

Vezna sredstva:

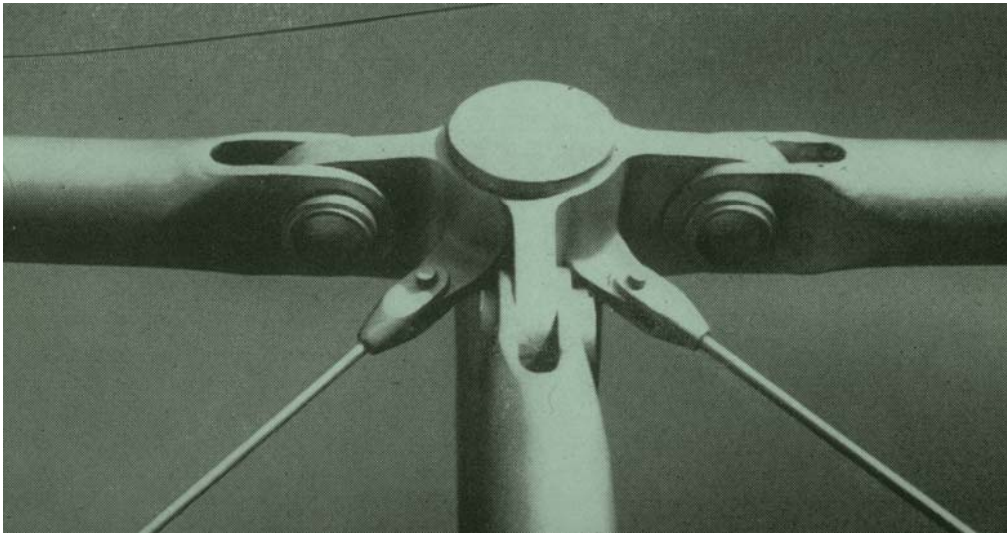
- Zvari
- Mehanska vezna sredstva
  - navadni vijaki
  - injektirani vijaki →
  - prednapeti vijaki
  - vijaki s točnim naleganjem
  - zakovice
  - čepi
  - vijaki in zakovice za spajanje HOP profilov (SIST EN 1993-1-3)

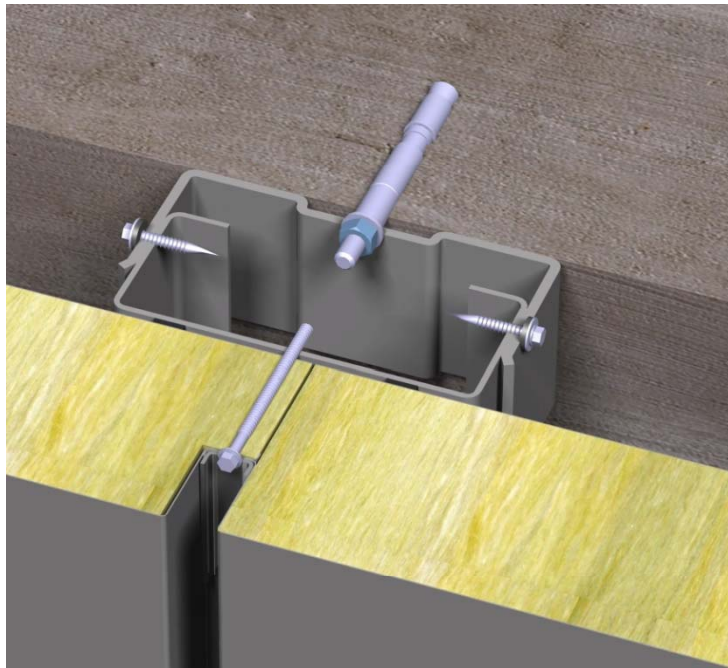

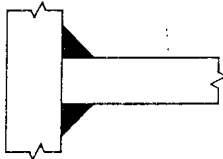

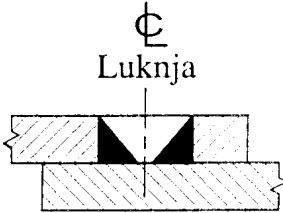

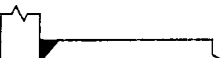
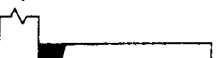

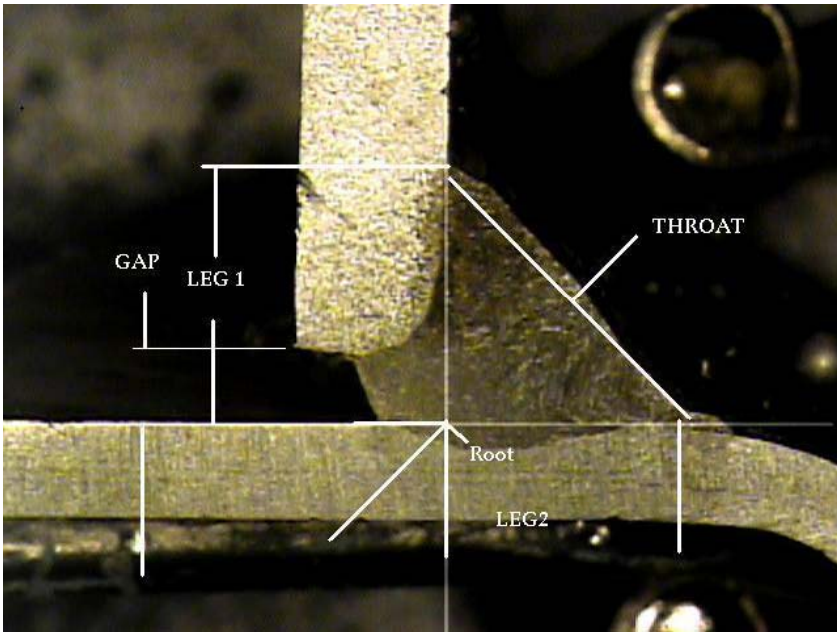
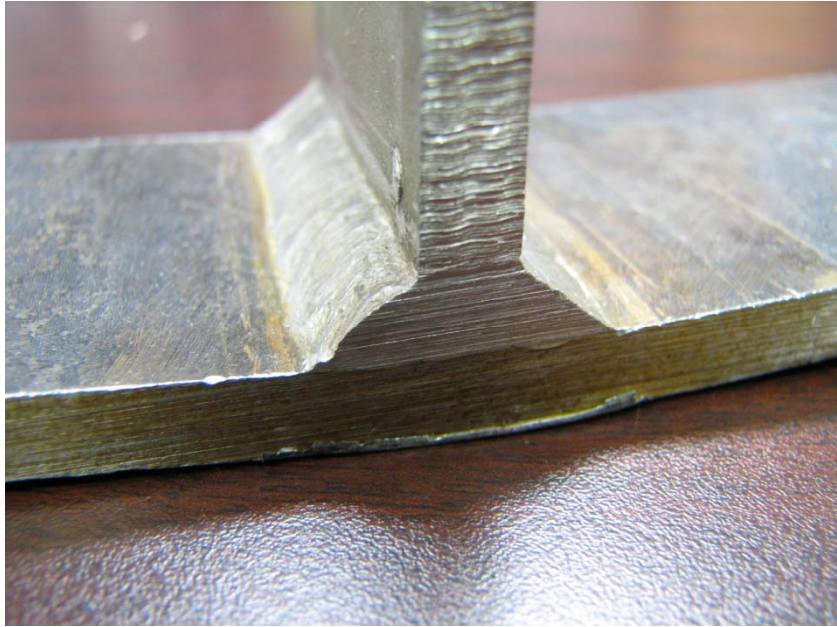
Vijaki za pritrjevanje tankostenskih hladno oblikovanih profilov in pločevin

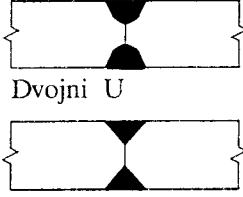
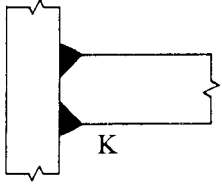
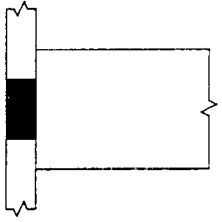
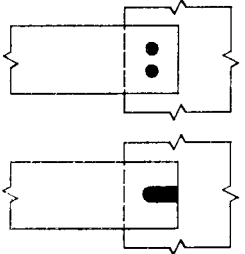
Vrste zvarov in varjenih spojev

Vrsta zvarov	Vrsta stikov		
	Čelni stik	T-stik	Preklopni stik
Kotni zvar			
Kotni zvar v odprtini			
Polno penetrirani čelni zvar	 V X U Dvojni U	 V K J Dvojni J	

Vrste zvarov in varjenih spojev - nadaljevanje

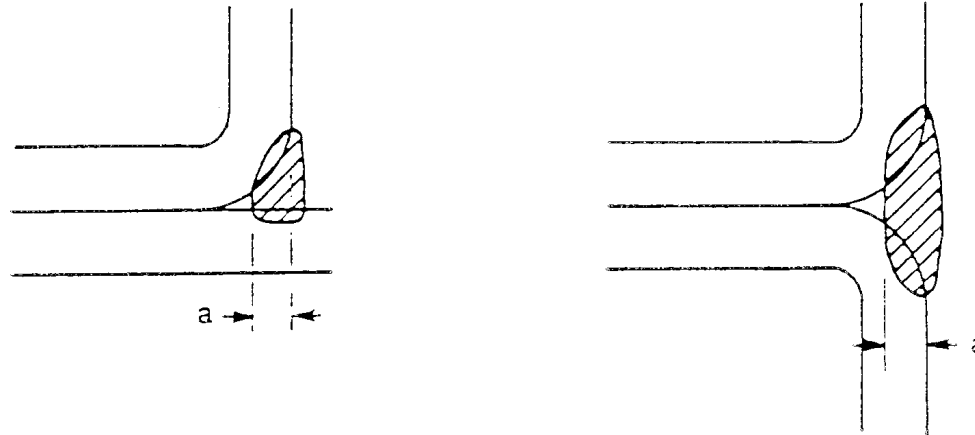
<p>Delno penetrirani čelni zvar</p>	 <p>Dvojni U</p> <p>Dvojni V</p>	 <p>K</p>	
<p>Čepasti zvar</p>			
<p>Zvari ob zaobljenih robovih</p>	<p>Glej sliko 6.19</p>		
<p>Tabela 6.13 : Vrste zvarov in varjenih stikov</p>			

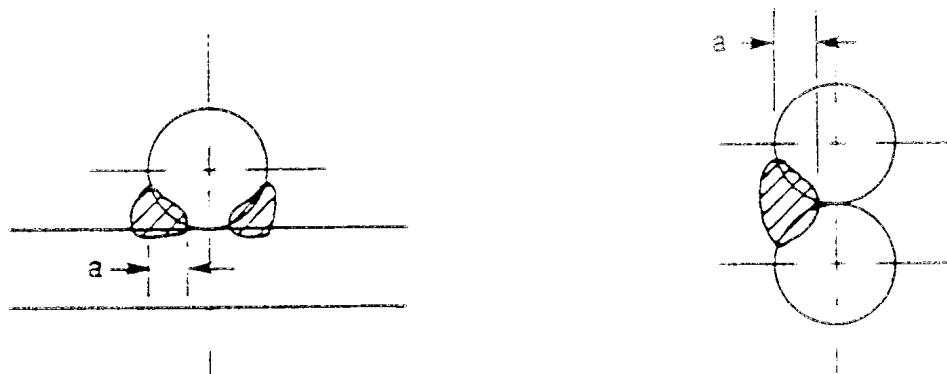

Zvari ob zaobljenih robovih

a)

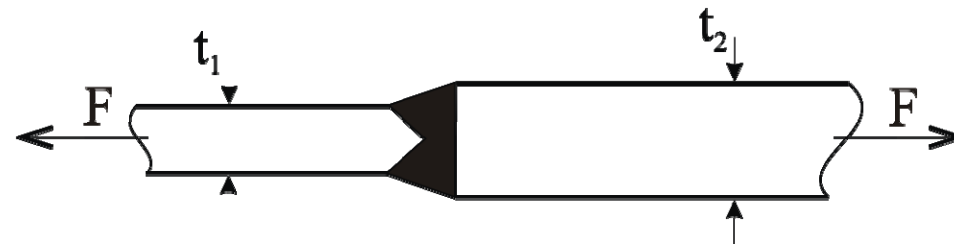

b)

Zvari ob zaobljenih robovih se pojavljajo pri priključevanju hladno oblikovanih in okroglih palic polnega prereza.

Čelni zvari s polno penetracijo

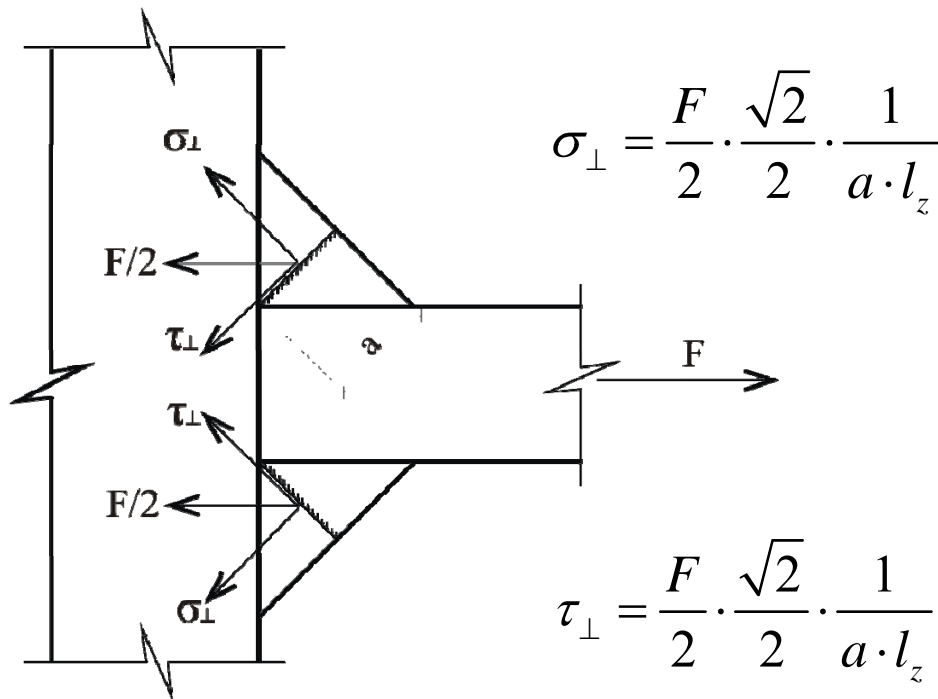

Projektna **nosilnost čelnih zvarov** je enaka nosilnosti **šibkejše pločevine**.

Z ustrezno **tehnologijo varjenja, kvaliteto elektrod in kontrolo kvalitete** moramo zagotoviti, da so mehanske lastnosti zvara (f_y , f_u , žilavost) **enake ali večje** od nominalnih mehanskih lastnosti **osnovnega materiala**.

Kotni zvari

Razpored napetosti – obtežba prečno na vzdolžno os zvara

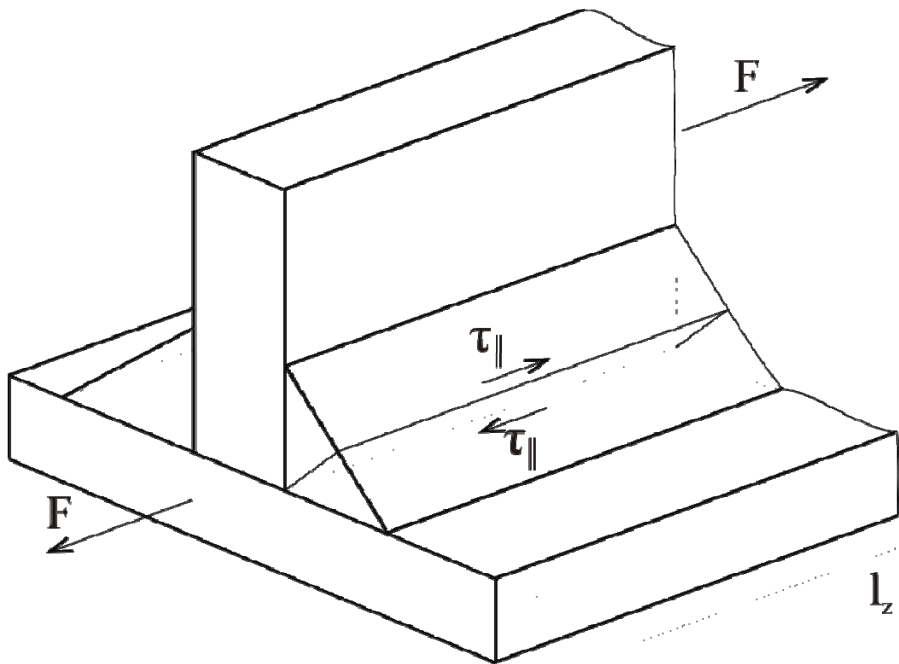
a = korenska mera
(debelina)

l_z = dolžina zvara

F = obtežba prečno na
vzdolžno os zvara

Kotni zvari

Razpored napetosti – obtežba v vzdolžni smeri zvara

$$\tau_{||} = \frac{F}{2 \cdot a \cdot l_z}$$

$A_z = a \cdot l_z$ površina enega zvara
(najmanjša – po kateri
pride do porušitve)

Projektna nosilnost kotnih zvarov

Natančnejša metoda – SIST EN 1993-1-8

$$\sigma_z = \sqrt{\sigma_{\perp}^2 + 3(\tau_{\perp}^2 + \tau_{\parallel}^2)} \leq \frac{f_u}{\beta_w \cdot \gamma_{Mw}} \quad ; \quad \sigma_{\perp} \leq \frac{f_u}{\gamma_{Mw}}$$

$\frac{f_u}{\beta_w \cdot \gamma_{Mw}}$ ... računsko nosilnost (napetost) zvara

f_u ... natezna trdnost **osnovnega materiala**

$\gamma_{Mw} = 1,25$ ... parcialni varnostni faktor za zware (f_u)

β_w ... korelacijski koeficient

Projektna nosilnost kotnih zvarov

Korelacijski koeficient β_w

jeklo	f_u [MPa]	β_w
S 235	360	0,80
S 275	430	0,85
S 355	510	0,90

Za vmesne vrednosti je dovoljena linearna interpolacija.

Projektna nosilnost kotnih zvarov

Poenostavljena metoda

$$\sigma_z = \sqrt{\sigma_{\perp}^2 + 3(\tau_{\perp}^2 + \tau_{\parallel}^2)} \leq \frac{f_u}{\beta_w \cdot \gamma_{Mw}}$$

σ_z lahko poenostavimo (na varni strani):

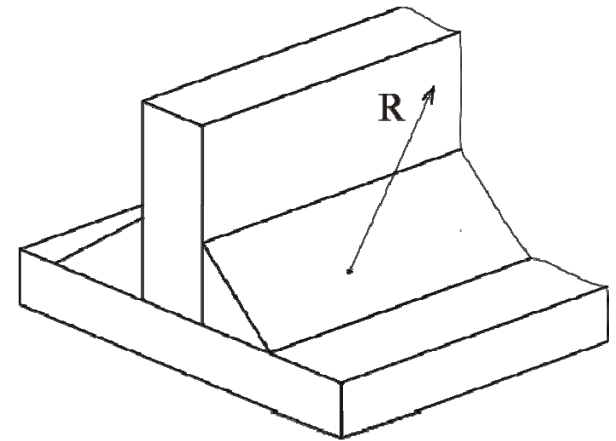
$$\sigma_z = \sqrt{3 \cdot \sigma_{\perp}^2 + 3(\tau_{\perp}^2 + \tau_{\parallel}^2)} \leq \frac{f_u}{\beta_w \cdot \gamma_{Mw}}$$

$$\bar{\sigma}_z = \sqrt{\underbrace{\sigma_{\perp}^2 + \tau_{\perp}^2 + \tau_{\parallel}^2}_{\text{vektorska vsota}}} \leq f_{vw,d} = \frac{f_u / \sqrt{3}}{\beta_w \cdot \gamma_{Mw}}$$

vektorska vsota

||

R / A_z

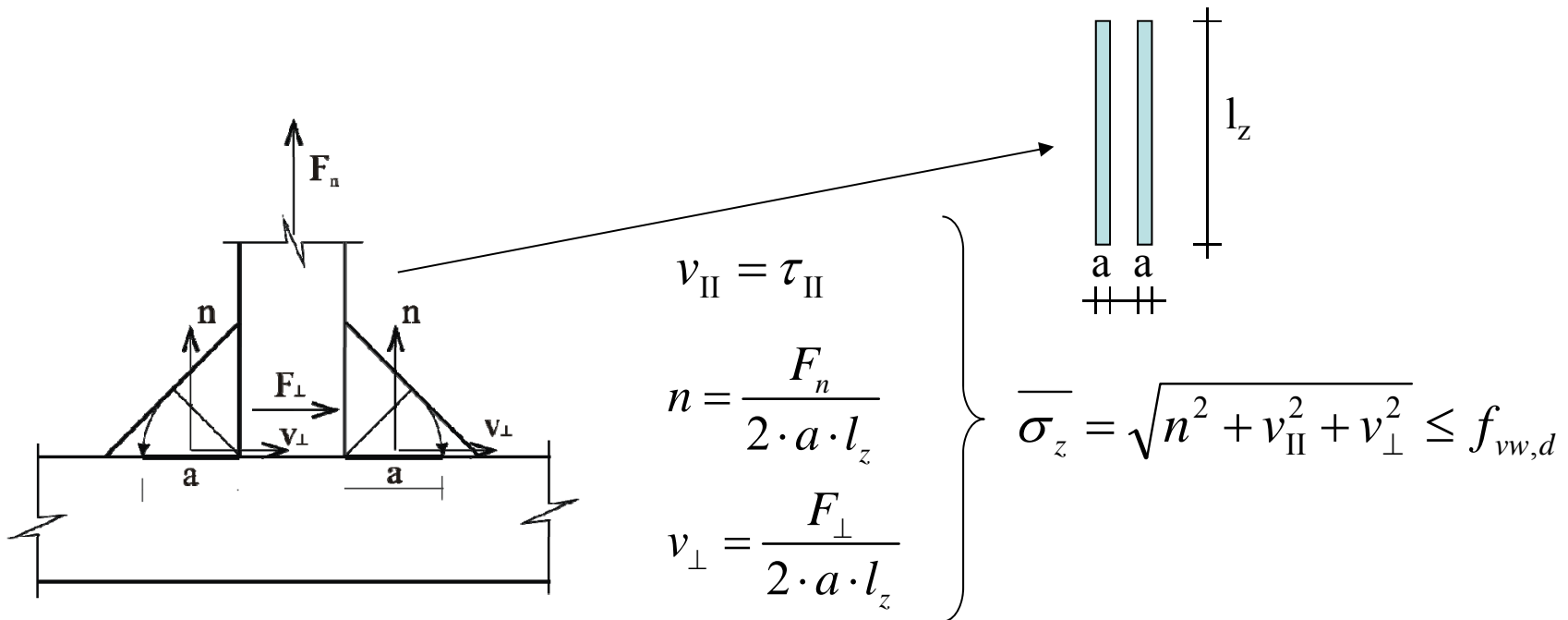

Po poenostavitvi smer delovanja ni več pomembna

Projektna nosilnost kotnih zvarov

Poenostavljena metoda

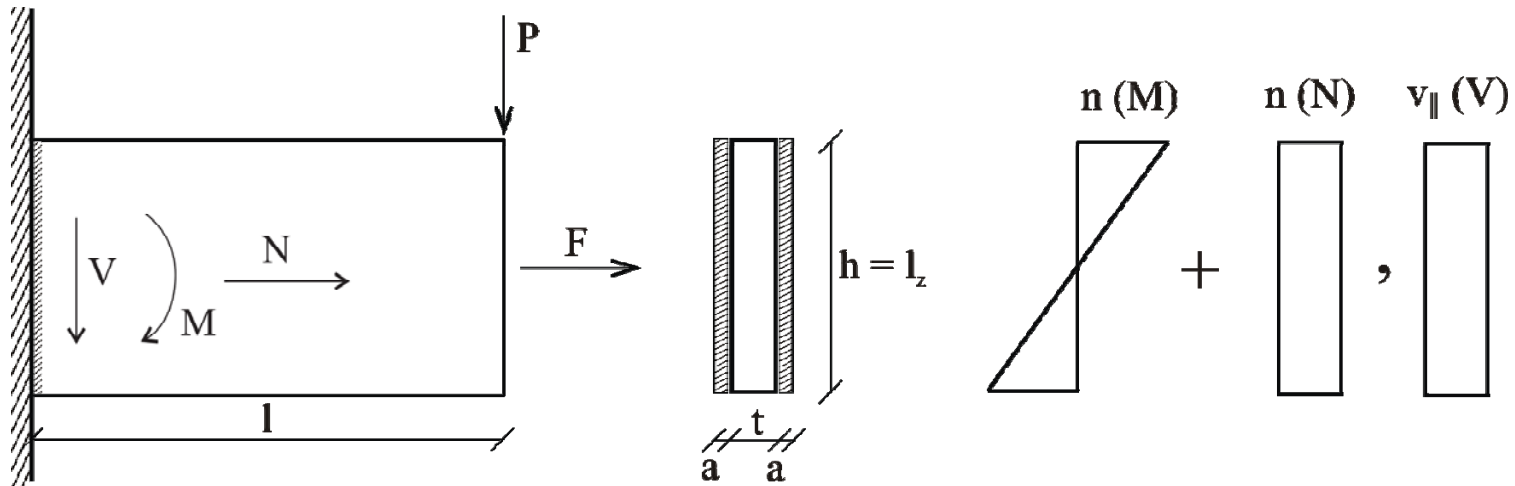
Korensko mero a zvrnemo v ravnino spoja in zware obravnavamo podobno kot prečne prereze nosilcev.

Projektna nosilnost kotnih zvarov

Poenostavljena metoda - PRIMER:

Debelino a vzamemo v ravnini stene

$$V = P, \quad M = P \cdot l, \quad N = F$$

$$A_z = 2al_z$$

$$W_z = \frac{2l_z^2 a}{6}$$

$$v_{||} = \frac{V}{A_z} \quad n = \frac{M}{W_z} + \frac{N}{A_z}$$

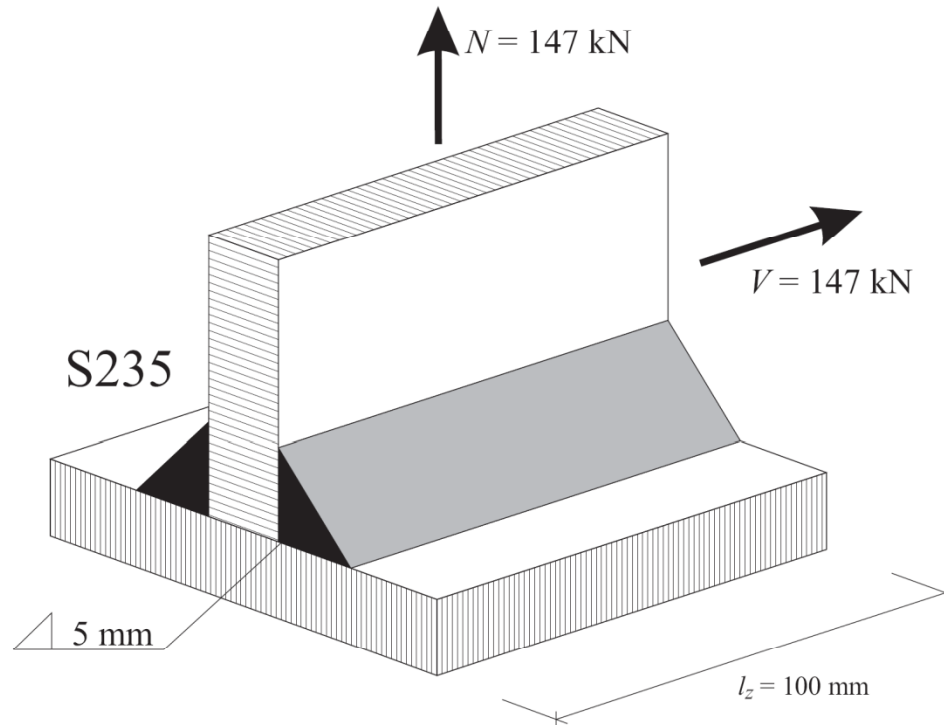
$$\bar{\sigma}_z = \sqrt{n^2 + v_{||}^2} \leq f_{vw,d}$$

Projektna strižna trdnost zvara

$$f_{vwd} = \frac{f_u}{\sqrt{3} \cdot \beta \cdot \gamma_{M2}}; \gamma_{M2} = 1,25$$

		nominalna debelina elementa t [mm]					
		$t \leq 40$ mm			$40 \text{ mm} < t \leq 80$ mm		
jeklo	β_w	f_y [N/mm ²]	f_u [N/mm ²]	f_{vwd} [N/mm ²]	f_y [N/mm ²]	f_u [N/mm ²]	f_{vwd} [N/mm ²]
S235	0,8	235	360	207,85	215	360	207,85
S275	0,85	275	430	233,66	255	410	222,79
S355	0,9	355	490	251,47	335	470	241,20
S420	1,0	420	520	240,18	390	520	240,18
S460	1,0	460	540	249,42	430	540	249,42

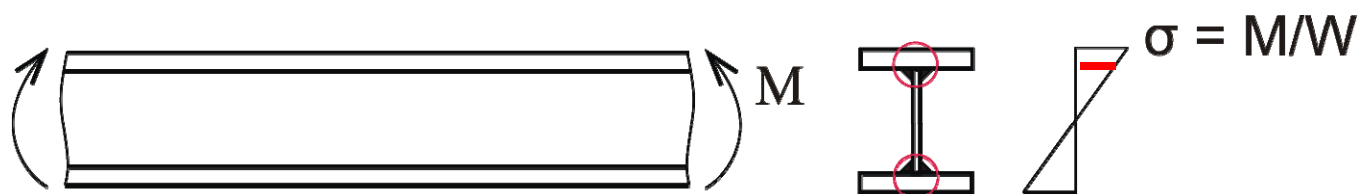
Primerjava natančne in poenostavljene metode

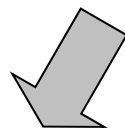
	Natančnejša metoda				Poenostavljena metoda		
	$\sigma_{\perp} [kN / cm^2]$	$\tau_{\perp} [kN / cm^2]$	$\tau_{\parallel} [kN / cm^2]$	$\frac{\sigma_z}{\left(\frac{f_u}{\beta_w \gamma_{MW}}\right)}$	$n [kN / cm^2]$	$v_{\parallel} [kN / cm^2]$	$\frac{\bar{\sigma}_z}{\left(\frac{f_u}{\sqrt{3} \beta_w \gamma_{MW}}\right)}$
V	0,00	0,00	14,70	0,71	0,00	14,70	0,71
N	10,39	10,39	0,00	0,58	14,70	0,00	0,71
0,5·N + V	5,20	5,20	14,70	0,76	7,35	14,70	0,79
N + 0,5·V	10,39	10,39	7,35	0,68	14,70	7,35	0,79
N + V	10,39	10,39	14,70	0,91	14,70	14,70	1,00

Projektna nosilnost kotnih zvarov

V enačbi za σ_z ali $\bar{\sigma}_z$ upoštevamo samo napetosti, ki razdvojijo zvar po ravnini $a \times l_z$.

enaka napetost v pasnici,
stojini, zvaru

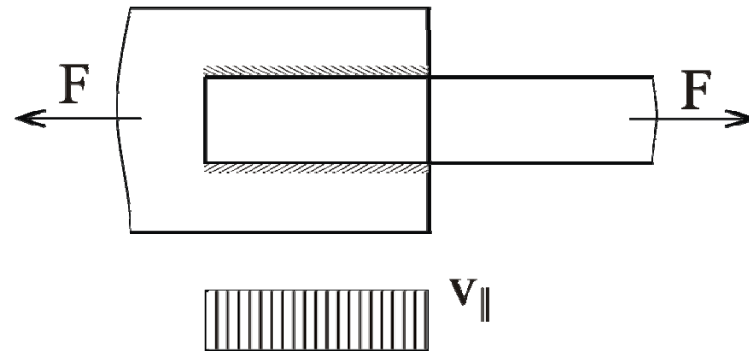

NE UPOŠTEVAMO!

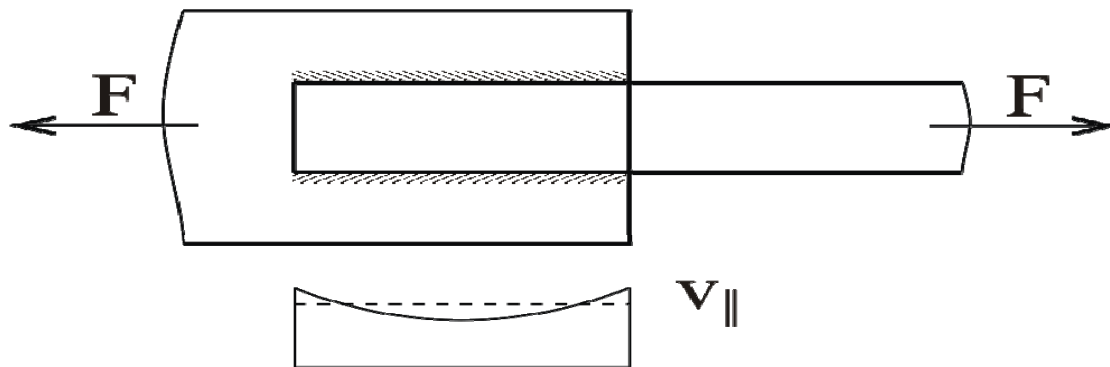

Razporeditev napetosti vzdolž zvara

Predpostavimo, da so napetosti razporejene enakomerno vzdolž zvara (ne velja pri M – linearno):

Pri dolgih zvarih ($l_z = 150 a$) se zaradi vpliva deformabilnosti pločevine pojavijo ob robovih konice napetosti. To upoštevamo z ustreznim zmanjšanjem nosilnosti:

Dolžina zvarov

$$l_{MIN} = \max \begin{cases} 30 \text{ mm} \\ 6 a \end{cases} \quad \text{Nosilnosti krajših zvarov ne upoštevamo.}$$

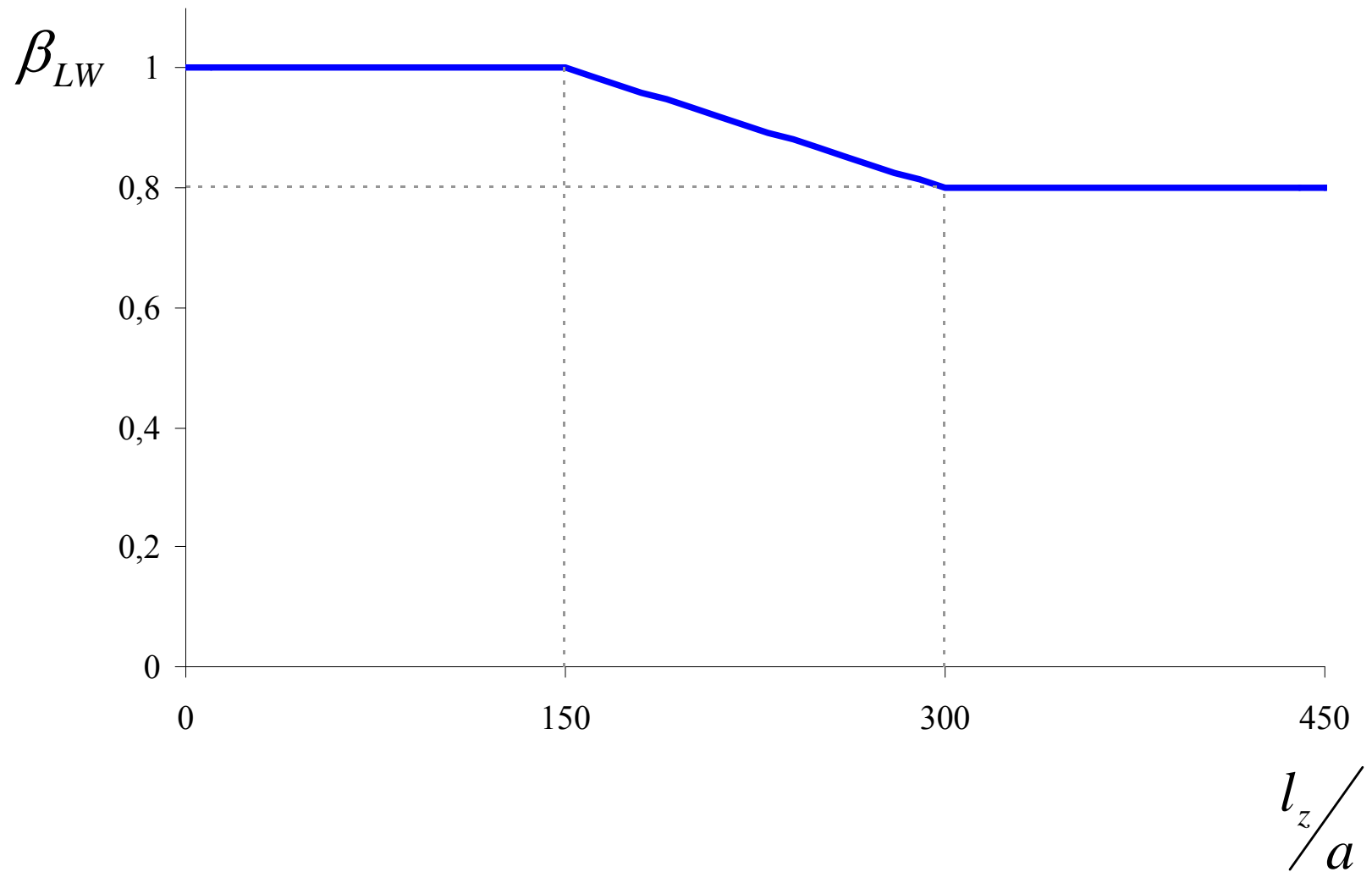
$$l_{MAX} = 150 a$$

$$\text{Pri } l_z > 150 a \rightarrow l_{z,ef} = l_z \cdot \beta_{L,w}$$

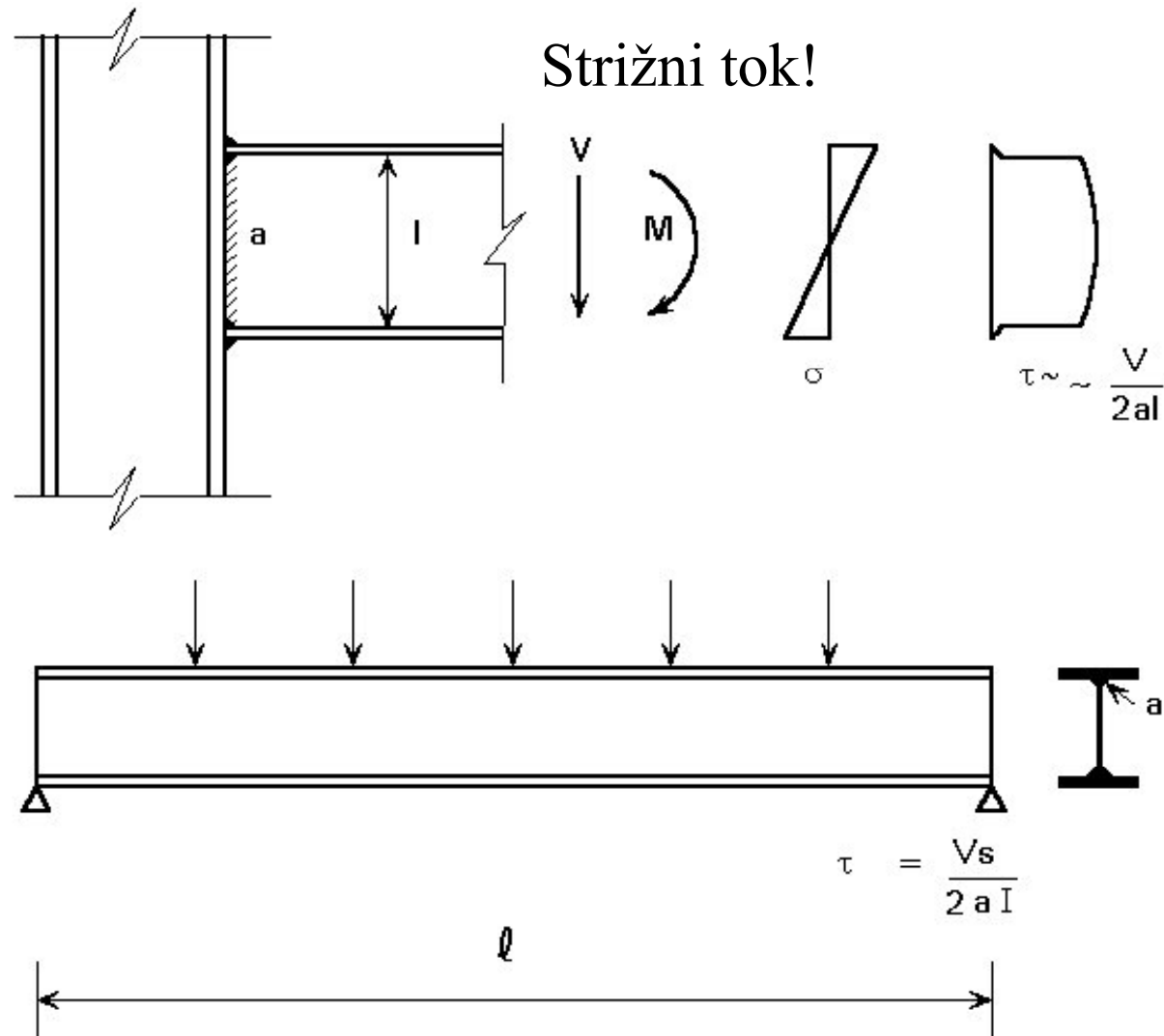
$$\beta_{Lw} = 1,2 - 0,2 l_z / 150 a \quad (0,8 \text{ pri } 300 a)$$

Omejitev dolgih zvarov ne velja za zware, ki prenašajo kontinuirni strižni tok iz npr. stojine v pasnico varjenega I – profila.

$$\beta_{LW} = 1,2 - \frac{0,2 \cdot l_z}{150 \cdot a}$$

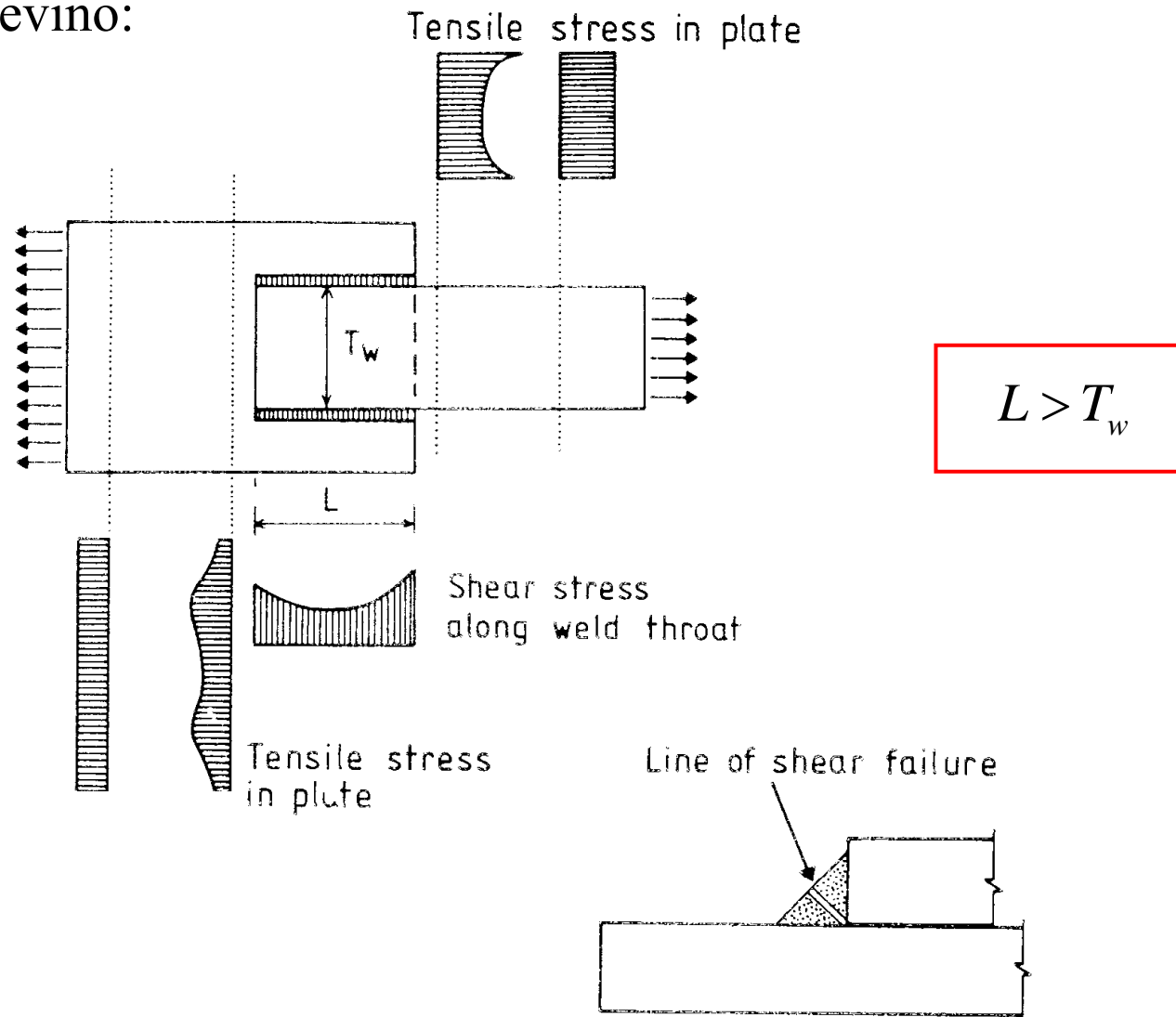

Primer: neomejena dolžina kotnega zvara

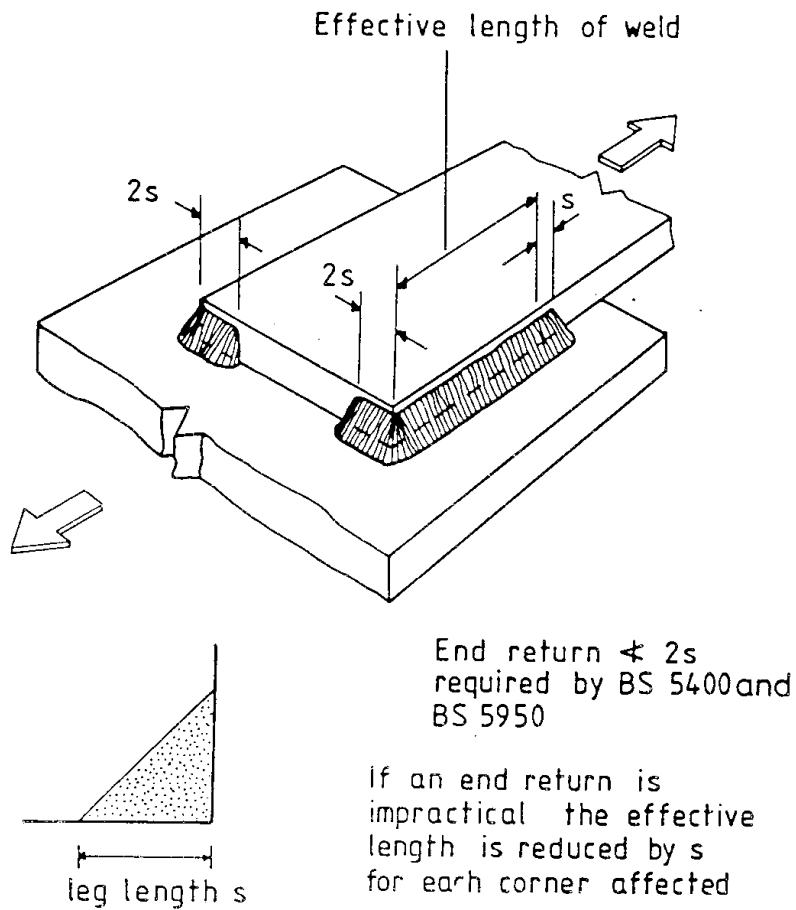

Razporeditev napetosti vzdolž zvara

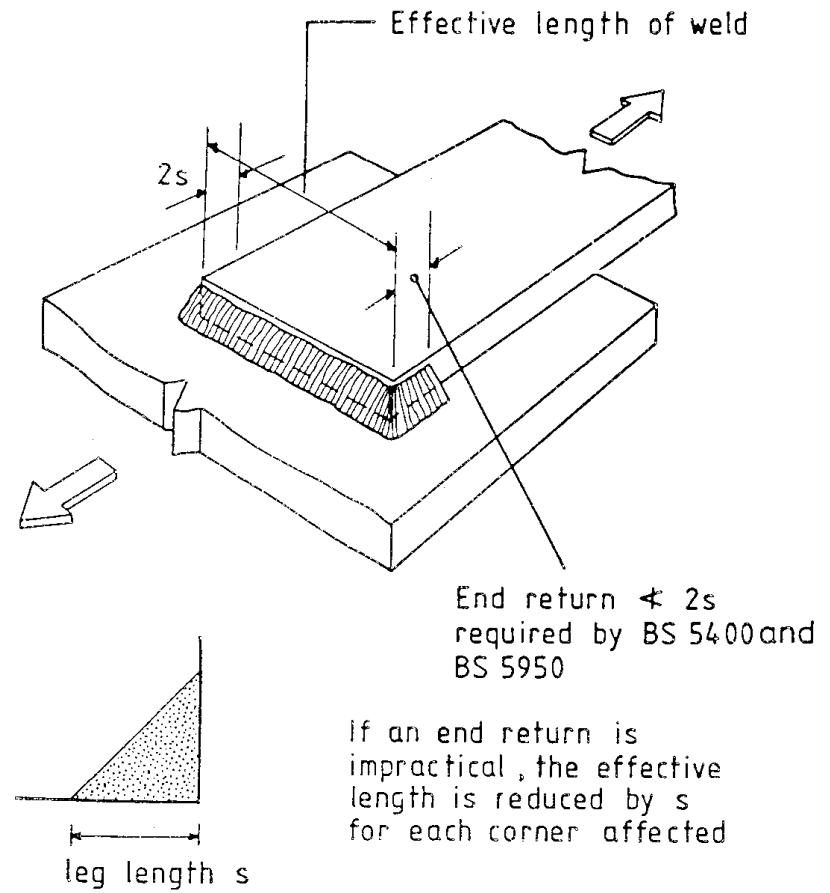
Upoštevati je potrebno koncentracije napetosti tudi ob prenosu sil iz zvara v pločevino:

Dolžina zvarov

a) bočno ležeči zvar

b) čelno ležeči zvar

Debelina zvara – korenska mera a

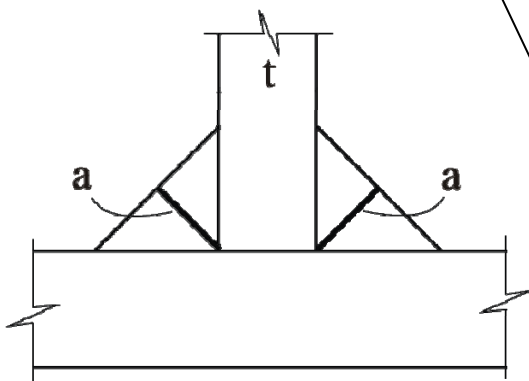
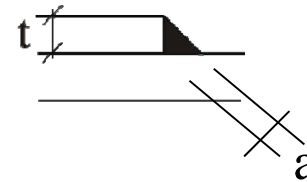
Za pločevine s $t \geq 4\text{mm}$ velja: $a_{MIN} = 3\text{mm}$

⊥ spoj

$$a_{MAX} \approx 0,6t$$

preklopni spoj

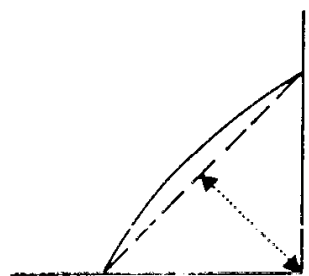
$$a_{MAX} \approx 0,7t$$

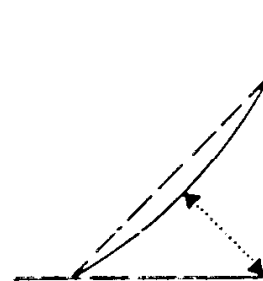
jeklo*	β_w	navadna jekla	N – jekla	M – jekla
		a_{max}^{**}/t	a_{max}^{**}/t	a_{max}^{**}/t
S 235	0,8	0,46	-	-
S 275	0,85	0,48	0,53	0,55
S 355	0,9	0,58	0,58	0,60
S 420	1,0	-	0,71	0,71
S 460	1,0	-	0,75	0,75

* Velja za jekla po SIST EN 10025, SIST EN 10210
 ** Velja za mehanske lastnosti iz preglednic Pr. 3-2 za debelino $t \leq 40\text{mm}$

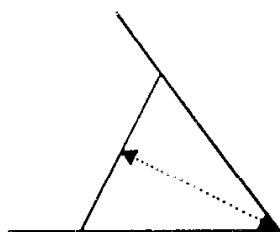
Določanje korenske mere a

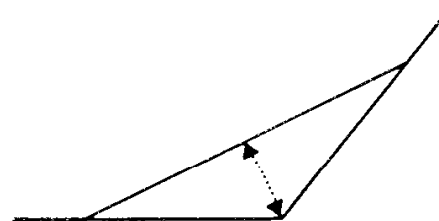
Convex

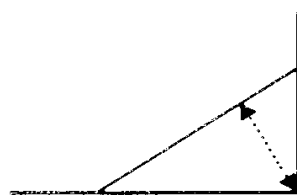
Concave

Acute

Obtuse

Unequal leg

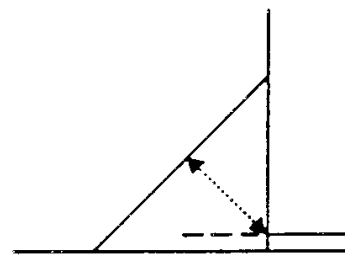
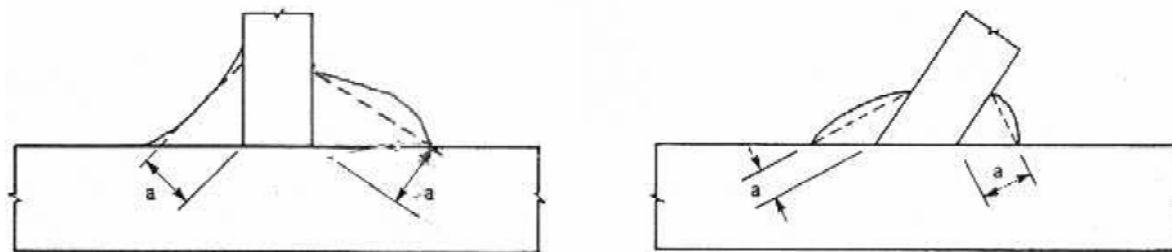

Plate gap

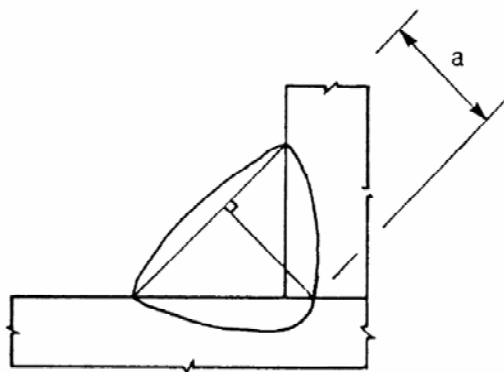
Določanje korenske mere a

Slika 4.3: Debelina kotnega zvara

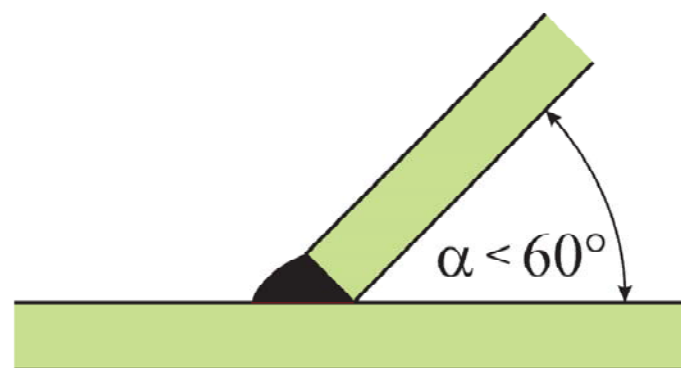
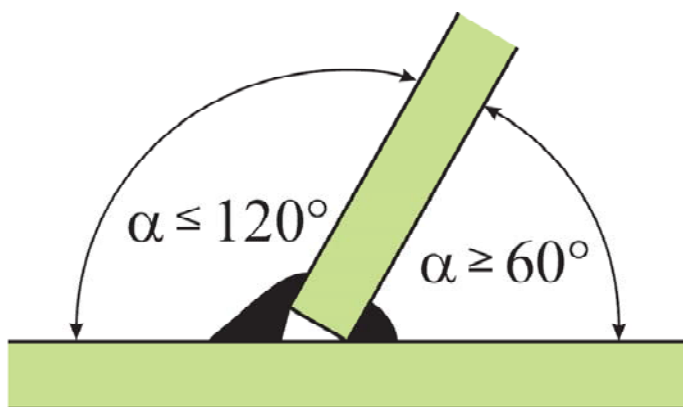
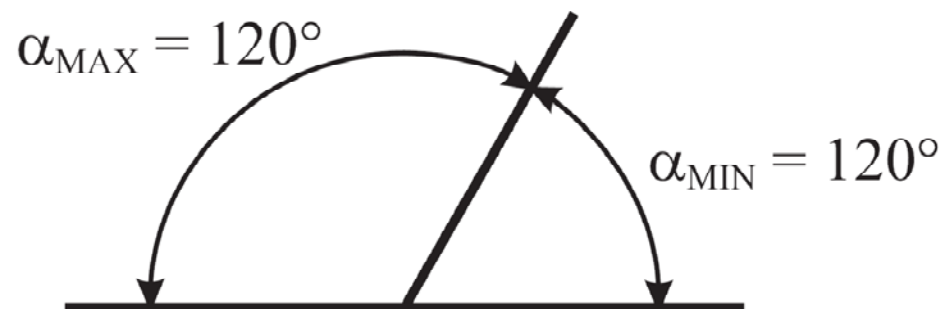
Pri avtomatskem varjenju se lahko a poveča zaradi globoke penetracije
za:

$$\min \begin{cases} 20\% \\ 2\text{mm} \end{cases}$$

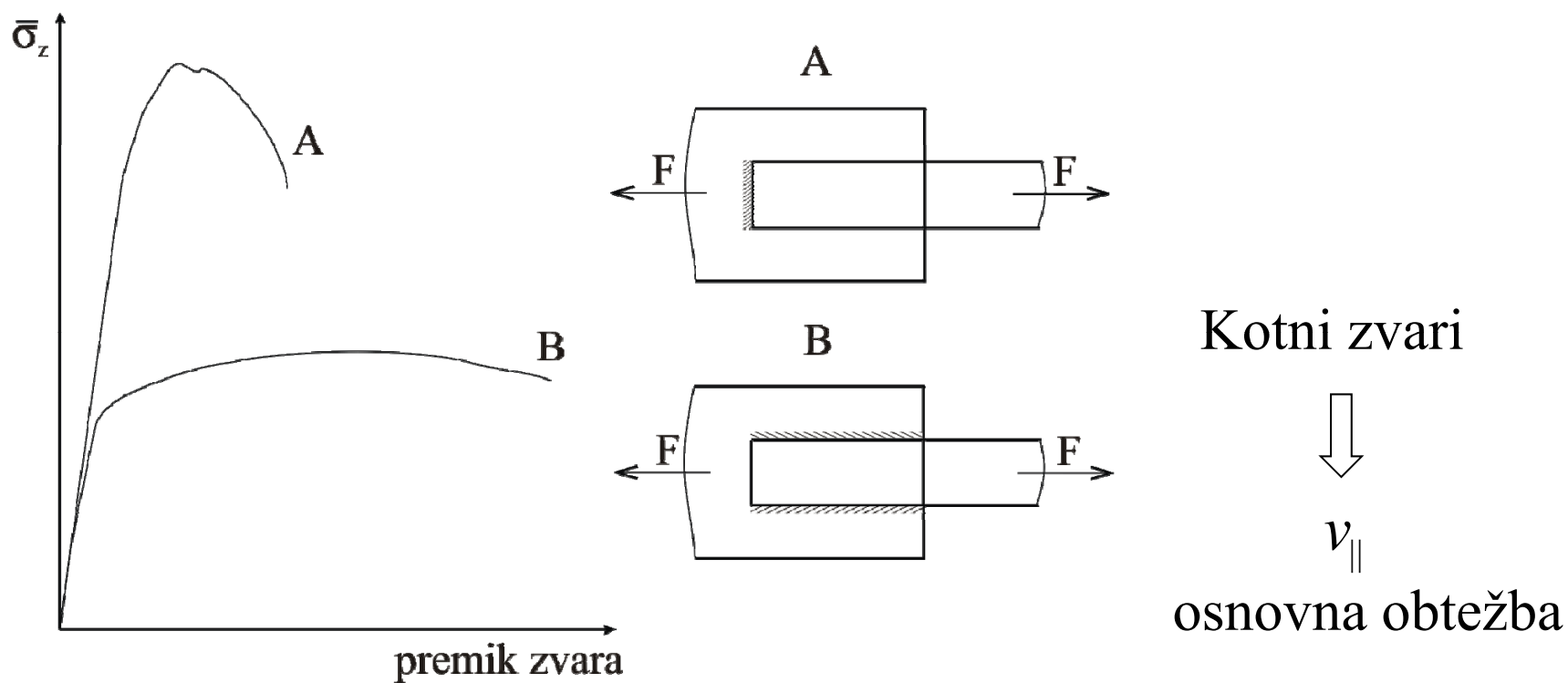

Slika 4.4: Debelina globoko penetriranega kotnega zvara

Dopustni kot varjenja:

Togost kotnih zvarov

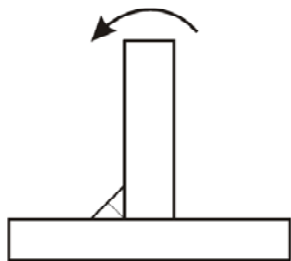
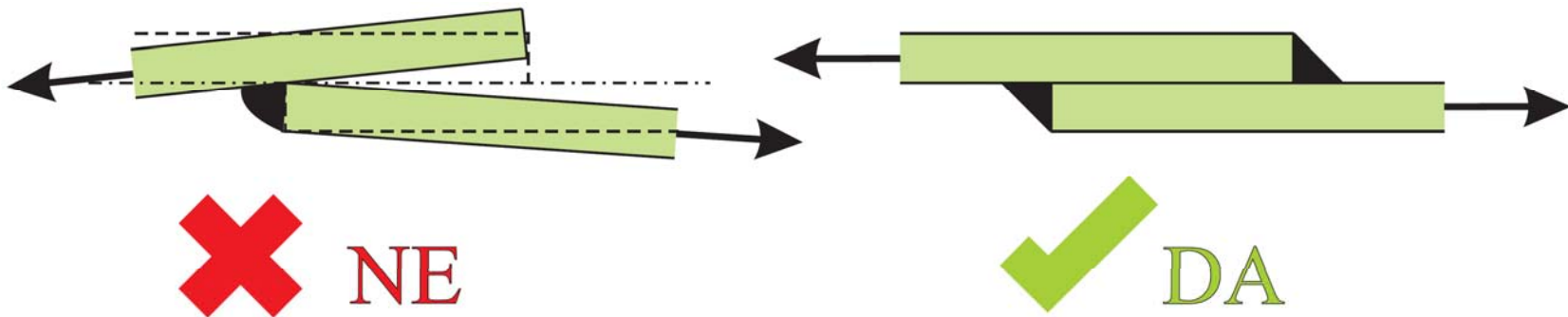
Čelno ležeči zvari bolj togi in z večjo nosilnostjo.

Bočno ležeči zvari manj togi in bolj duktilni.

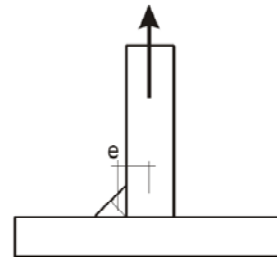
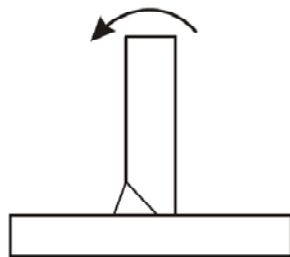
Po SIST EN 1993-1-8 nosilnosti enostavno seštevamo

Ekscentrično obremenjeni zvari

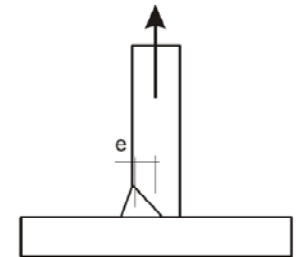
Enostranski zvari – niso dovoljeni!

(a) Upogibni momenti povzročajo natege v korenu zvara

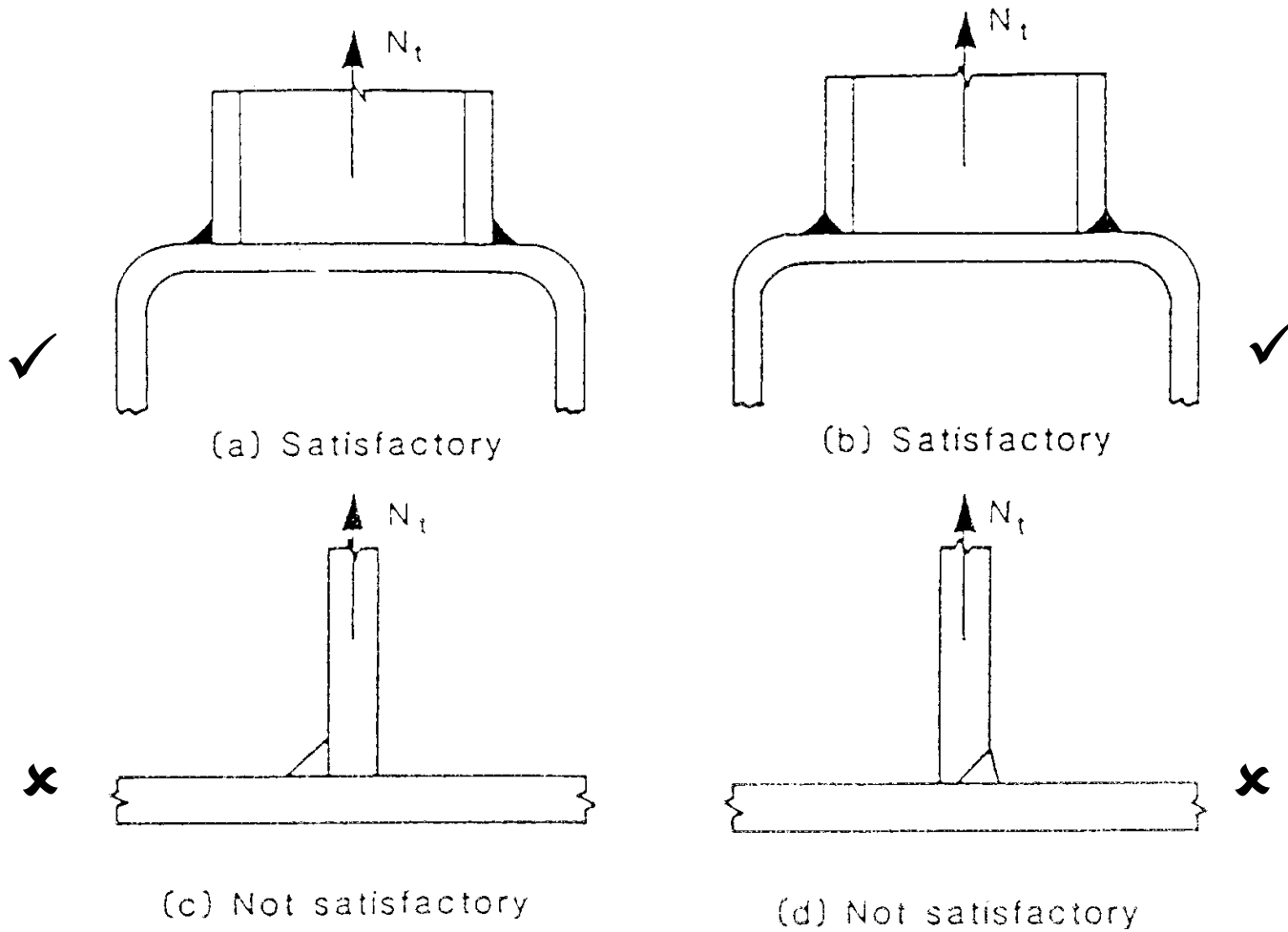

(b) Natezne sile povzročajo natege v korenu zvara

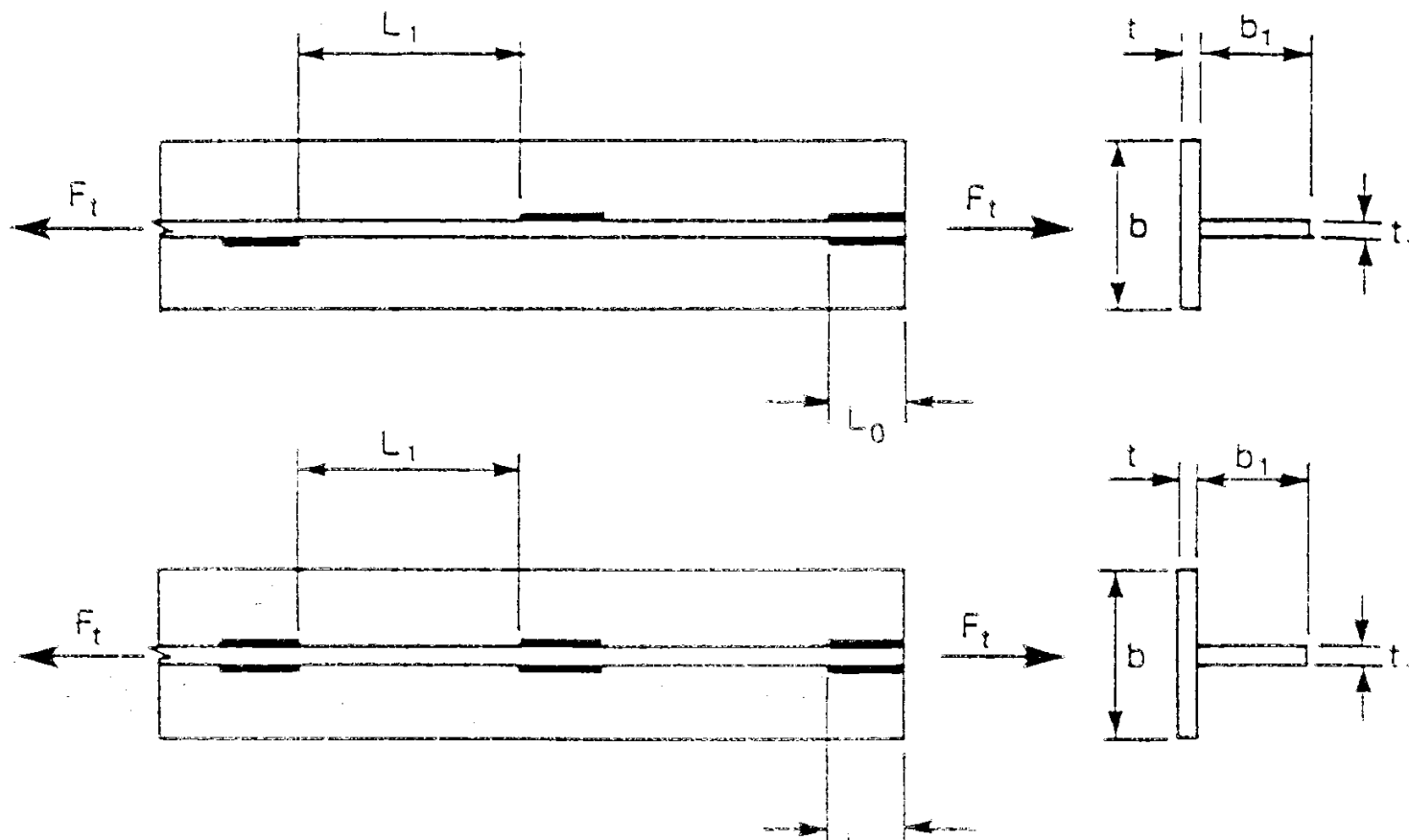
Enojni kotni zvari in enostranski delno penetrirani čelni zvari

Ekscentrično obremenjeni zvari

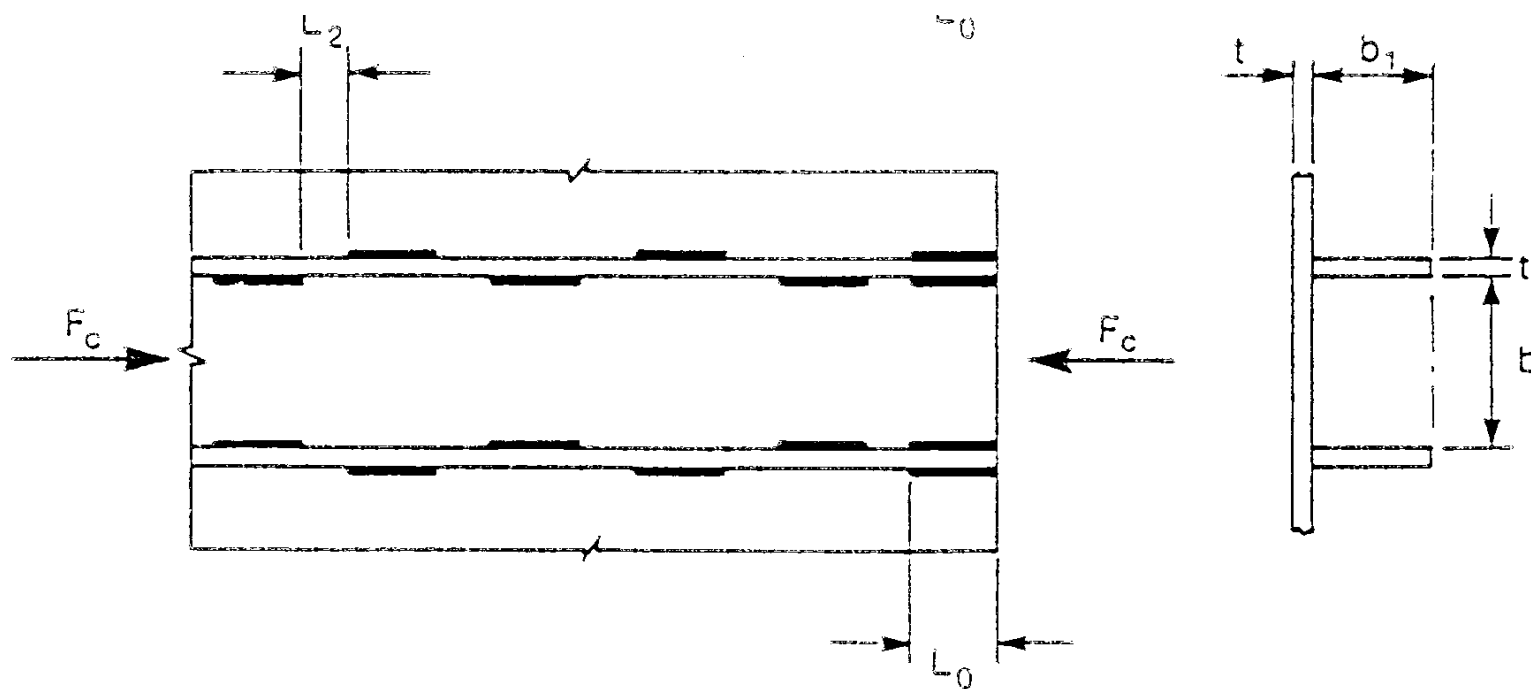

Prekinjeni zvari

Dovoljeni samo tam, kjer ni večje nevarnosti korozije.

Prekinjeni zvari

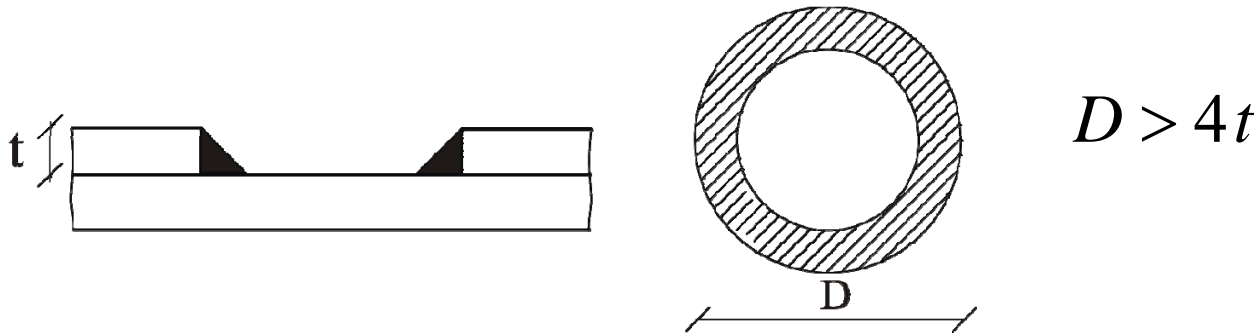

$L_0 \geq 0,75b$ or $0,75b_1$ - whichever is smaller

$L_1 \leq 16t$ or $16t_1$ or 200mm - whichever is smallest

$L_2 \leq 12t$ or $12t_1$ or $0,25b$ or 200mm - whichever is smallest

Zvari v odprtini

Uporaba:

- samo za strižne obremenitve ($v_{\parallel}, v_{\perp}$) ali
- za preprečitev lokalnega izbočenja pločevin ali
- preprečitev razmikanja

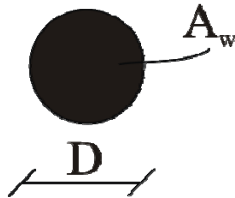
Obravnavajo se kot kotni zvari.

Čepasti zvari

Uporaba:

- samo za prevzem strižne obremenitve ali
- za preprečitev lokalnega izbočenja pločevin ali
- preprečitev razmikanja pločevin.

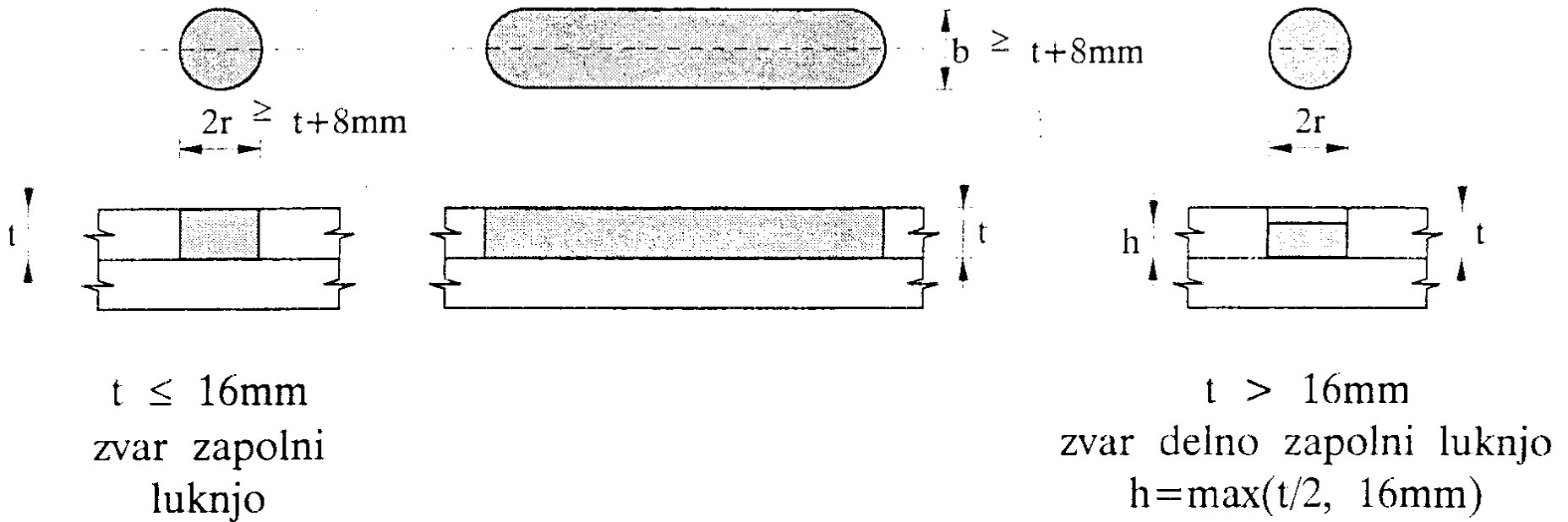
$$D \geq t + 8 \text{ mm}$$

$$t \leq 16 \text{ mm} \quad \text{-luknjo zapolnimo}$$

$$t > 16 \text{ mm} \quad h = \max \begin{cases} 16 \text{ mm} \\ t/2 \end{cases}$$

$$F_{w,Rd} = A_w \cdot f_{vw,d}$$

Geometrija čepastih zvarov

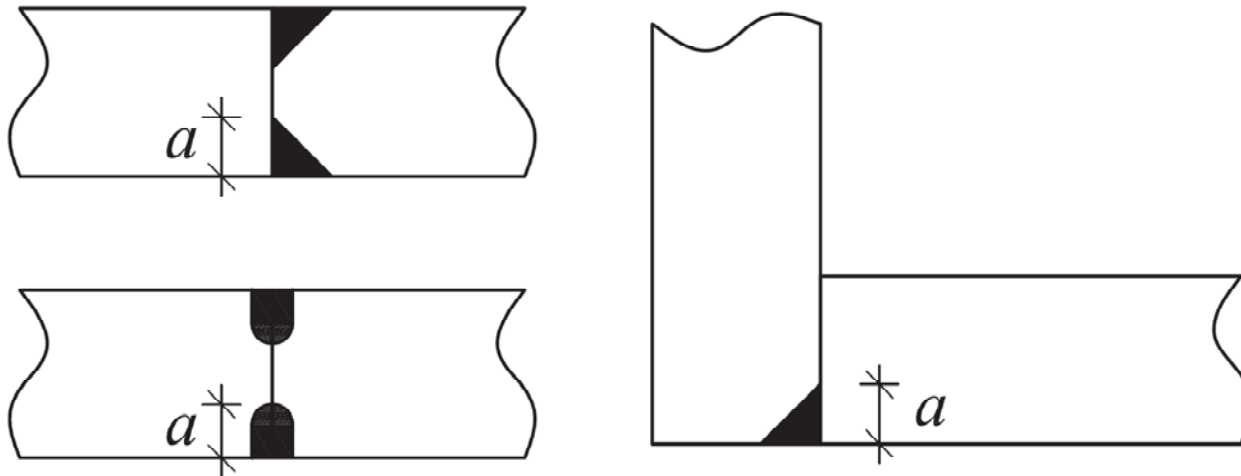

Čelni zvari z delno penetracijo

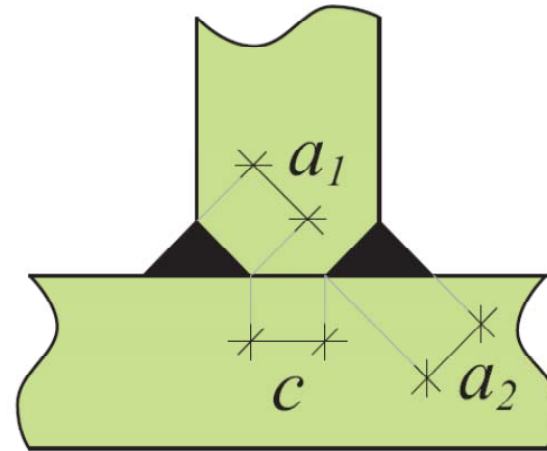
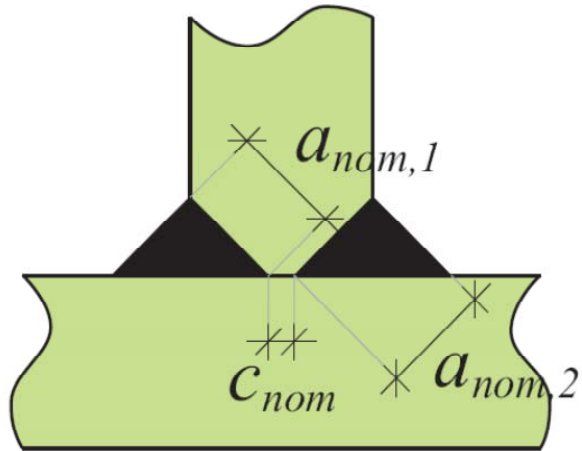
- Penetracija **ne** sega preko **celotne debeline** pločevine;
- **debelina zvarov** se določi na podoben način kot pri **kotnih zvarih**.

POZOR: debelina zvara ni nujno višina trikotnika, ampak **najmanjša razdalja v območju zvara**, po kateri pri poružitvi zvara lahko ločimo spojena elementa.

Projektirajo se kot kotni zvari

Čelni zvari z delno penetracijo

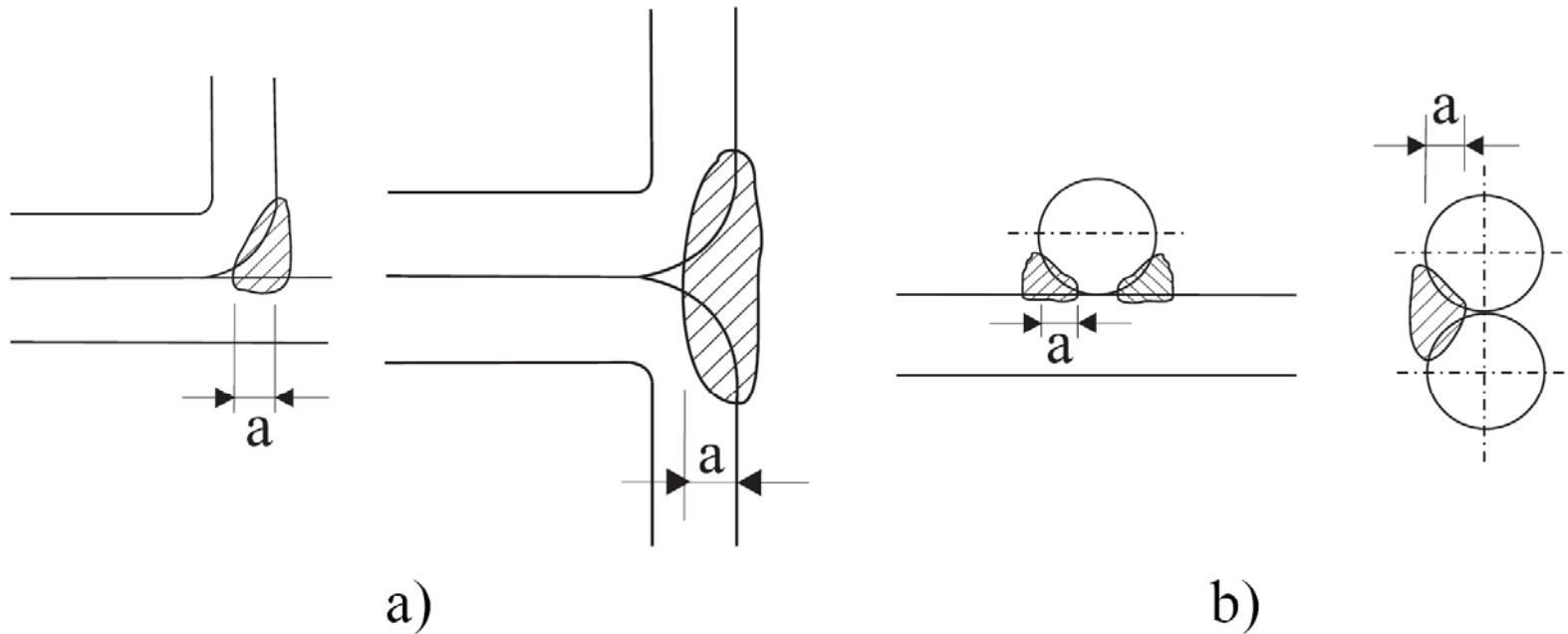
$$a_{nom,1} + a_{nom,2} \geq t$$

$$c_{nom} \leq \frac{t}{5} \text{ in } c_{nom} \leq 3 \text{ mm}$$

T spoj (nosilnost kot pri polni penetraciji)

Zvari ob zaobljenih robovih

Uporaba z:

- HOP; okrogli profili

Projektirajo se kot kotni zvari

Debelina zvara se določi s poskusnim varjenjem in prečnim rezanjem.

Sodelujoče širine v neojačanih T spojih

• Neojačani I in H profili

$$b_{eff} = t_w + 2s + 7k t_f,$$

kjer je:

$$k = \frac{t_f \cdot f_{y,f}}{t_p \cdot f_{y,p}} \quad \text{vendar} \quad k \leq 1,0$$

$f_{y,f}$ napetost tečenja pasnice

$f_{y,p}$ napetost tečenja pločevine

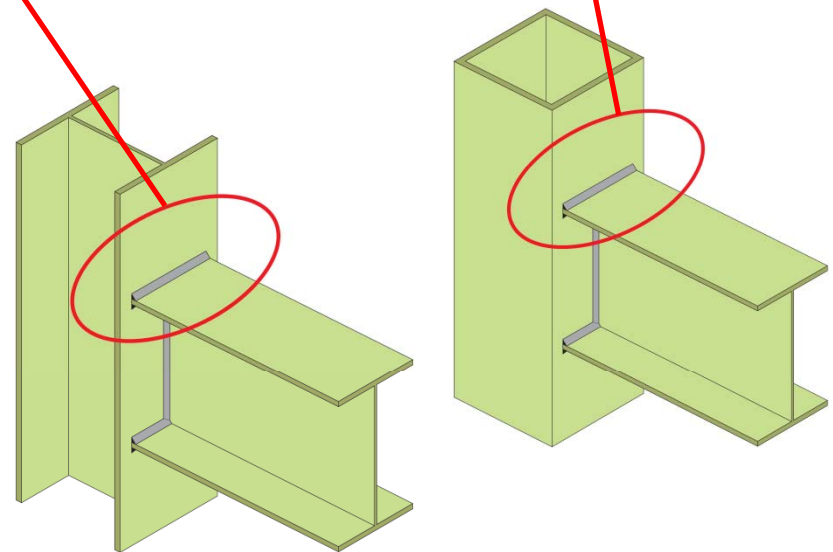
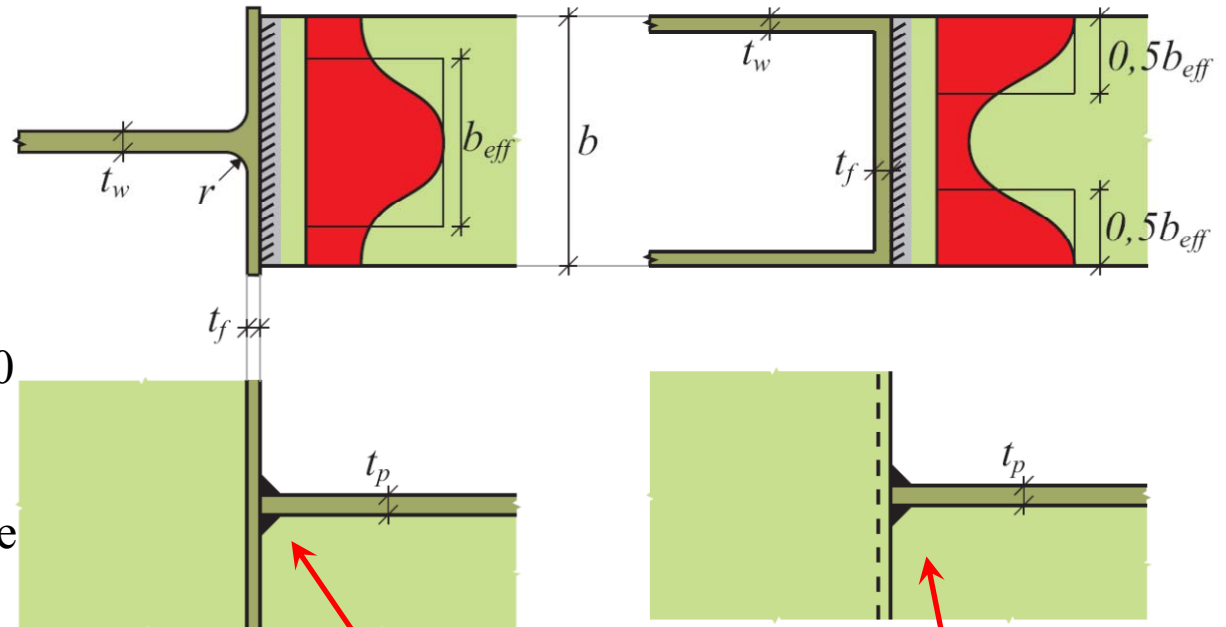
Razdalja s se izračuna na naslednji način:

- pri valjanih I ali H profilih: $s = r$
- pri varjenih I ali H profilih: $s = \sqrt{2} a$

Pri $b_{eff} < \frac{f_{y,p}}{f_{u,p}} \cdot b_p$ potrebna ojačitev spoja

• Neojačani škatlasti in U profili

$$b_{eff} = 2t_w + 5t_f, \quad \text{vendar} \quad b_{eff} \leq 2t_w + 5k t_f$$

Primerjava čelnih in kotnih zvarov

Kotni zvari

DOBRO:

- so poceni (ni priprave žlebov, manj izurjeni varilci).

SLABO:

- izgled;
- niso dobri za dinamično obremenjene konstrukcije - utrujanje (velik zarezni učinek).

Čelni zvari

DOBRO:

- lepši izgled;
- boljši pri utrujanju.

SLABO:

- dražja izvedba (varilni žlebovi, bolj izurjeni varilci ...).

Vijaki, zakovice in čepi

Obravnavali bomo predvsem vijake, povedano pa velja tudi za zakovice (te se manj uporabljajo – zahtevnejša vgradnja, slabše pri nategu; najdemo jih v starih konstrukcijah).

Delni varnostni faktorji materiala γ_M :

vijaki $\gamma_{Mb} = 1,25$

zakovice $\gamma_{Mr} = 1,25$

čepi $\gamma_M = 1,25$

Torna nosilnost vijakov:

MSN $\gamma_{M,S,ULT} = 1,25$

MSU $\gamma_{M,S,SER} = 1,10$

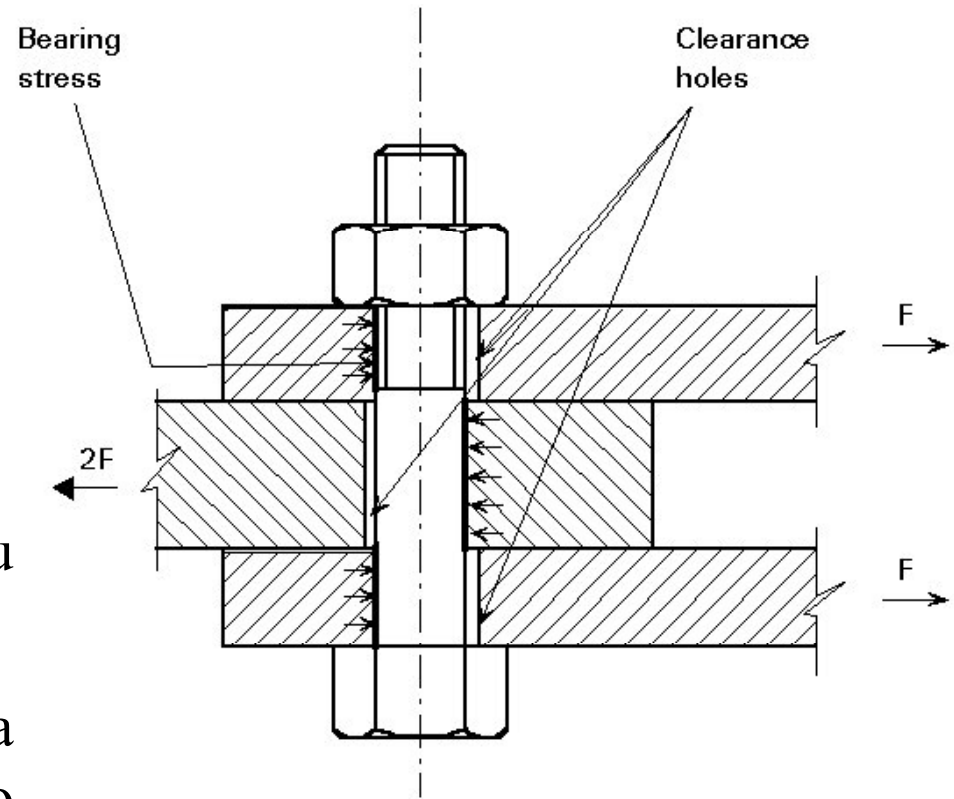
Osnovni podatki o vijakih za konstrukcije

Opis vijaka:

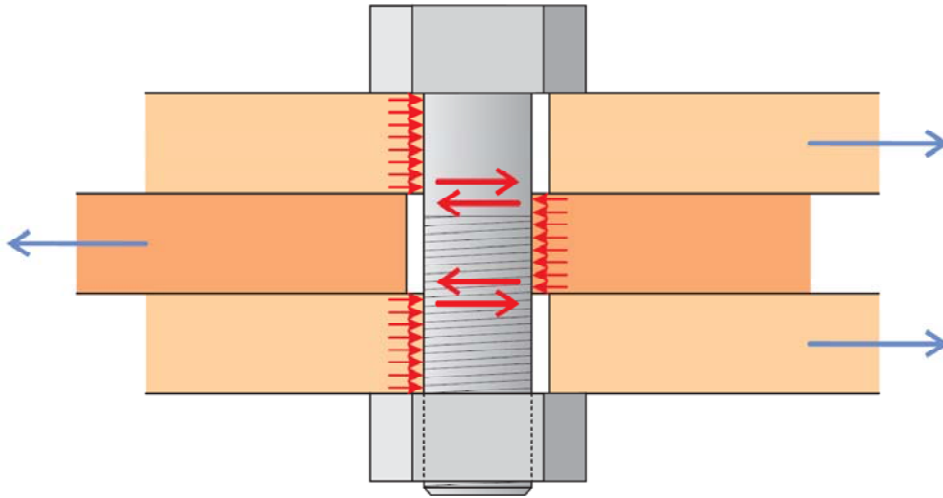
- šestroba glava;
- steblo z navojem;
- podložka;
- matica.

Različici izdelave:

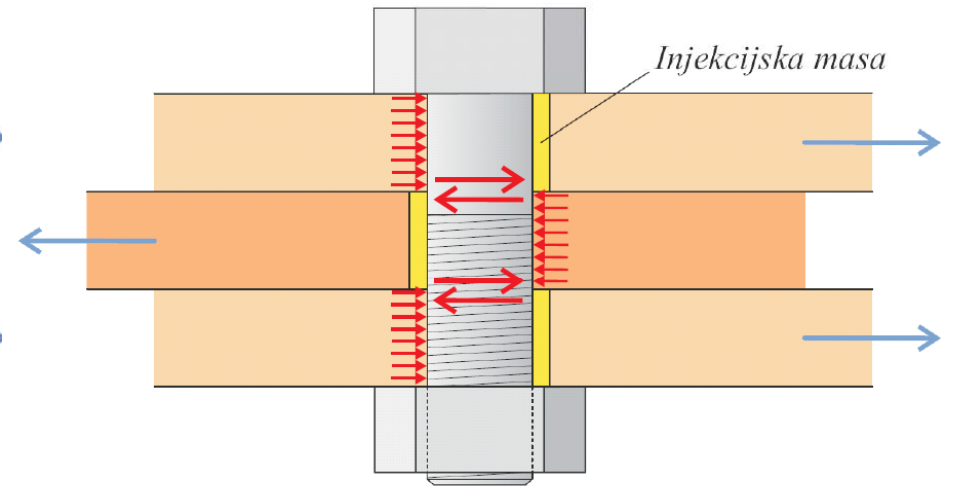
- navoj samo v spodnjem delu stebila;
- navoj po celi dolžini stebila (novejši pristop, potrebujemo manj različnih dolžin).

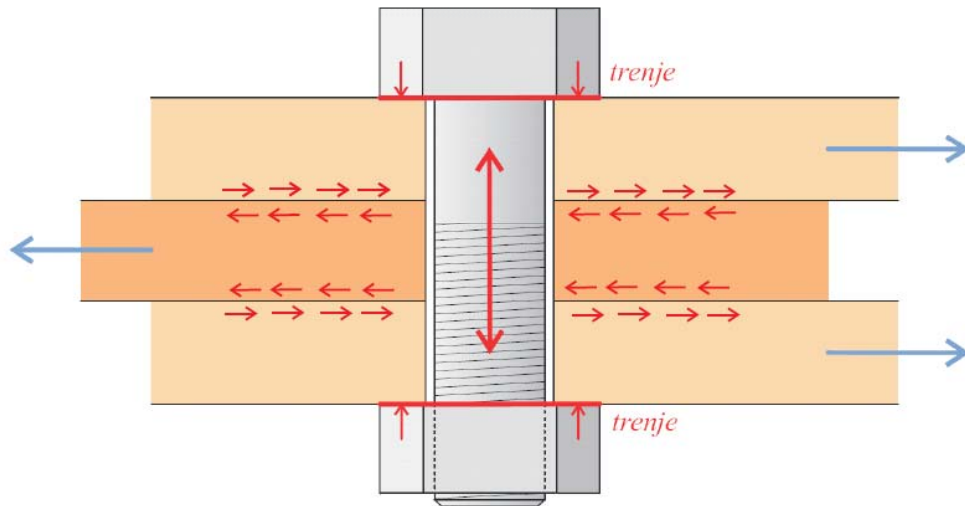
NAVADNI VIJAK

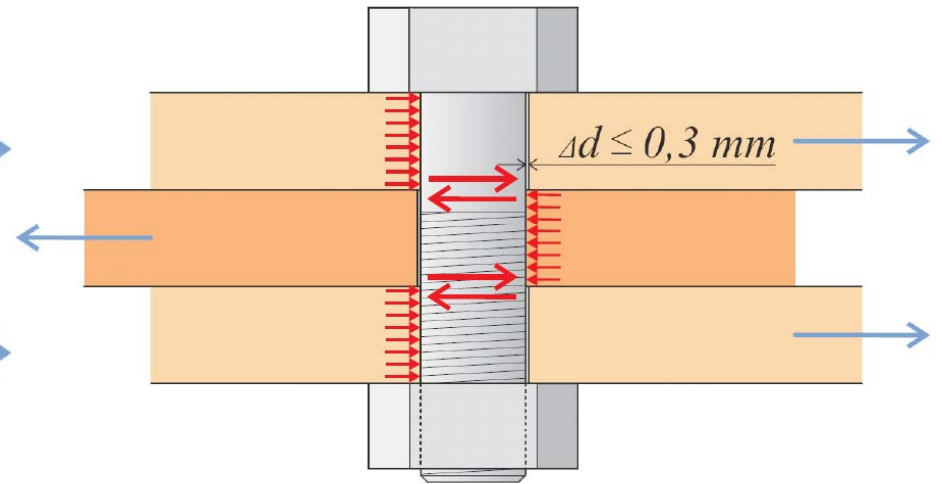
INJECIRANI VIJAK

PREDNAPETI VIJAK

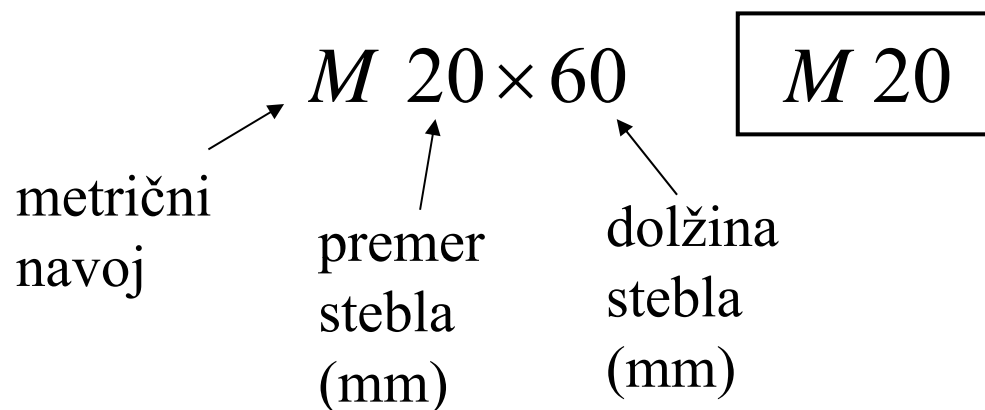
VIJAK S TOČNIM NALEGANJEM

Osnovni podatki o vijakih za konstrukcije

Dimenzije:

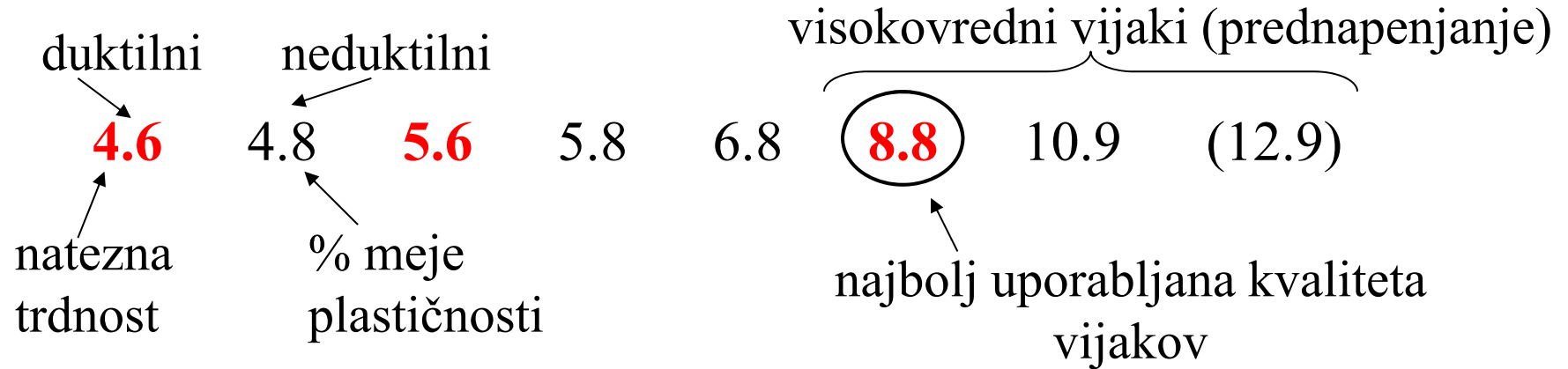

M12 M16 M20 M22 M24 M27 M30 M33 M36

↑
Najmanjši, ki se običajno uporablja, največji ≈ M68

Osnovni podatki o vijakih za konstrukcije

Kvaliteta vijakov:

$$f_{ub} = 400 \text{ MPa} \rightarrow f_{yb} = 0,6 \times 400 \text{ MPa} = 240 \text{ MPa}$$

Kvaliteta matic:

Trije trdnostni razredi:

4   8   12

Vijaki

Nominalne vrednosti napetosti tečenja f_{yb} in natezne trdnosti f_{ub} vijakov.

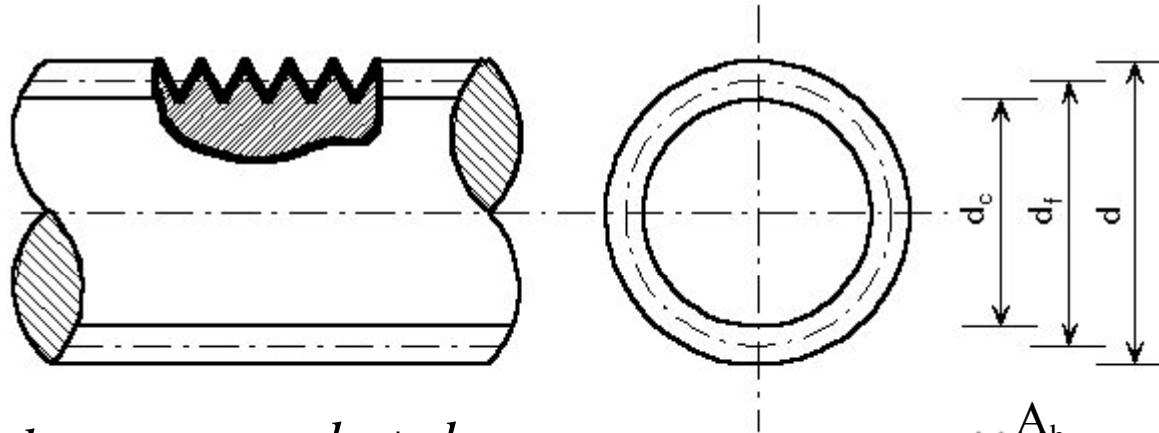
Trdnostni razred vijaka	4.6	4.8	5.6	5.8	6.8	8.8	10.9
f_{yb} (N/mm ²)	240	320	300	400	480	640	900
f_{ub} (N/mm ²)	400	400	500	500	600	800	1000

Osnovni podatki o vijakih za konstrukcije

Pri privijanju vijaka se pojavi **trenje** (navoji - matica, matica - podložka, podložka - pločevina). Lahko pride do **hladnega varjenja** – veliko trenje pri **materialih z enako površinsko trdoto**. Zato se posebno pri **vijakih visoke trdnosti** uporabljajo podložke s **povečano površinsko trdoto - H**.

Osnovni podatki o vijakih za konstrukcije

Prečni prerez vijaka:

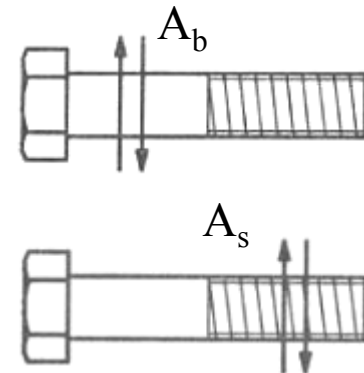

$$d_f = \frac{d + d_c}{2}, \quad d_s = \frac{d_f + d_c}{2}$$

$$A_b = A = \frac{\pi \cdot d^2}{4}, \quad A_s = A = \frac{\pi \cdot d_s^2}{4}$$

bruto prerez

računski (neto) prerez

Pri kontroli nosilnosti se uporablja tisti prerez, ki je merodajen.

$$A_s \approx 0,75 - 0,80 A_b$$

Osnovni podatki o vijakih za konstrukcije

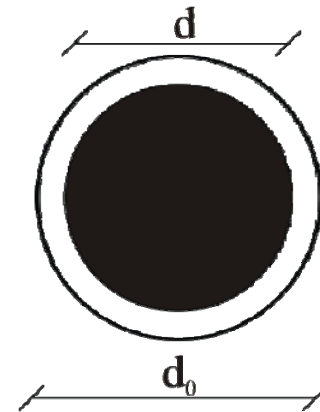
Premer lukenj za vijake:

- običajni vijaki

M12, M14: $\Delta d = 1 \text{ mm}$

M16 – M24: $\Delta d = 2 \text{ mm}$

M27 → : $\Delta d = 3 \text{ mm}$

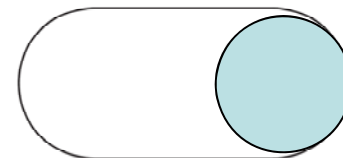
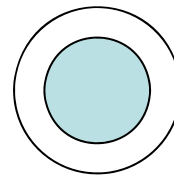

$$\Delta d = d_0 - d$$

Manjše Δd lahko predpišemo, večjih ne!

- prednapeti vijaki – torna nosilnost

povečane luknje }
podaljšane luknje }

Razvrstitev vijakov glede na način prenašanja obtežbe

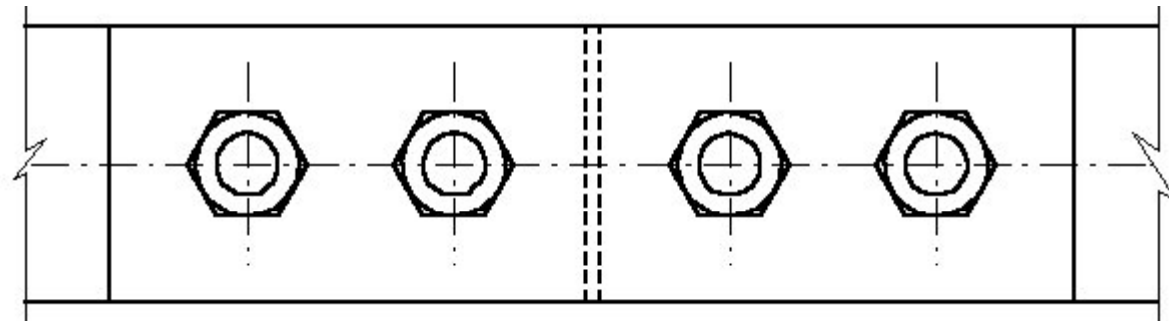
- prevzem strižnih sil

- Navadni vijaki (prestrig vijaka);
- VV prednapeti vijaki (trenje).

- prevzem nateznih sil

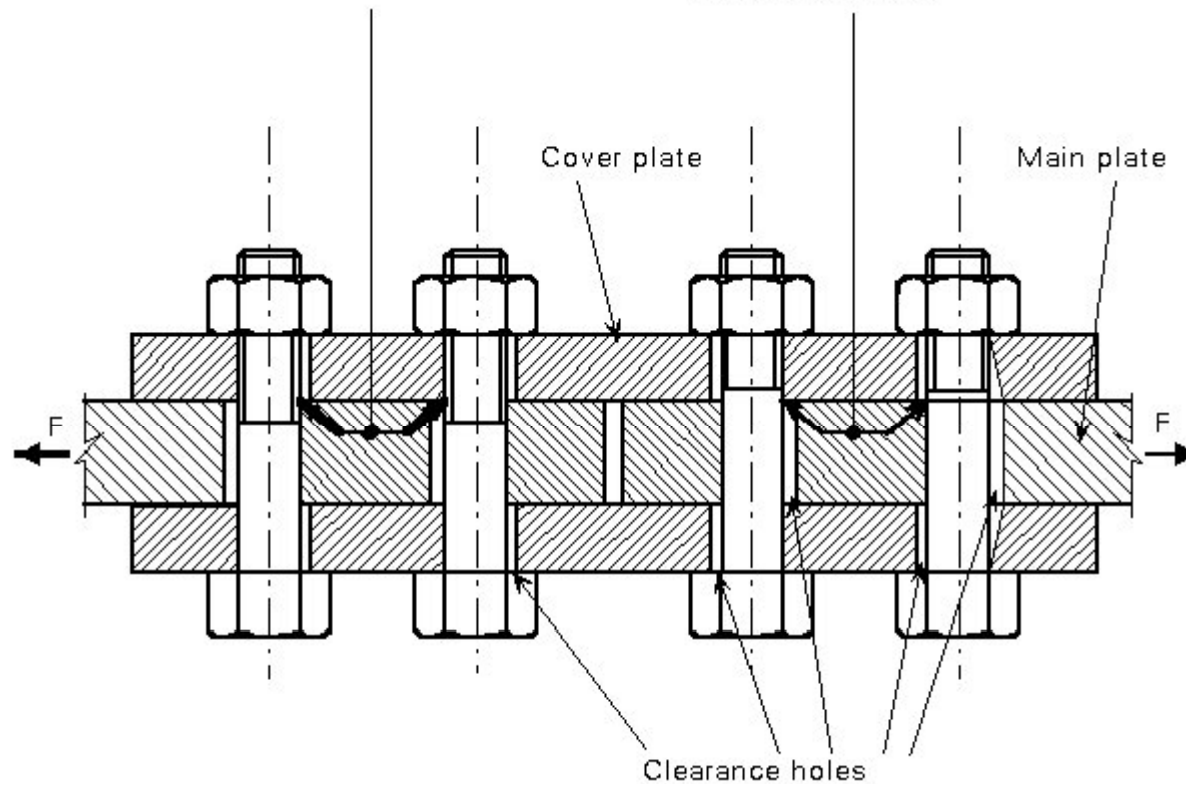
- prevzem nateznih in strižnih sil

Prevzem strižnih sil

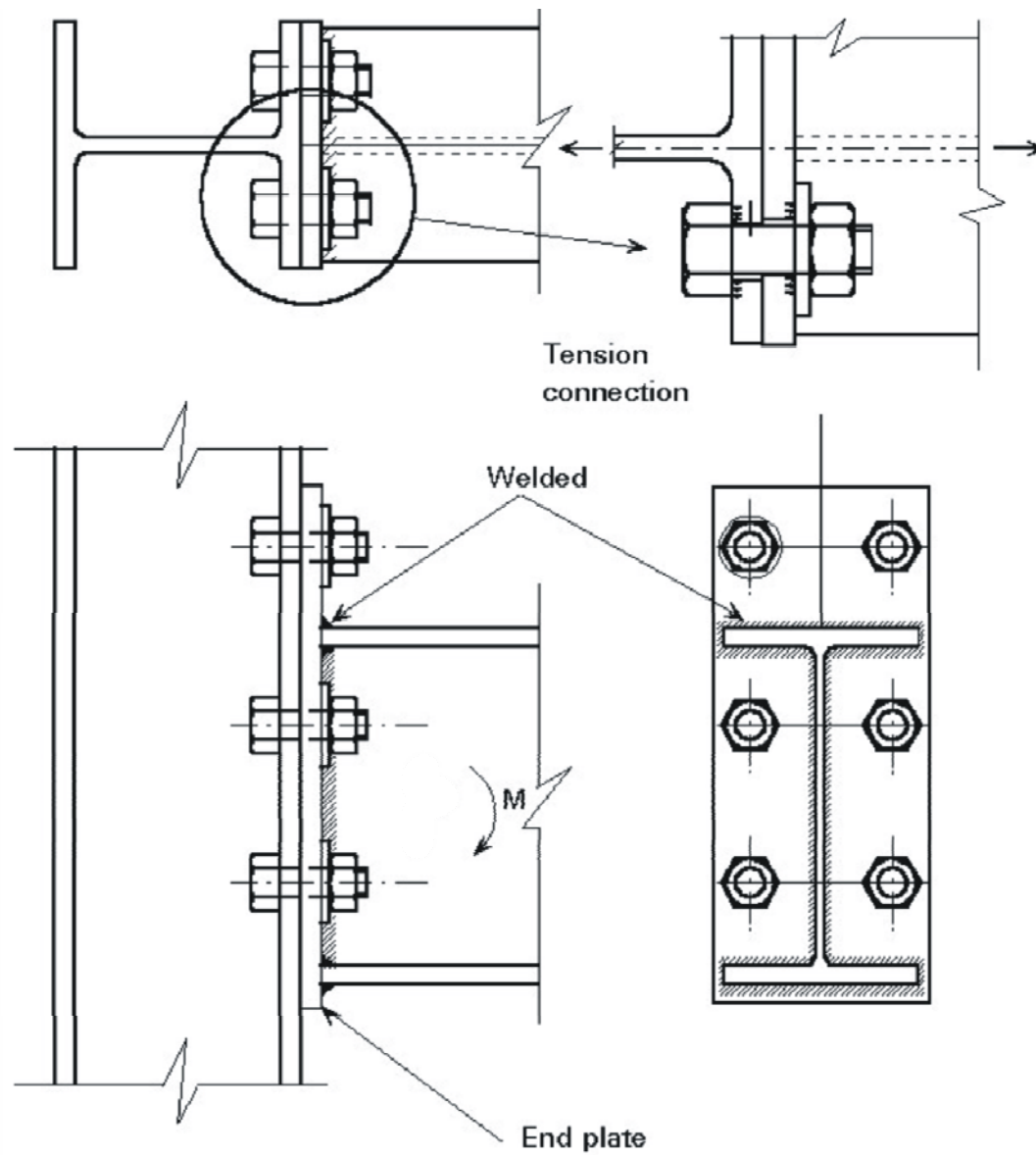

Shear plane in the threaded part

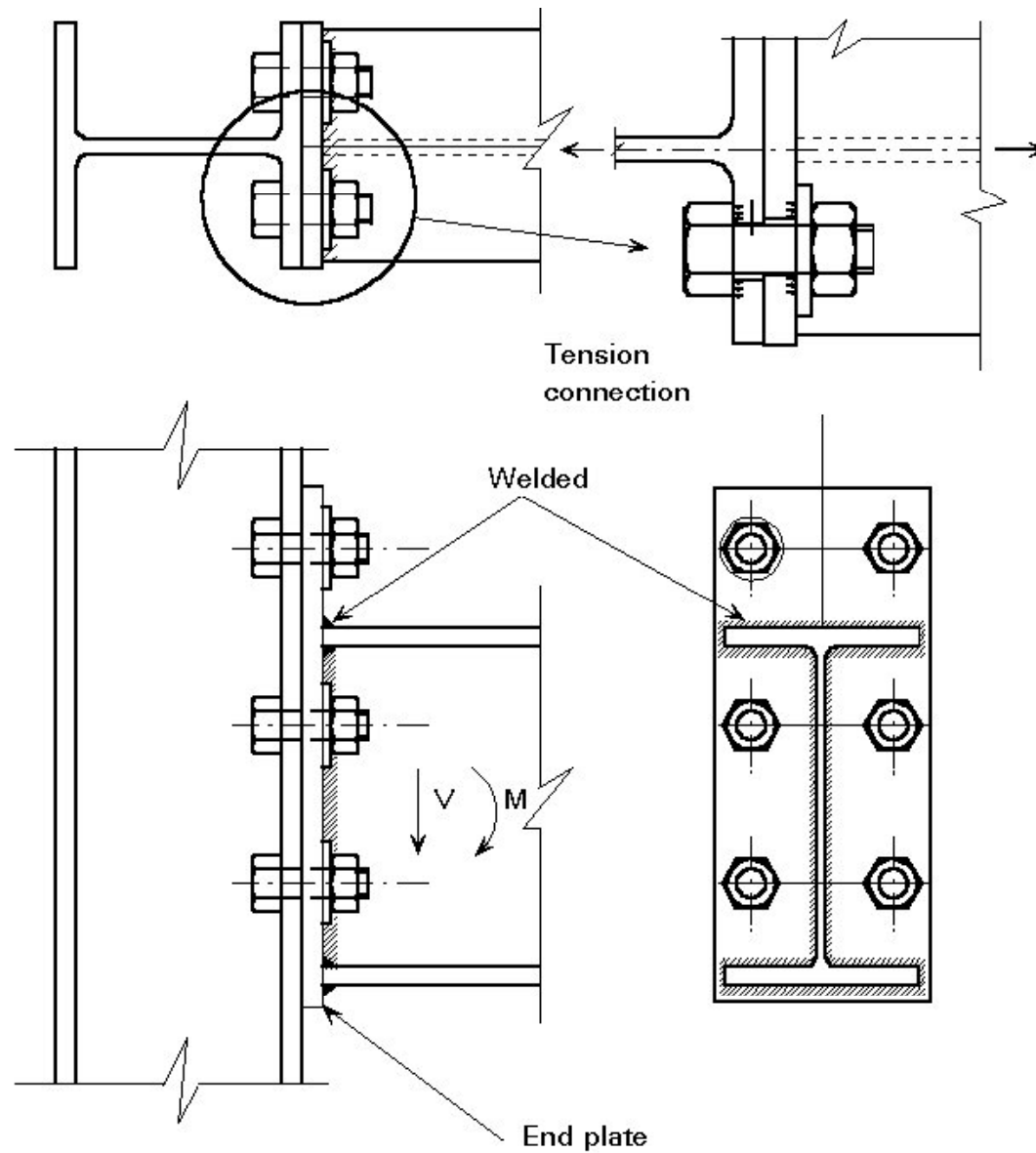
Shear plane in the non-threaded part

Prevzem nateznih sil

Prevzem nateznih in strižnih sil

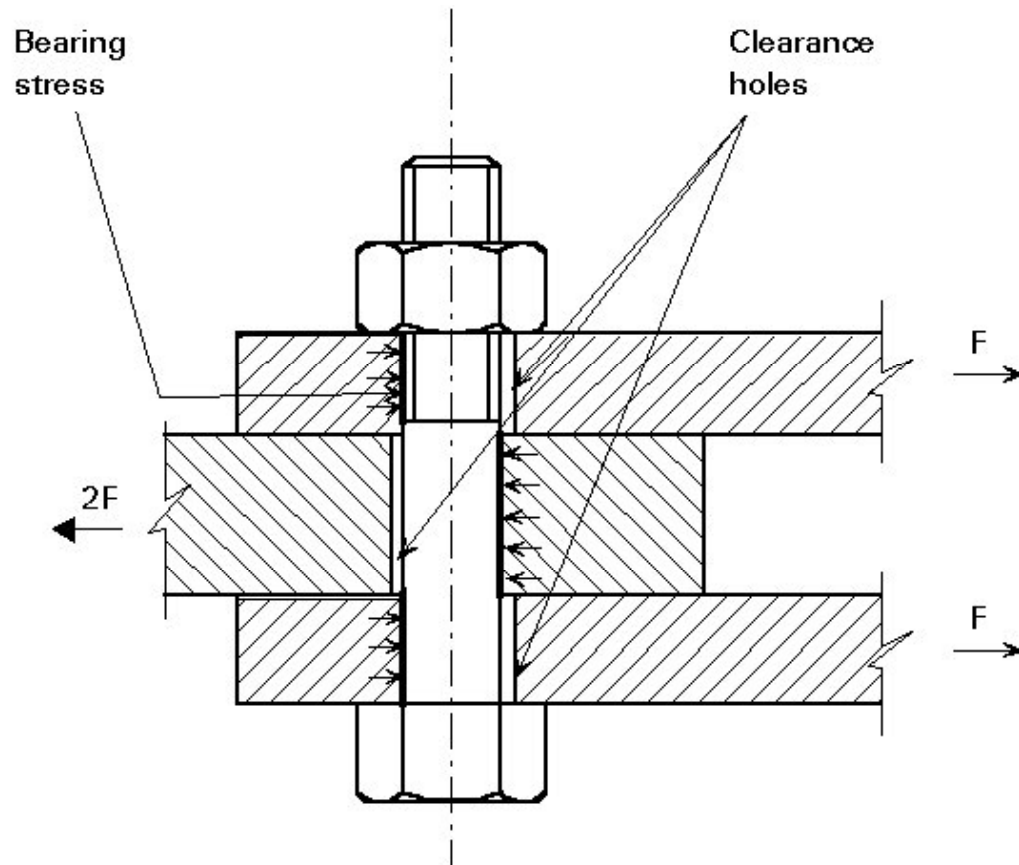

Nosilnost navadnih vijakov

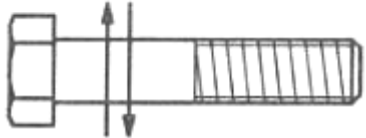
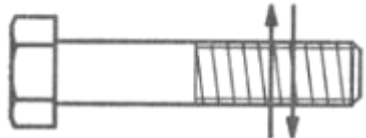
STRIŽNA NOSILNOST VIJAKOV

Mehanizem prenosa sil:

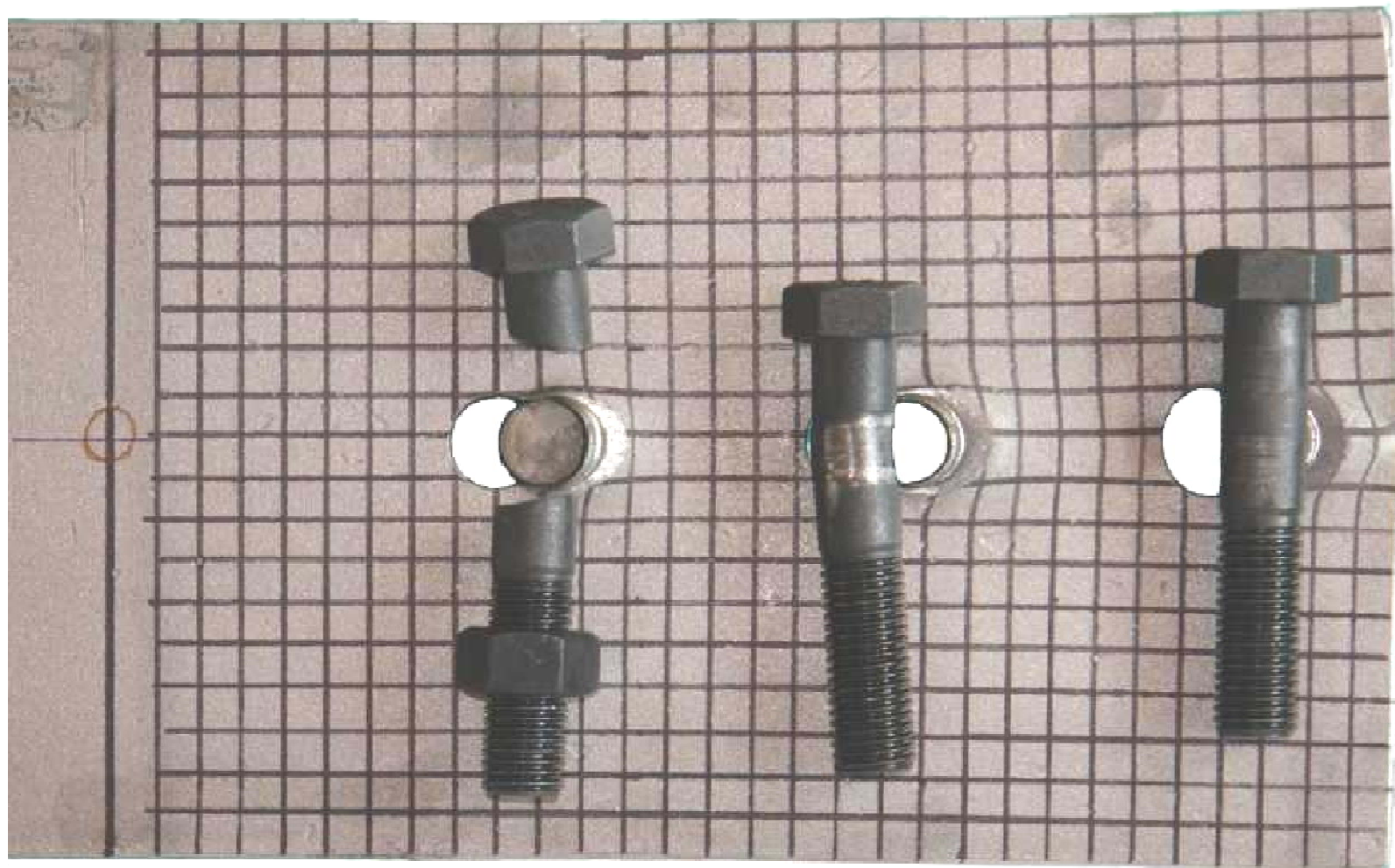
Strižna nosilnost vijakov

Računska nosilnost na prestrig vijaka (en vijak, ena strižna ravnina).

EC3	{	$F_{v,Rd} = \frac{0,6 \cdot f_{ub} \cdot A}{\gamma_{Mb}}$	strižna ravnina skozi polno steblo vijaka		
		$F_{v,Rd} = \frac{0,6 \cdot f_{ub} \cdot A_s}{\gamma_{Mb}}$	4.6 5.6 6.6 8.8		
		$F_{v,Rd} = \frac{0,5 \cdot f_{ub} \cdot A_s}{\gamma_{Mb}}$	4.8 5.8 6.8 10.9		strižna ravnina skozi navoje

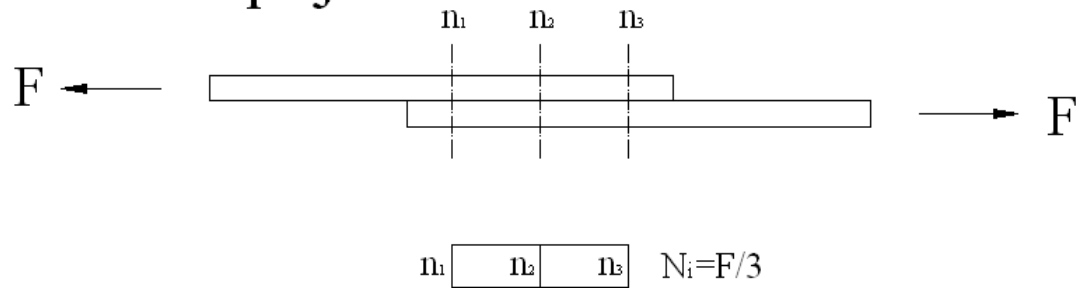
Nižja nosilnost – manj duktilni vijaki – hipna porušitev.

Značilna neduktilna porušitev vijakov 12.9 v strigu

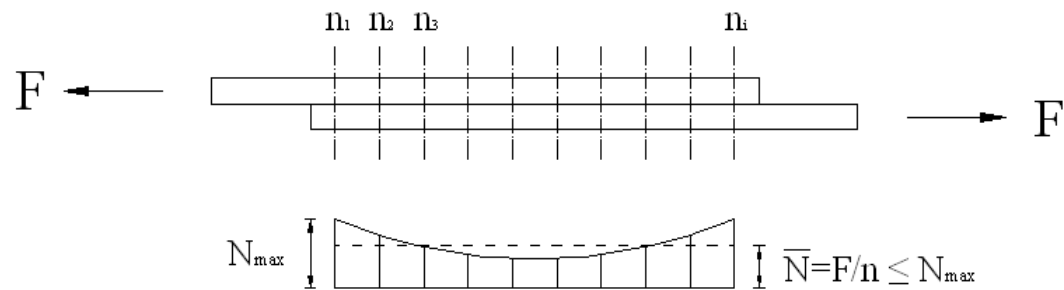

Dolžina spojev

Kratki spoji

Dolgi spoji

Strižna nosilnost vijakov

$$F_{sd} = n \cdot m \cdot F_{v,Rd}$$

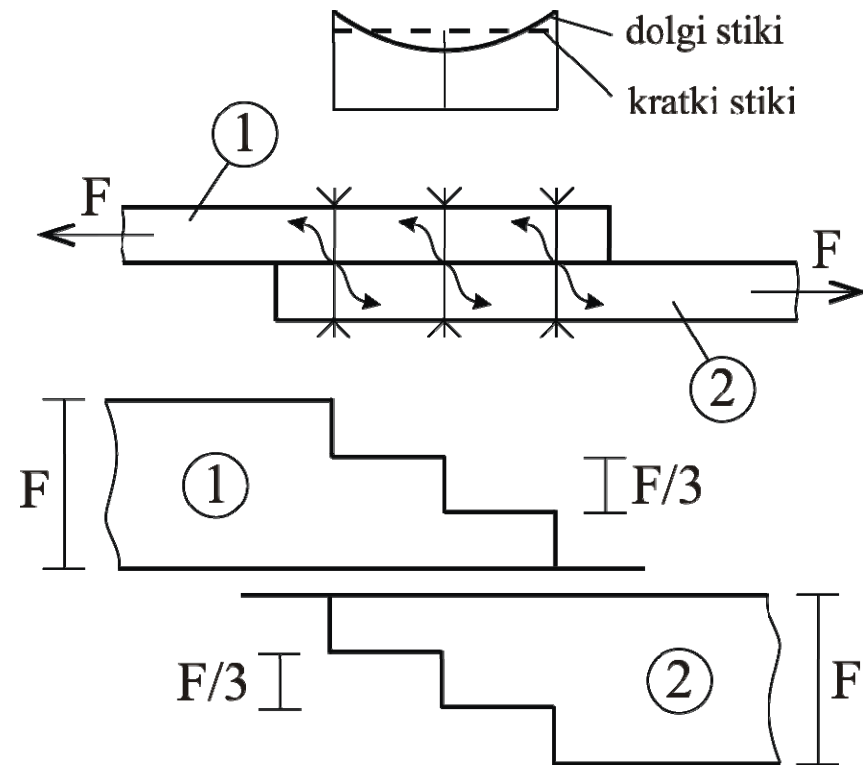
n = število vijakov

m = število strižnih ravnin

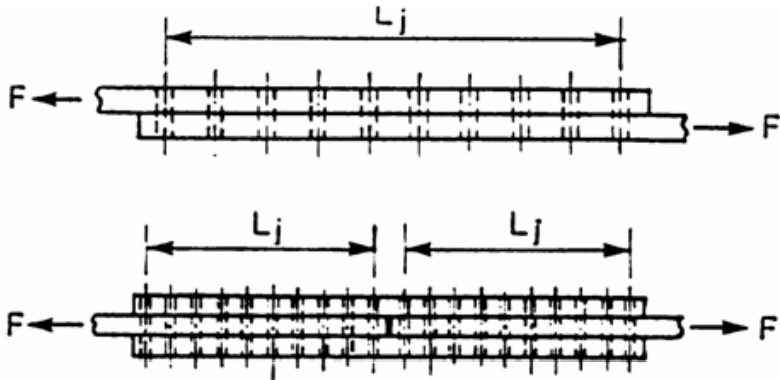
Vpliv deformabilnosti pločevin pri dolgem stiku

Pri **kratkih stikih** predpostavimo, da se zunanja obtežba razporedi enakomerno na vse vijake.

Pri **dolгих stikih** [$l > 15d$] ≈ 6 vijakov] pa se pojavi neenakomerni raspored sil.

Strižna nosilnost vijakov

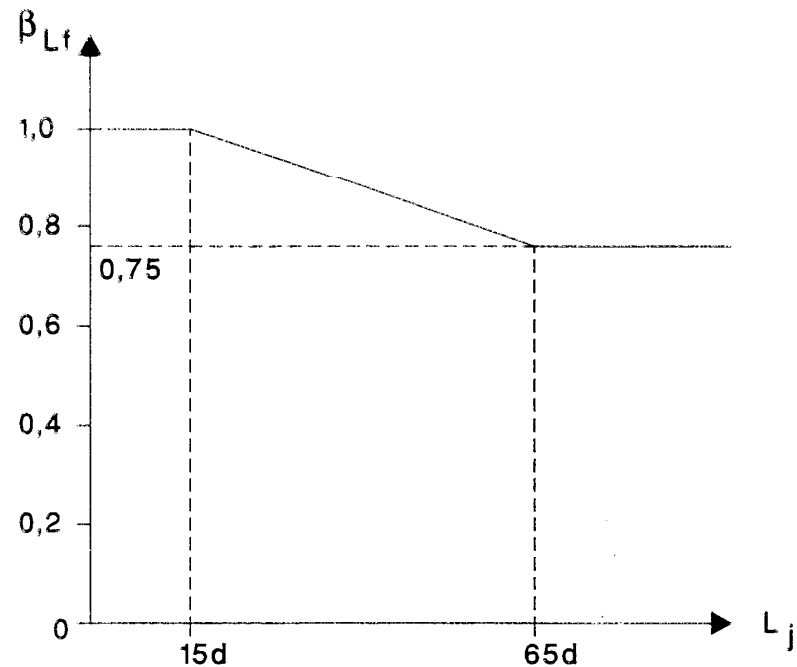

Pri $L_j > 15d$ potrebna redukcija projektne strižne nosilnosti $F_{v,Rd}$ s faktorjem β_{Lf} (deformabilnost veznih pločevin).

$$\beta_{Lf} = 1 - \frac{L_j - 15d}{200d}$$

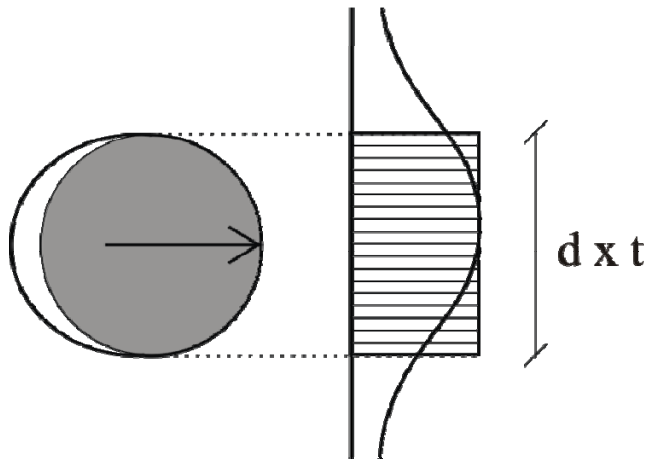
vendar

$$\beta_{Lf} \leq 1,0 \text{ in } \beta_{Lf} \geq 0,75$$

Nosilnost navadnih vijakov

NOSILNOST VIJAKOV NA BOČNI PRITISK

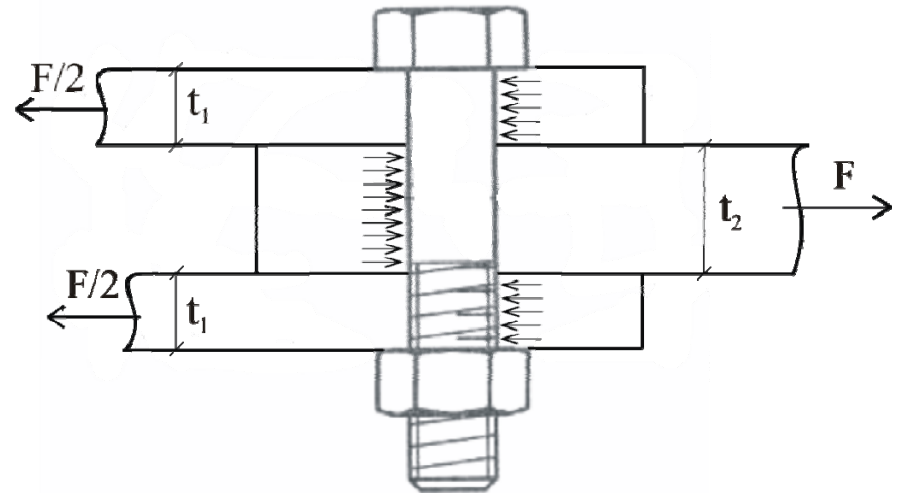
Ustvari se **prostorsko napetostno stanje** – tlaki v vseh treh smereh

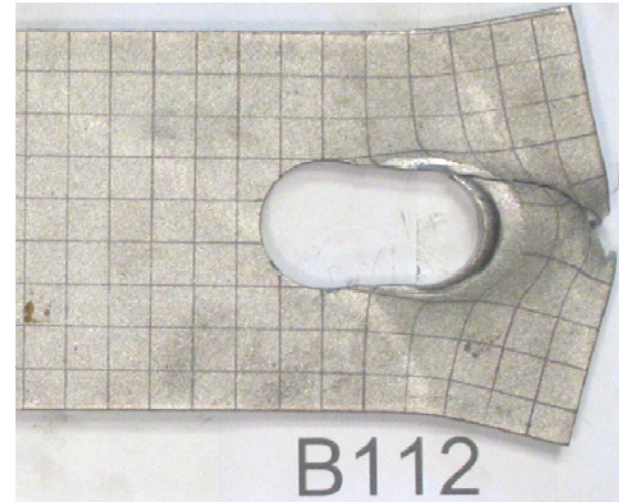
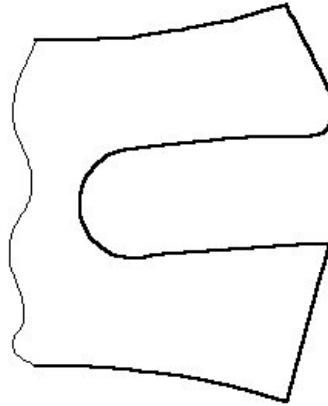
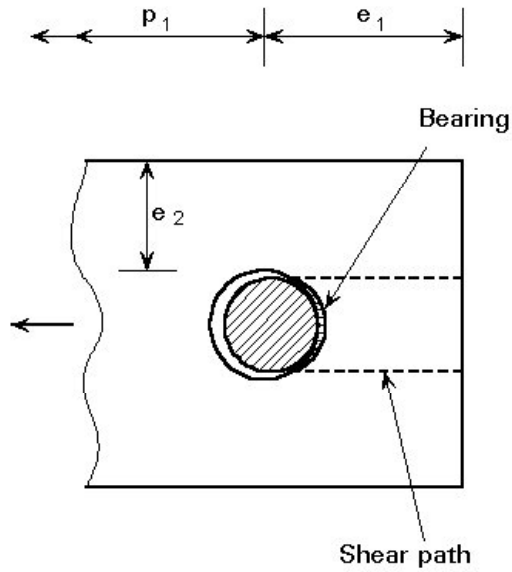
višja meja plastičnosti $\approx 3f_y$ (ali več), ki še ne povzroči prevelike ovalizacije luknje.

$$\text{EC3: } F_{b,Rd} = \frac{k_1 \cdot \alpha \cdot f_u \cdot d \cdot t}{\gamma_{Mb}}$$

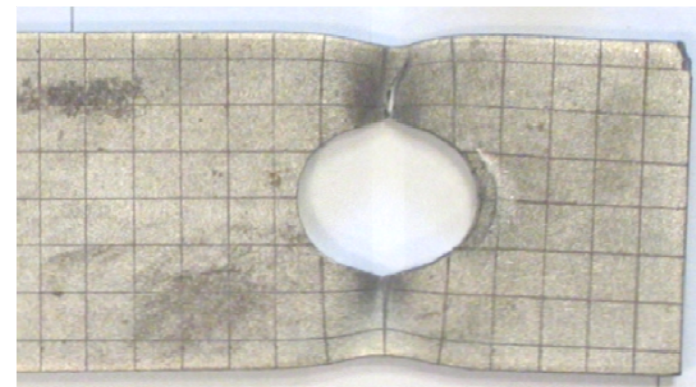
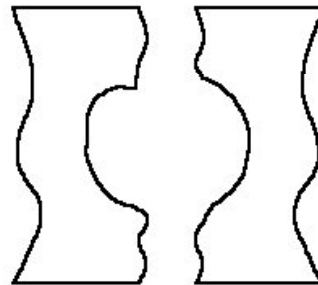
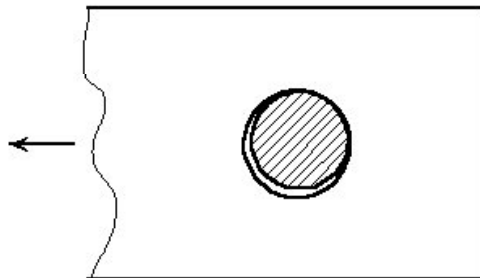
$$t \Rightarrow \sum t_{MIN} = \min \begin{cases} 2t_1 \\ t_2 \end{cases}$$

Porušni mehanizmi

a) Prestrig

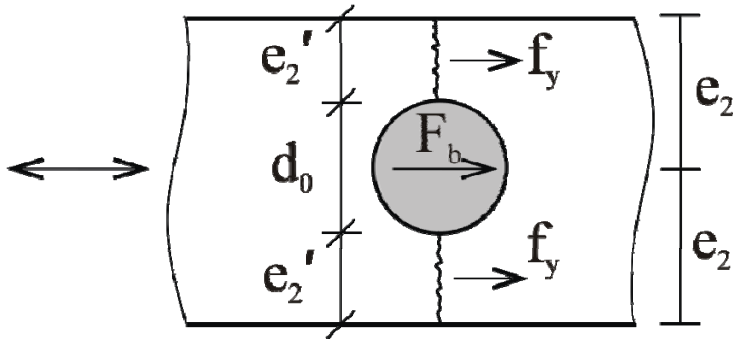

b) Porušitev po neto prerezu

Razpored lukenj za vijake in zakovice

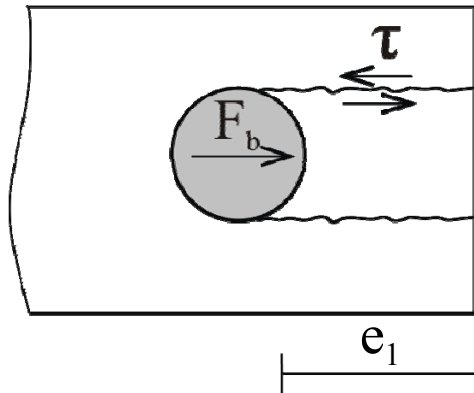
Minimalne razdalje

$$F_{b,MAX} = 3f_y \cdot d \cdot t < 2e'_2 \cdot t \cdot f_y$$

$$e'_2 > 1,5d$$

$$e_2 > 1,5d_0$$

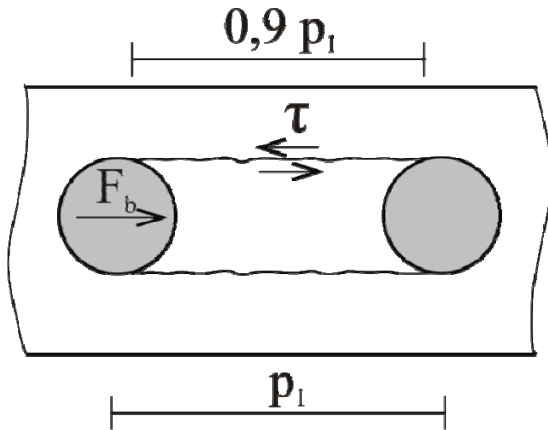
$$F_{b,MAX} = 3f_y \cdot d \cdot t < 2e_1 \cdot t \cdot f_y / \sqrt{3}$$

$$e_1 > \frac{3\sqrt{3}}{2}d = 2,6d$$

$$e_1 > 2,5d_0$$

Razpored lukenj za vijake in zakovice

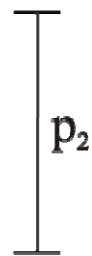
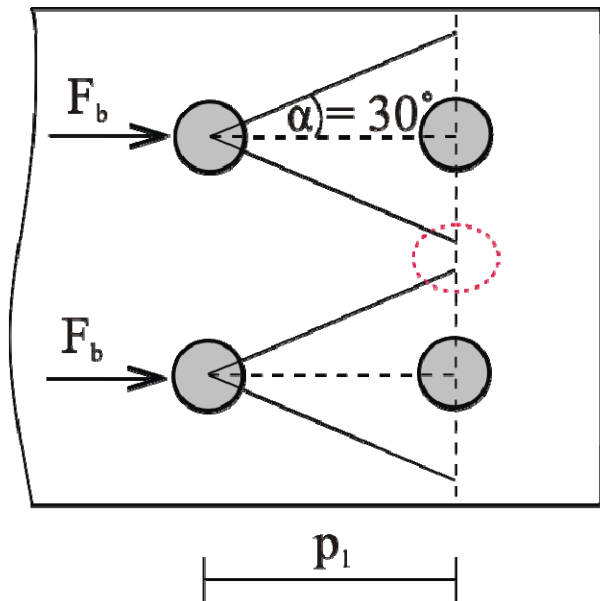
Minimalne razdalje

$$F_{b,MAX} = 3 f_y \cdot d \cdot t < 2 \cdot 0,9 p_1 \cdot t \cdot f_y / \sqrt{3}$$

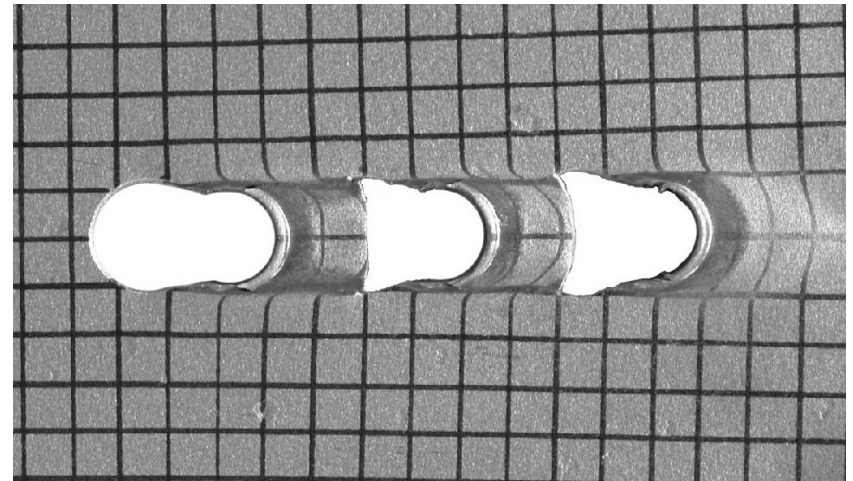
$$p_1 > \frac{3 \cdot \sqrt{3}}{2 \cdot 0,9} d = 2,9 d$$

$$p_1 > 3,0 d_0$$

$$\operatorname{tg} \alpha = \operatorname{tg} 30^\circ = 0,58$$

$$p_2 \geq p_1 = 3,0 d_0$$

Nosilnost vijakov na bočni pritisk

Vzdolžna smer:

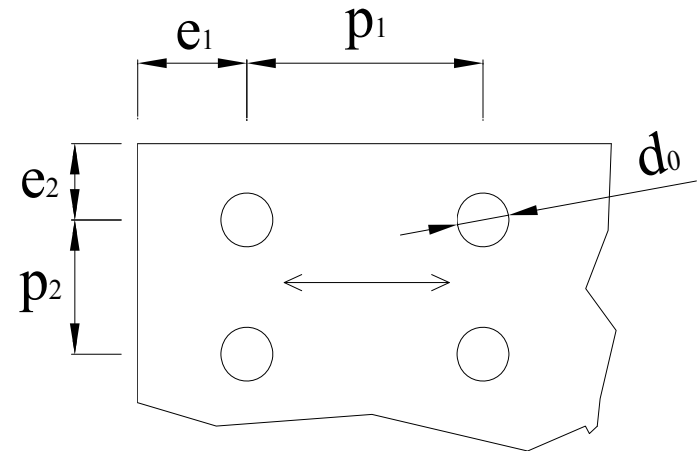
$$\alpha = \min \begin{cases} e_1 / 3d_0 & \text{robni vijak} \\ p_1 / 3d_0 - 0,25 & \text{notranji vijak} \\ f_{ub} / f_u \\ 1,0 \end{cases}$$

$$F_{b,Rd} = \frac{k_1 \cdot \alpha \cdot f_u \cdot d \cdot t}{\gamma_{Mb}}$$

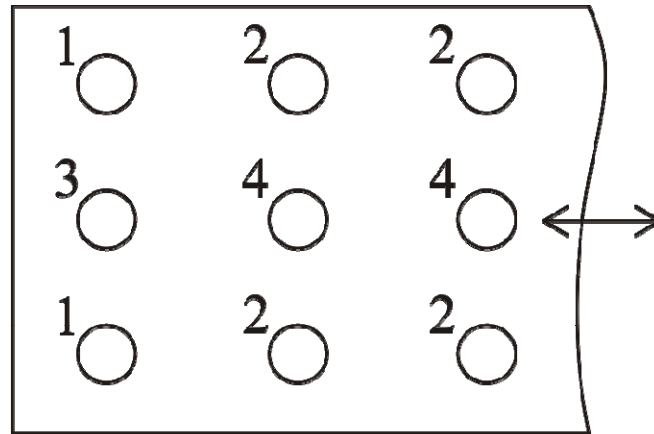
Prečna smer:

$$\text{- robni vijaki: } k_1 = \min \begin{cases} 2,8 \frac{e_2}{d_0} - 1,7 \\ 2,5 \end{cases}$$

$$\text{- notranji vijaki: } k_1 = \min \begin{cases} 1,4 \frac{p_2}{d_0} - 1,7 \\ 2,5 \end{cases}$$

Nosilnost vijakov na bočni pritisk

1 ... robni vzdolžno in prečno

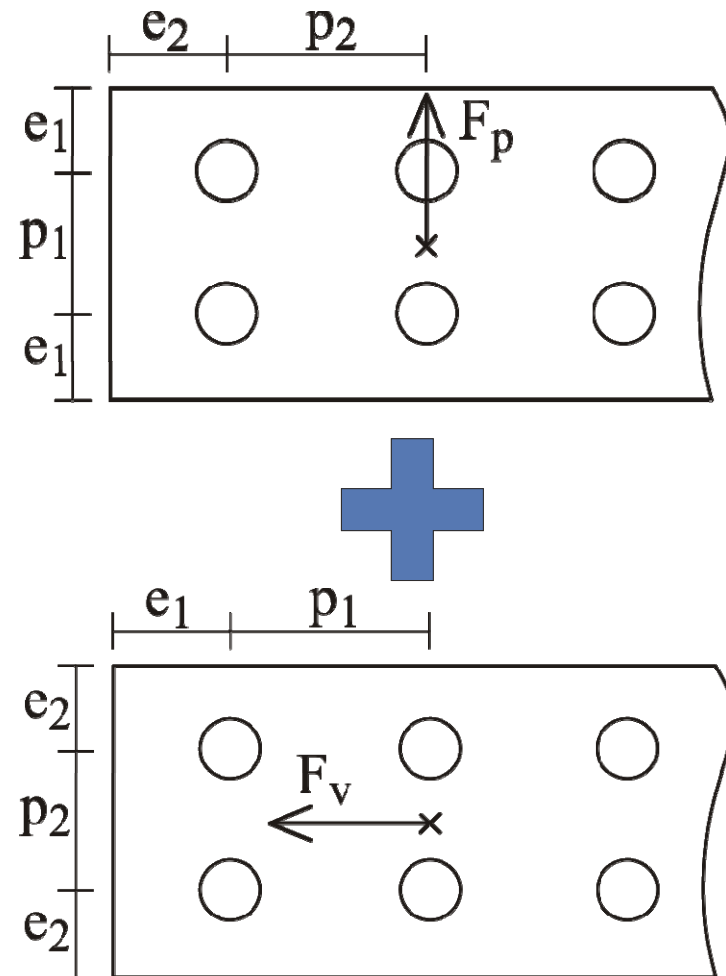
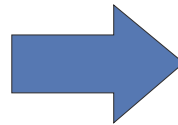
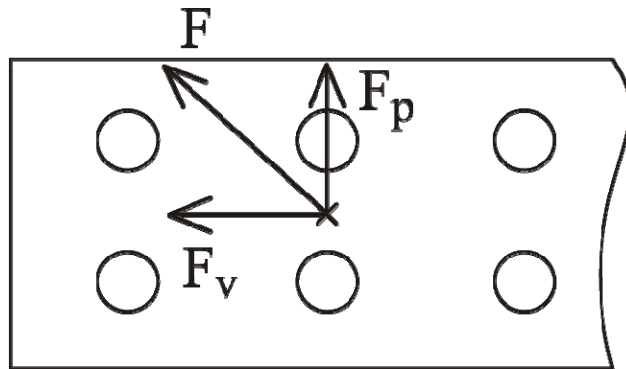
2 ... robni prečno, notranji vzdolžno

3 ... robno vzdolžno, notranji prečno

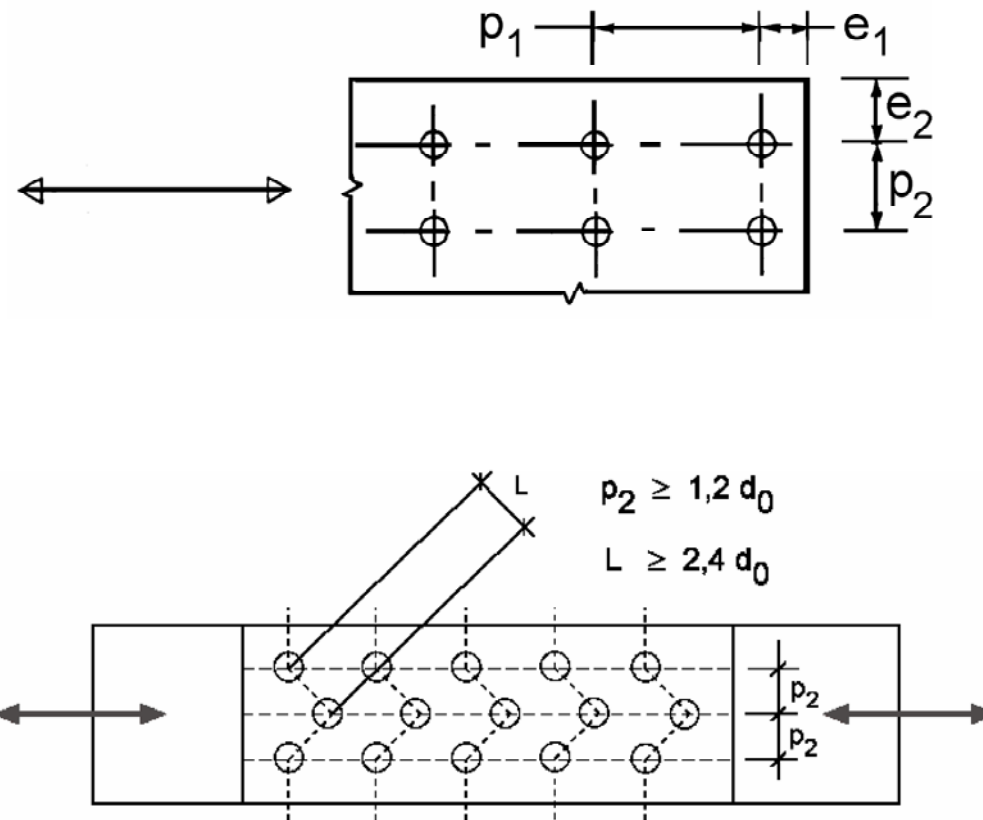
4 ... notranji vzdolžno in prečno

Nosilnost vijakov na bočni pritisk

Nosilnost na bočni pritisk se lahko kontrolira ločeno za vsako smer posebej.

Razpored lukenj za vijake in zakovice

Razpored lukenj za vijake in zakovice

Razdalje in razmaki	Minimum	Maksimum ^{1) 2) 3)}		
		Konstrukcije iz jekel v skladu z EN 10025 razen jekel v skladu z EN 10025-5		Konstrukcije iz jekel v skladu z EN 10025
		Jeklo, izpostavljeno vremenskim ali ostalim korozivnim vplivom	Jeklo, ni izpostavljeno vremenskim ali ostalim korozivnim vplivom	Korozijsko nezaščiteno jeklo
Razmak p_1	$2,2d_0$	Manjše od $14t$ ali 200 mm	Manjše od $14t$ ali 200 mm	Manjše od $14t_{MIN}$ ali 175 mm
Razmak $p_{1,0}$		Manjše od $14t$ ali 200 mm		
Razmak $p_{1,i}$		Manjše od $28t$ ali 400 mm		
Razmak p_2 ⁵⁾	$2,4d_0$	Manjše od $14t$ ali 200 mm	Manjše od $14t$ ali 200 mm	Manjše od $14t_{MIN}$ ali 175 mm
Razmak e_1	$1,2d_0$	$40+4t$	Večje od $8t$ ali 125 mm	
Razmak e_2	$1,2d_0$	$40+4t$	Večje od $8t$ ali 125 mm	

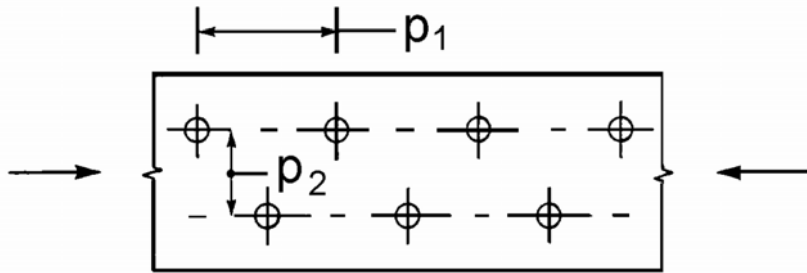
Razpored lukenj za vijake in zakovice

- 1) Največje vrednosti za razmake in robne razdalje so neomejene razen pri:
  - tlačnih elementih, da se prepreči lokalno izbočenje oz. lokalni uklon pločevin ali prepreči korozija izpostavljenih elementov;
  - pri izpostavljenih nateznih elementih, da se prepreči korozija.

- 2) Nosilnost tlačno obremenjenih pločevin na uklon med veznimi sredstvi se določi v skladu z EN 1993-1-1, pri tem je $l_U = 0,6 p_1$.

- 3) t je debelina tanjšega od zunanjih stikovanih elementov.

- 4) Pri zamaknjenih vrstah veznih sredstev se lahko uporabi najmanjši razmak $p_2 = 1,2d_0$, vendar $L \geq 2,4d_0$.

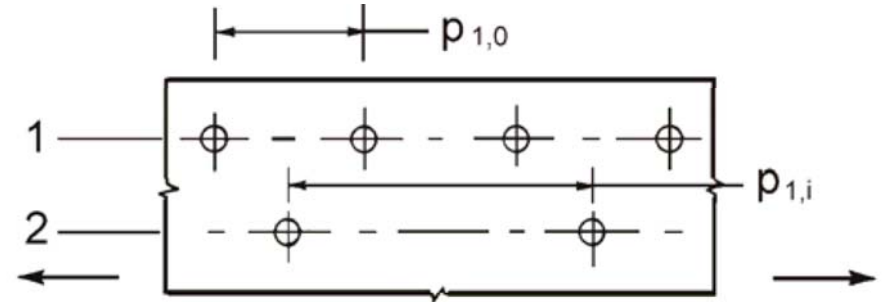
Razpored lukenj za vijake in zakovice

Največje dovoljene razdalje

$$p_1 \leq 14 t \text{ in } \leq 200 \text{ mm} \quad p_2 \leq 14 t \text{ in } \leq 200 \text{ mm}$$

b) Zamaknjene vrste – tlačni elementi

$$p_{1,0} \leq 14 t \text{ in } \leq 200 \text{ mm} \quad p_{1,i} \leq 28 t \text{ in } \leq 400 \text{ mm}$$

1 zunanja vrsta

2 notranja vrsta

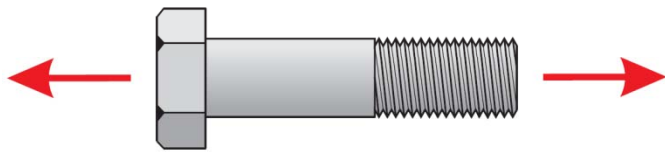
c) Zamaknjene vrste – natezni elementi

Paziti je potrebno na:

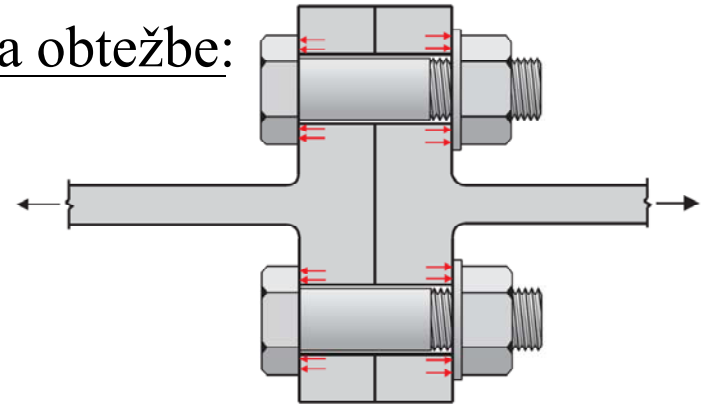
- lokalno izbočenje;
- razmikanje površin;
- rjavenje.

Nosilnost navadnih vijakov

NATEZNA NOSILNOST VIJAKOV

Način prenosa obtežbe:

EC3:

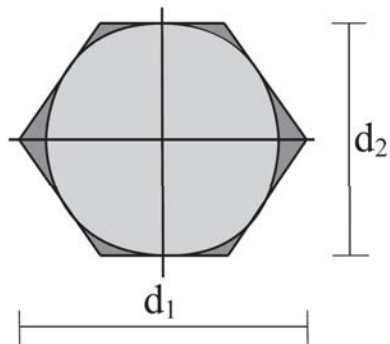
$$F_{t,Rd} = \frac{k_2 \cdot f_{ub} \cdot A_s}{\gamma_{M2}} \quad \text{nateg vijaka}$$

min

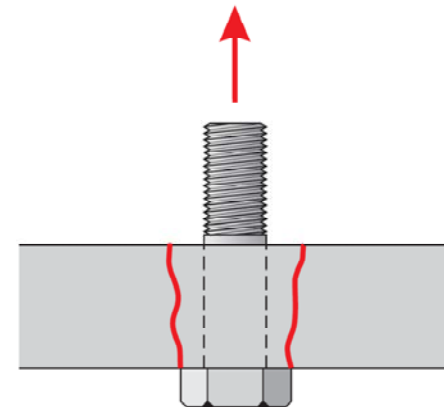
vijaki z vgreznjeno glavo $\rightarrow k_2 = 0,63$

v ostalih primerih $\rightarrow k_2 = 0,9$

$$B_{p,Rd} = 0,6 \pi d_m t_p f_u / \gamma_{M2} \quad \text{preboj (redko merodajen)}$$

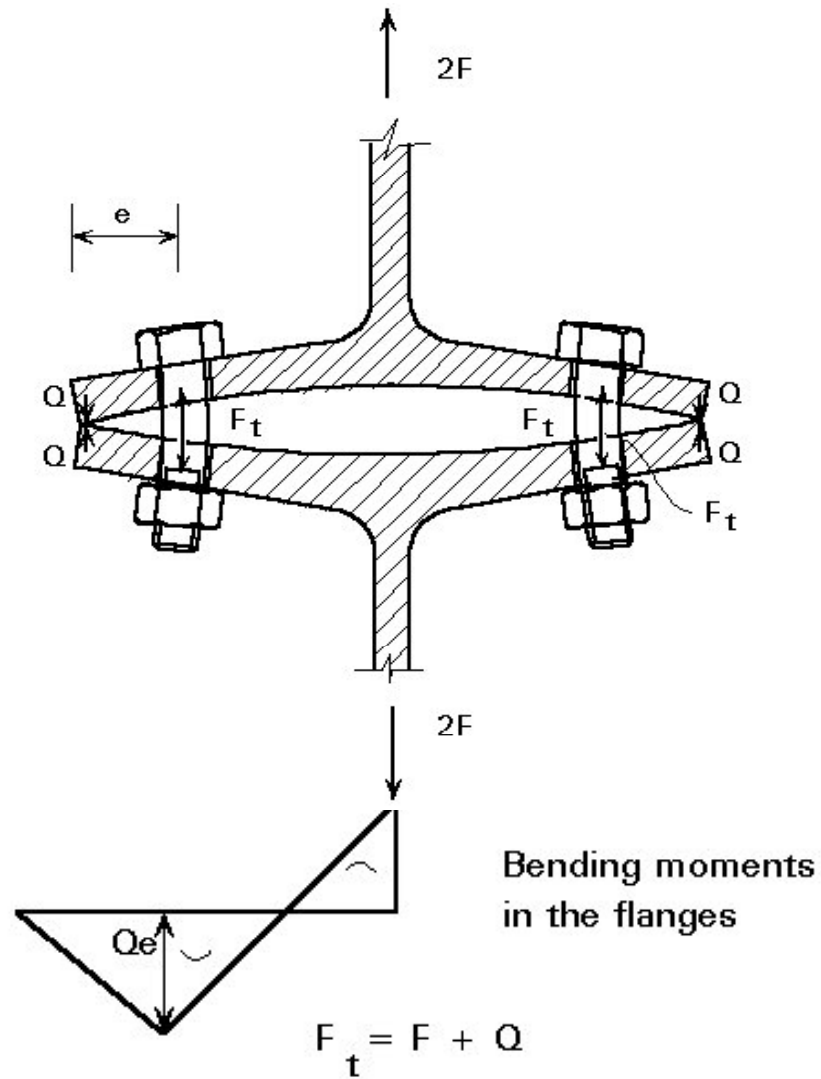

$$d_m = \frac{d_1 + d_2}{2}$$

Natezna nosilnost vijakov

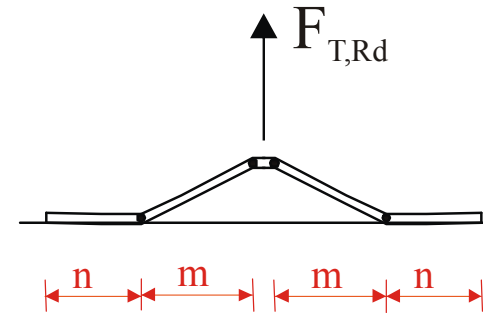
Vpliv togosti pločevine na silo v vijaku – “Prying force”

Vpliv togosti pločevine na natezni spoj

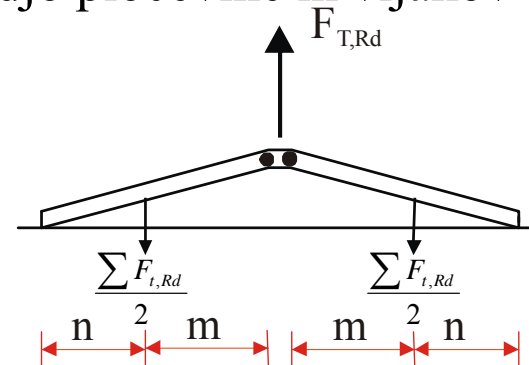
1. Način: Porušni mehanizem v **tanki** pločevini

$$F_{T,1,Rd} = \frac{4 M_{pl,1,Rd}}{m}$$

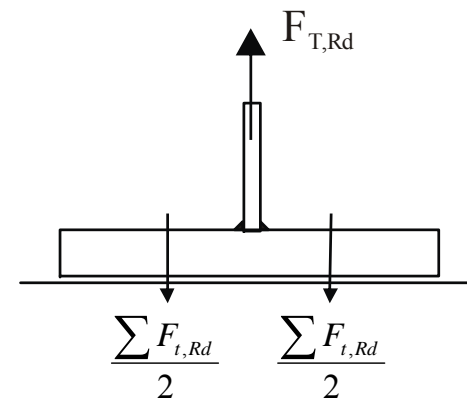
2. Način: Porušni mehanizem z istočasno odpovedjo pločevine in vijakov (srednje debele pločevine)

$$F_{T,2,Rd} = \frac{2 M_{pl,2,Rd} + n \sum F_{t,Rd}}{m + n}$$

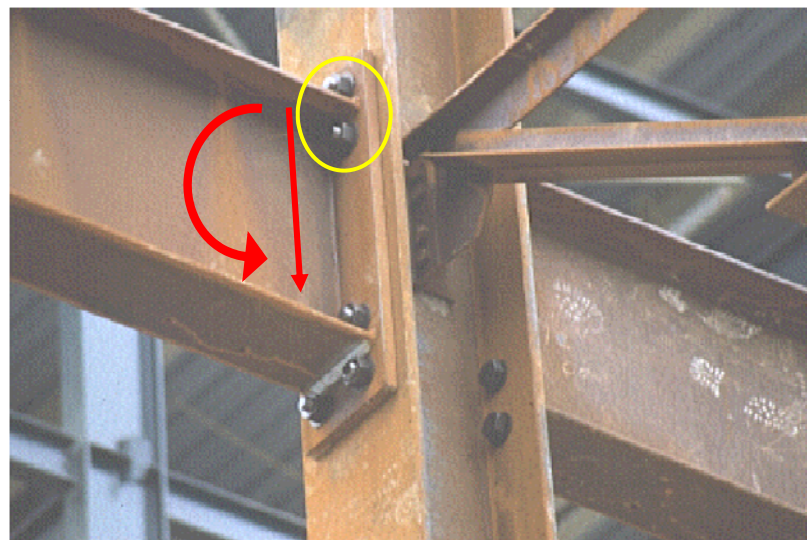
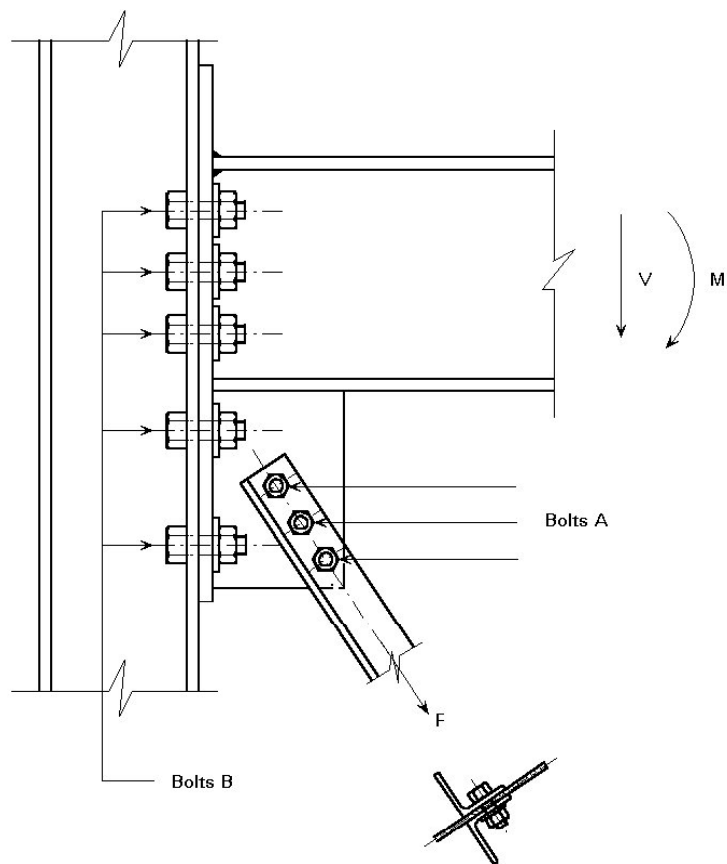
3. Način: Porušitev vijakov (**debele** pločevine)

$$F_{T,3,Rd} = \sum F_{t,Rd}$$

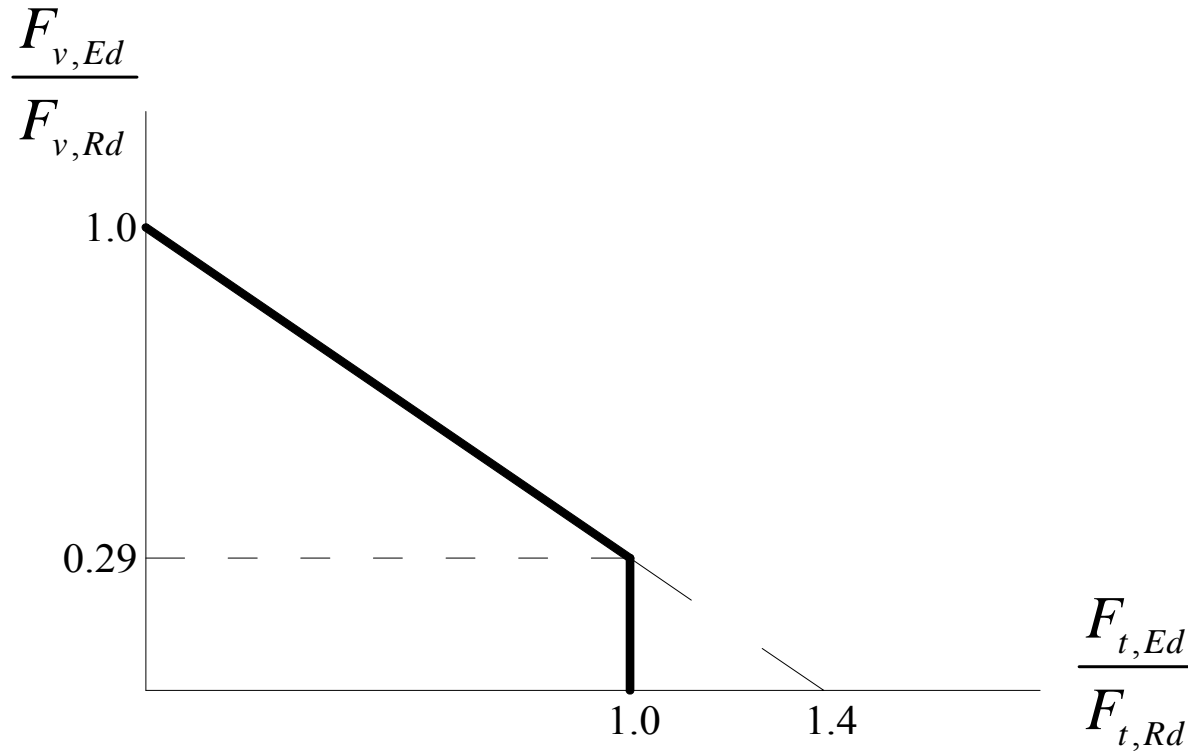
Nosilnost navadnih vijakov

NATEZNA IN STRIŽNA NOSILNOST VIJAKOV

Natezna in strižna nosilnost vijakov

EC3:
$$\frac{F_{v,Ed}}{F_{v,Rd}} + \frac{F_{t,Ed}}{1,4 F_{t,Rd}} \leq 1,0$$

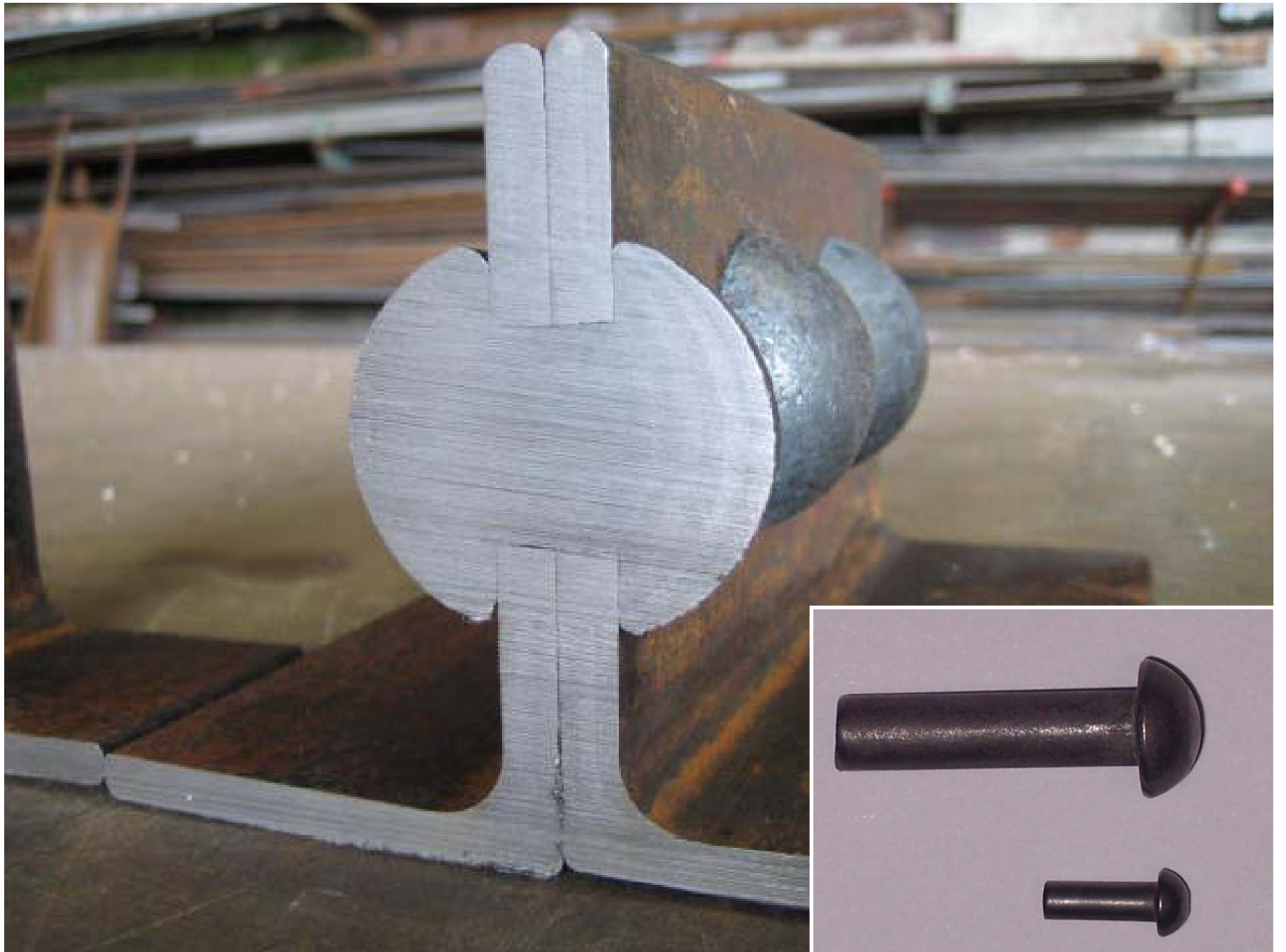
Zakovice

Osnovni podatki o zakovicah za konstrukcije

- Manjša natezna nosilnost: $F_{t,Rd} = \frac{0,6 \cdot f_{ur} \cdot A_0}{\gamma_{M2}}$
- samo izjemoma – pomembna strižna obremenitev:

$$F_{v,Rd} = \frac{0,6 \cdot f_{ur} \cdot A_0}{\gamma_{M2}}$$

- A_0 = prerez luknje (zakovica jo zapolni) – stiki so togi, ni zamikov (Δd pri vijakih).

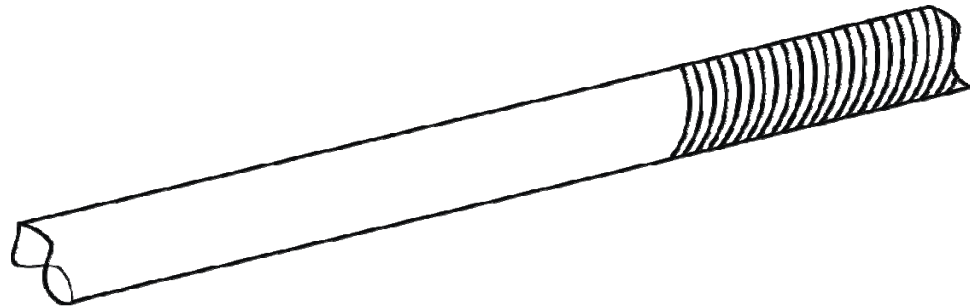

V delavnici vrezani navoji

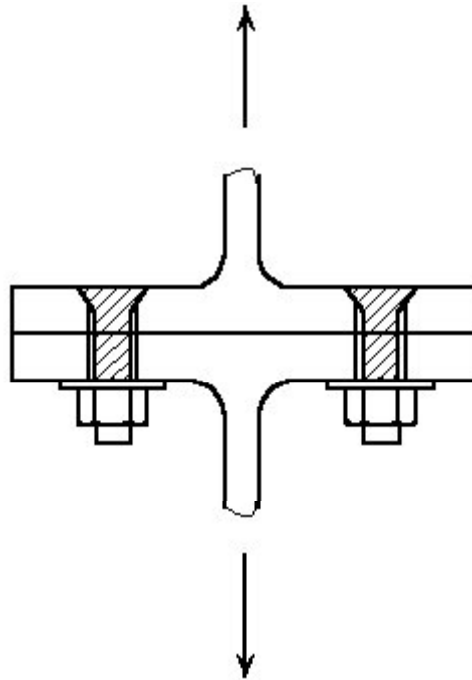
Princip izdelave ne velja za vijake izdelane v tovarni.

Npr.: **natezna vez**: $\emptyset$ + vrezani navoji

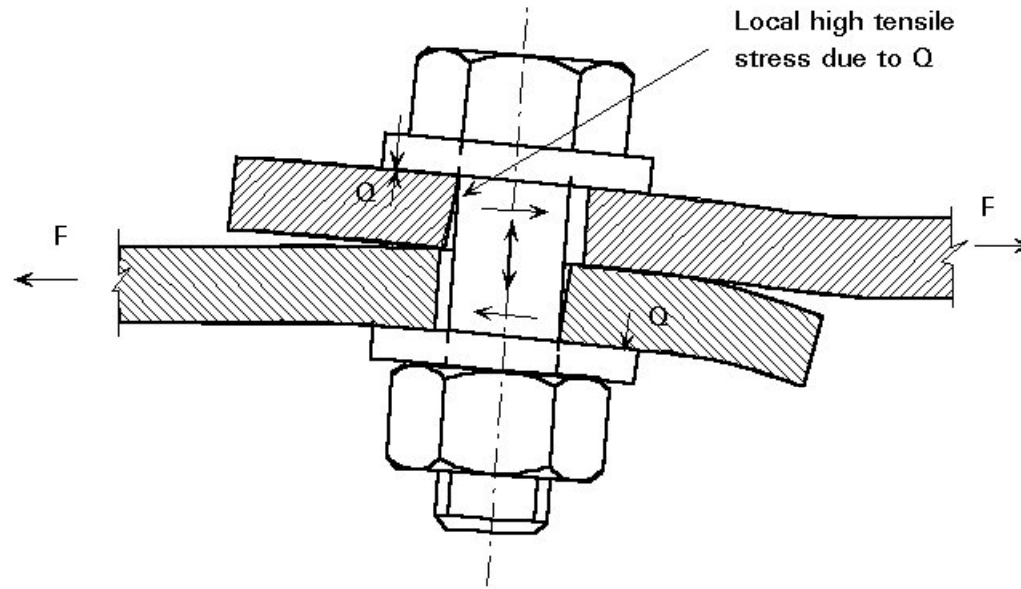
Kadar je merodajen prerez skozi navoje se **nosilnost zmanjša** s faktorjem **0,85**.

Vijaki in zakovice z vgreznjeno glavo

- natezna nosilnost x **0,7**
- bočno pritisk $\sum t_{\text{MIN}}$ – velja samo za ravni del stebra

En sam vijak v strižnem stiku

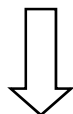
- neenakomerno naleganje pločevin $\Rightarrow$ večji bočni pritiski
– manjša nosilnost

$$F_{b,Rd} \leq 1,5 f_u d t / \gamma_{Mb}$$

- zaradi nevarnosti preboja $\Rightarrow$ podložke pod glavo vijaka in matico

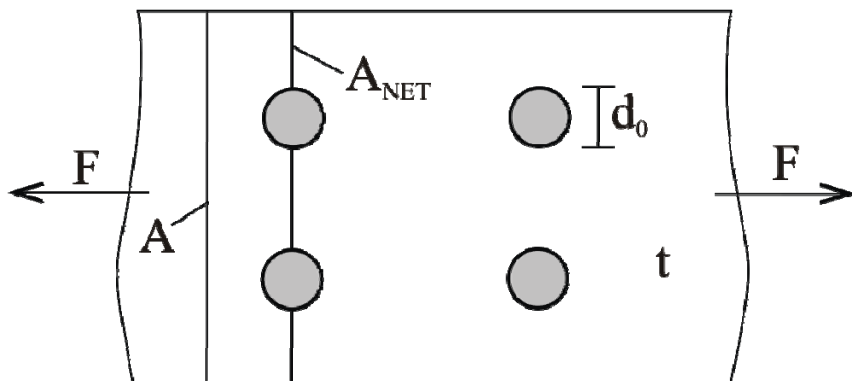
Neto prerez

Pri vijačenih stikih so nosilni elementi vedno oslabljeni z luknjami

Preveriti je potrebno zmanjšano nosilnost.

• NATEZNE PLOČEVINE

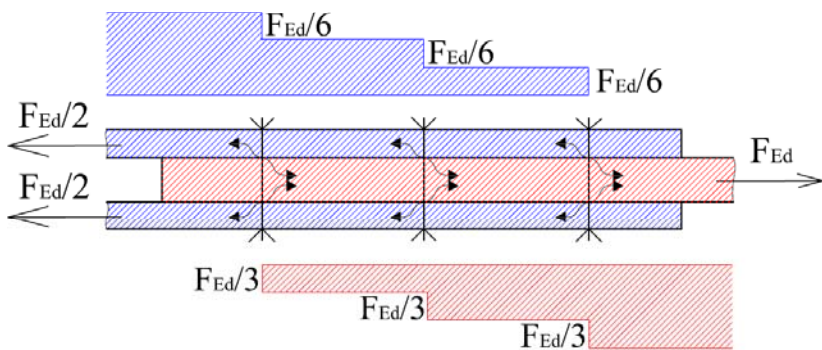
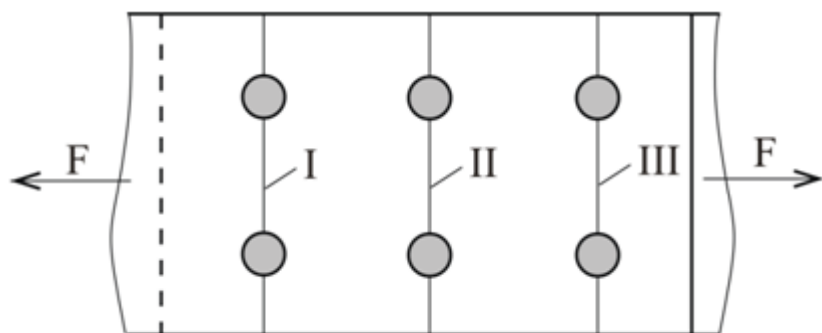
$$A = b \cdot t$$

$$A_{net} = (b - 2d_0)t$$

- Polni presek: $N_{pl,Rd} = A \cdot f_y / \gamma_{M0}$ $\gamma_{M0} = 1,0$

- Neto presek: $N_{net,Rd} = 0,9 \cdot A_{net} \cdot f_u / \gamma_{M2}$ $\gamma_{M2} = 1,25$

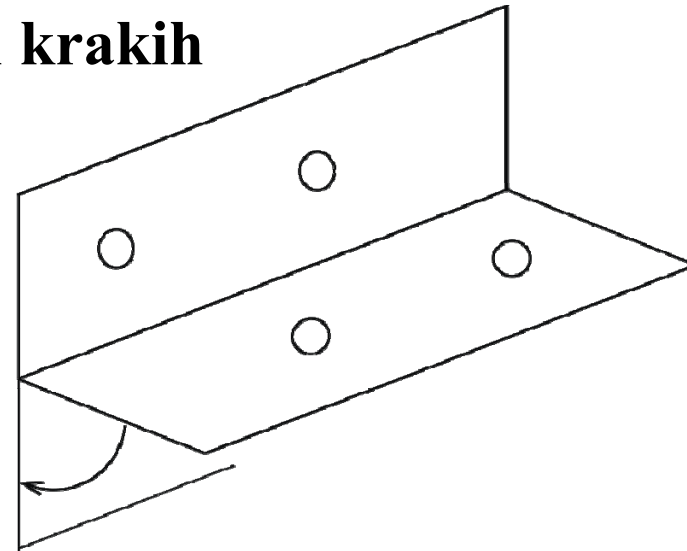
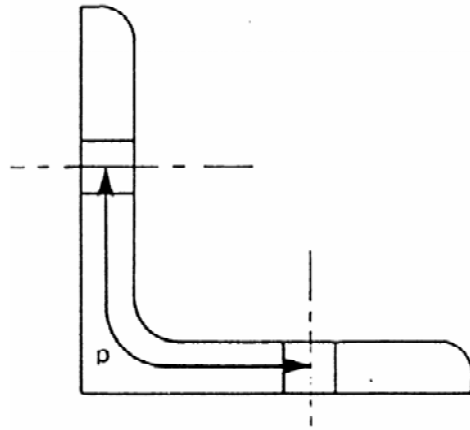
Neto prerez – natezne pločevine

- prerez I: zunanja pl.- F
- prerez III: notranja pl.- F
- prerez II: $F_{Ed}' = F_{Ed} \frac{n'}{n}$
 n' število vijakov pred prerezom
 n število vseh vijakov

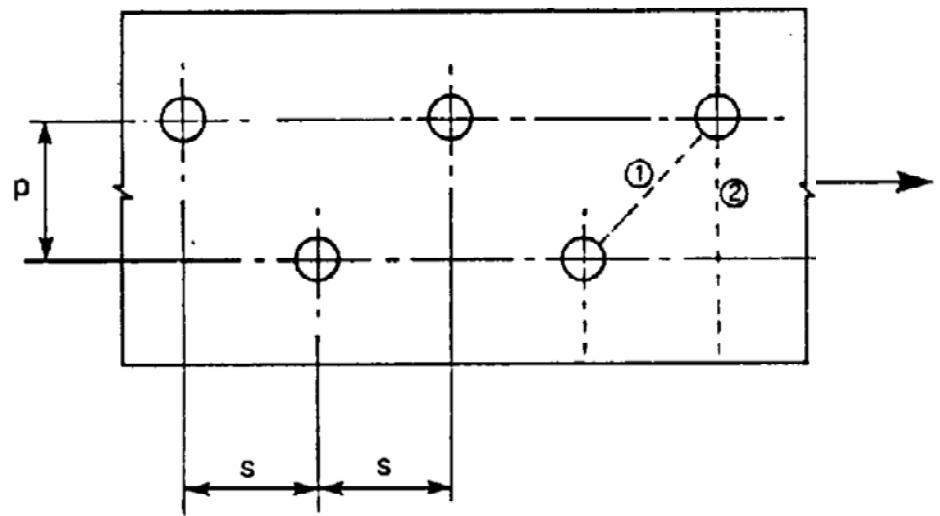
Neto prerez – zamaknjene luknje

Primer: kotnik z luknjama v obeh krakih

Skupna vsota lukenj, ki jo odštejemo:

$$\max \begin{cases} \text{a) zmanjšanje za luknje, ki niso zamaknjene; ravnina 2} \\ \text{b) } t \left(n d_0 - \sum \frac{s^2}{4p} \right); \text{ ravnina 1} \end{cases}$$

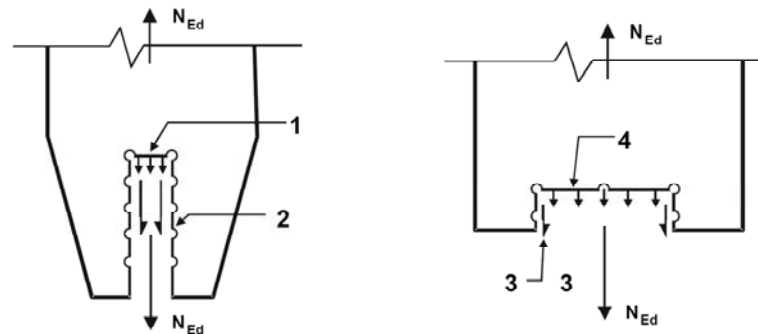
Strižni iztrg ob robu pločevine – “block shear effect”

Strižni iztrg je sestavljen iz:

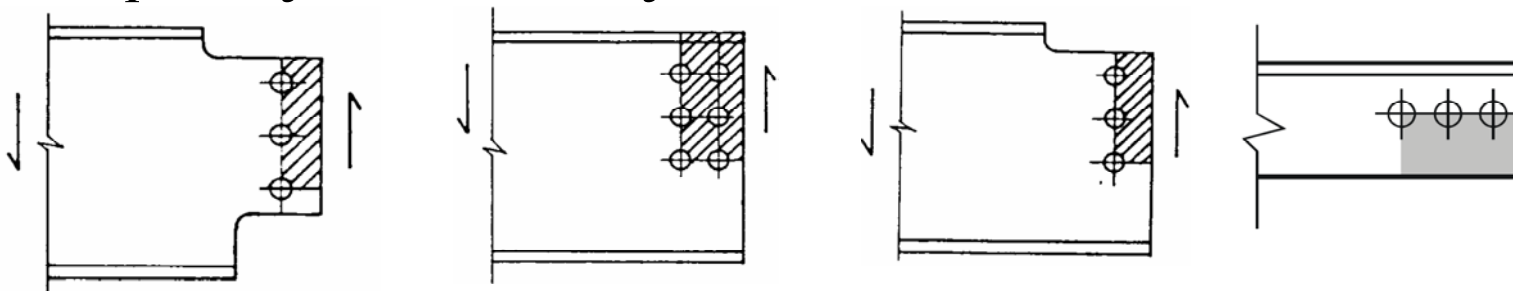
- strižne porušitve (vzporedna prečni sili);
- nateznega pretrga (ob natezni strani skupine vijakov).

Delitev glede na geometrijo izpostavljene skupine vijakov:

- simetrična skupina vijakov, obremenjena s centrično obtežbo

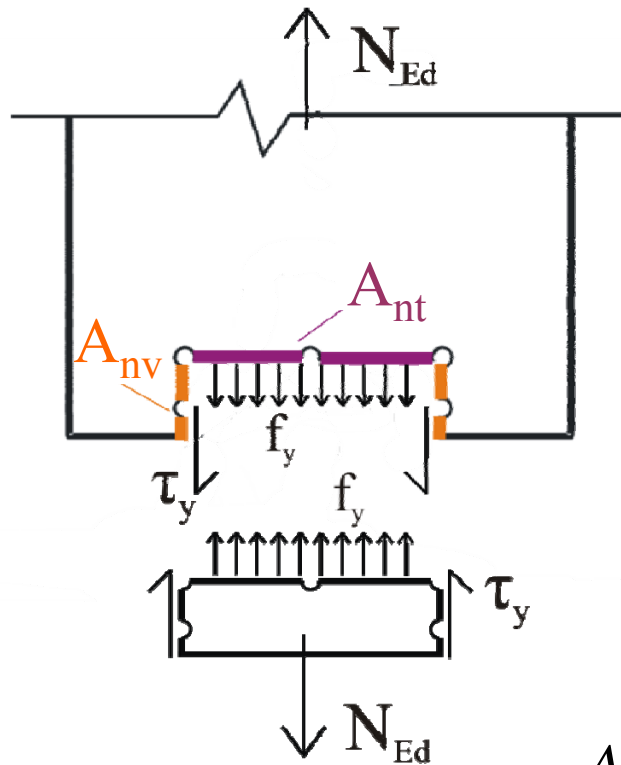

- skupina vijakov, obremenjena z ekscentrično obtežbo

Strižni iztrg ob robu pločevine – “block shear effect”

Simetrična skupina vijakov, obremenjena s centrično obtežbo

$$V_{Rd} = A_{nv} \cdot \frac{f_y}{\sqrt{3} \cdot \gamma_{M0}}$$

$$N_{Rd} = A_{nt} \cdot \frac{f_u}{\gamma_{M2}}$$

$$V_{eff,1,Rd} = N_{Rd} + V_{Rd}$$

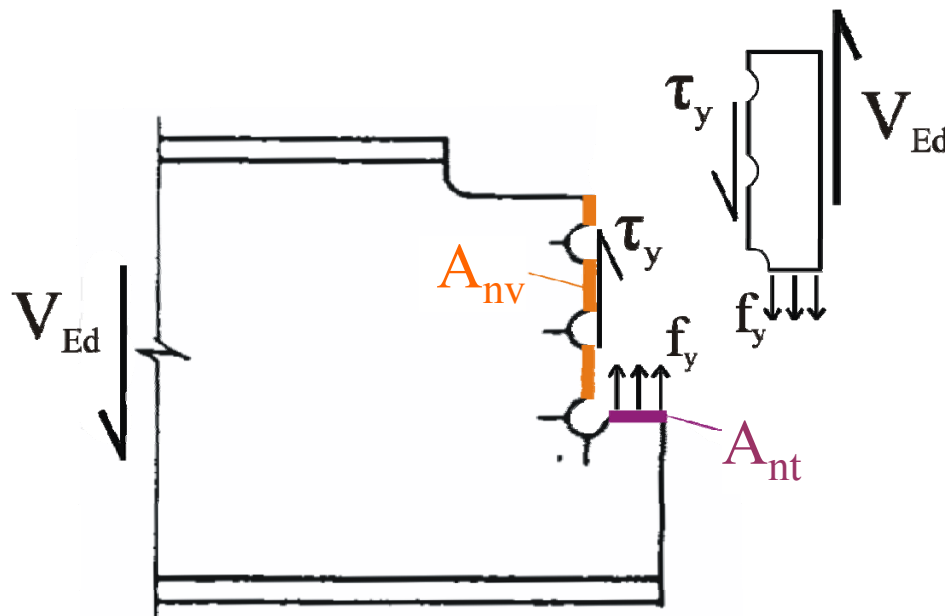
A_{nt} neto prerez območja pločevine v nategu

A_{nv} neto prerez območja pločevine v strigu

Strižni iztrg ob robu pločevine – “block shear effect”

Skupina vijakov, obremenjena z ekscentrično obtežbo

$$V_{Rd} = A_{nv} \cdot \frac{f_y}{\sqrt{3} \cdot \gamma_{M0}}$$

$$N_{Rd} = 0,5 \cdot A_{nt} \cdot \frac{f_u}{\gamma_{M2}}$$

$$V_{eff,1,Rd} = N_{Rd} + V_{Rd}$$

A_{nt} neto prerez območja pločevine v nategu

A_{nv} neto prerez območja pločevine v strigu

Kotniki, priključeni preko enega kraka

Spoj z enim vijakom:

$$N_{u,Rd} = \frac{2,0(e_2 - 0,5d_0)t f_u}{\gamma_{M2}}$$

Spoj z dvema vijakoma:

$$N_{u,Rd} = \frac{\beta_2 A_{net} f_u}{\gamma_{M2}}$$

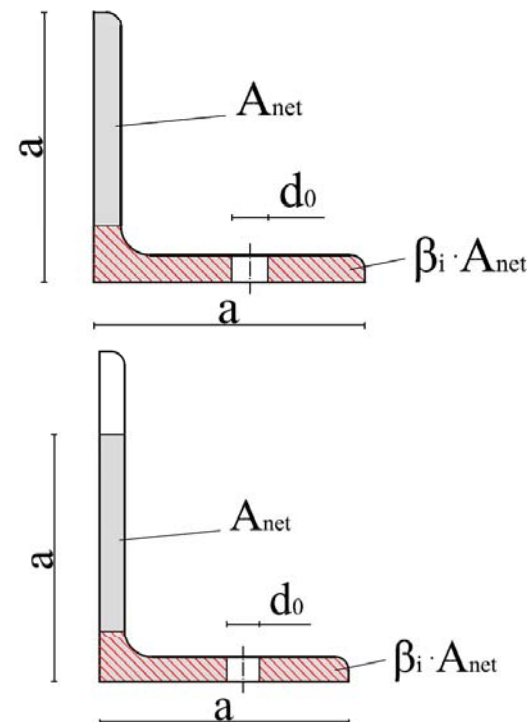
Spoj s tremi vijaki:

$$N_{u,Rd} = \frac{\beta_3 A_{net} f_u}{\gamma_{M2}}$$

Kjer je:

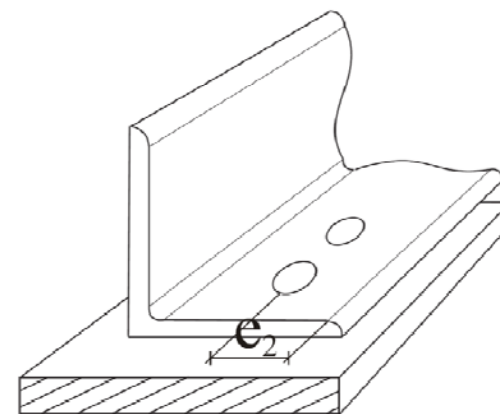
β_2 in β_3 redukcijska faktorja, odvisna od razmaka p_1 ;

A_{net} neto prečni prerez kotnika.

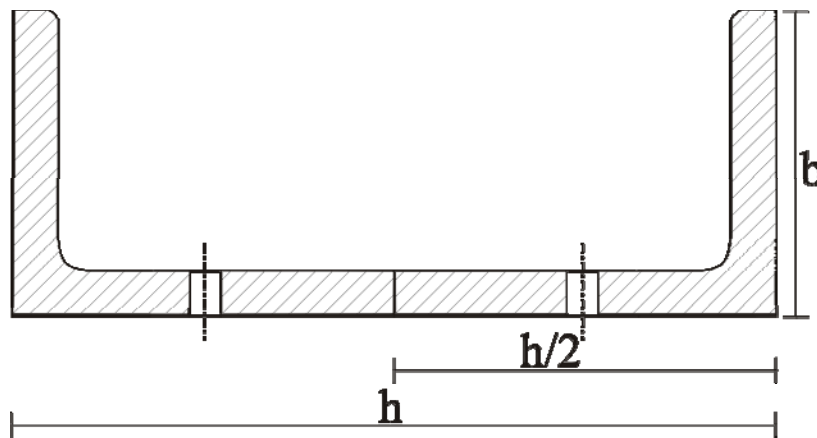

Redukcijska faktorja β_2 in β_3

razmak	p_1	$\leq 2,5 d_0$	$\geq 5,0 d_0$
2 vijaka	β_2	0,4	0,7
3 vijaki ali več	β_3	0,5	0,7

Primer: priključevanje U - profila

U – profil lahko obravnavamo kot dva kotnika:

$$h / 2 > b$$

Visokovredni prednapeti vijaki

Uporabljena kvaliteta vijakov:

8.8	10.9
-----	------

Vijak prednapnemo in na stiku površin pločevin ustvarimo velike pritiske.

Veliki pritiski omogočajo, da se pri strižni obremenitvi obtežba prenaša s trenjem v strižni ravnini.

Torni stiki so zelo togi, saj ni medsebojnih zamikov pločevin.

Visokovredni prednapeti vijaki

Prednapenjanje:

- **Sila prednapenjanja:**

$$F_{p,Cd} = 0,7 \cdot f_{ub} \cdot A_s$$

Večja sila prednapenjanja pomeni večjo tornu nosilnost, zato se prednapenjajo samo VV.

- **Način prednapenjanja:**

- z momentnim ključem

$$M_p = K \cdot d \cdot F_p$$

K = koeficient trenja (0,12 – 0,20)

(0,14 – 0,18) običajno

Vijaki morajo biti čisti in podmazani, K se meri!

Visokovredni prednapeti vijaki

Prednapenjanje z momentnim ključem

M_p povzroča v vijaku torzijske strižne napetosti, zato:

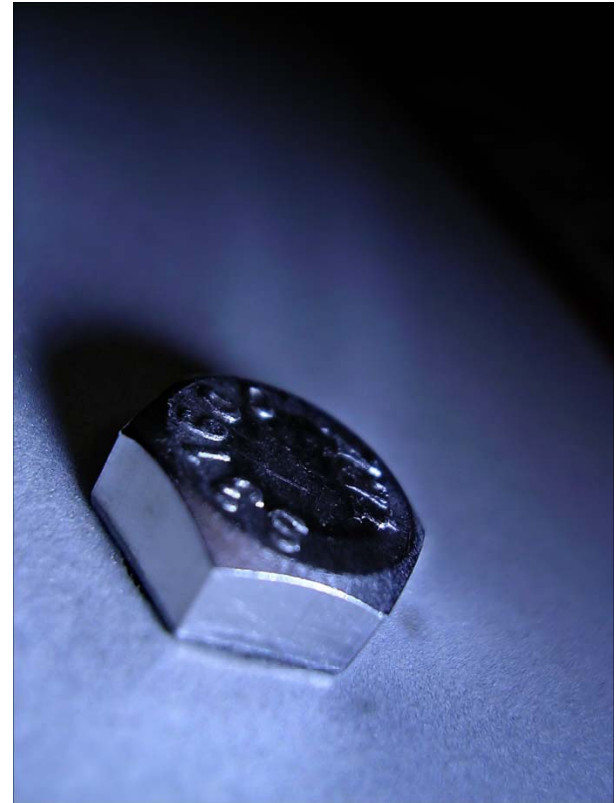
$$F_{p,Cd} < f_{ub} \cdot A_s \rightarrow \sqrt{\sigma^2 + 3\tau^2} = f_y$$

- z dodatnim zasukom matice:

Vijak **tesno privijemo** – **pločevine se morajo stikovati**. Nato privijemo še za predpisan zasuk matice.

- kombinacija obeh najboljša:

Z momentnim ključem prednapnemo do 75% sile prednapenjanja, potem dodatni zasuk matice.

Visokovredni prednapeti vijaki

Torna nosilnost (en vijak)

$$F_{s,Rd} = \frac{K_s \cdot m \cdot \mu}{\gamma_{M3}} \cdot F_{p,Cd}$$

m = število strižnih ravnin

$K_s = 1,0$ običajno velike luknje

{ $K_s = 0,85$ povečane luknje Δd od 3 mm do 8 mm

{ $K_s = 0,7$ podolgovate luknje – dobro –lažja montaža

manjša torna nosilnost zaradi zmanjšanega kolobarja pritiska

Visokovredni prednapeti vijaki

Torna nosilnost (en vijak)

$\gamma_{M3,ULT} = 1,25$ mejno stanje nosilnosti + kontrola bočnega pritiska (kategorija C)

$\gamma_{M3,SER} = 1,10$ mejno stanje uporabnosti (kategorija B) + pri mejnem stanju nosilnosti kontrola za običajne vijake – strig, bočni pritisk, neto prerez

μ = torni koeficient (0,2 -0,5)

Določa se eksperimentalno s standardiziranim poskusom.

Visokovredni prednapeti vijaki

Torni koeficient μ

Razred torne površine	Torni koeficient μ
A: peskano + metalizirano (Al, Zn)	0,5
B: peskano + cink silikatni premaz	0,4
C: jeklena krtača ali plamen	0,3
D: neobdelana površina	0,2

- Tornih površin nikjer ne barvamo z navadnimi barvami antikorozijskimi zaščitami;
- vedno odstranimo rjo in mastne madeže;
- strižna nosilnost je vedno večja od torne nosilnosti;

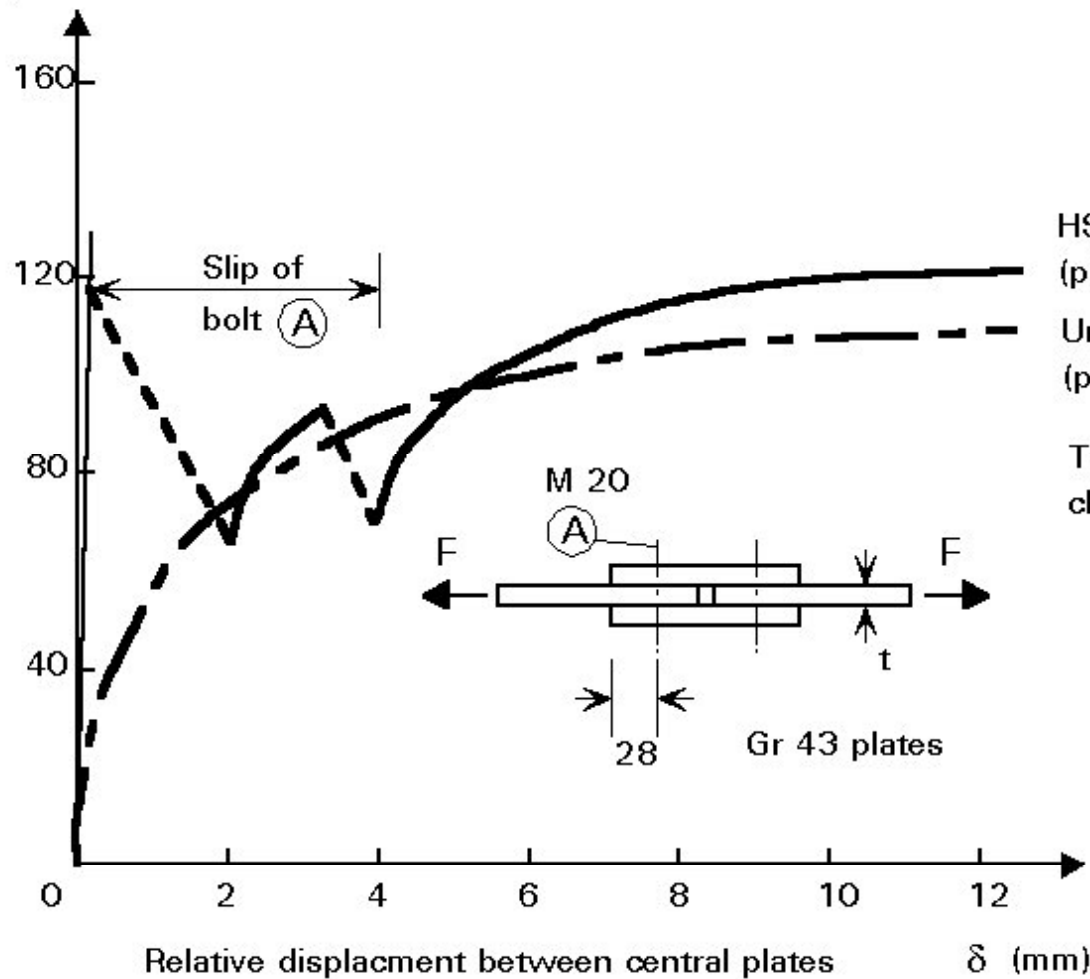
Visokovredni prednapeti vijaki

- Torna nosilnost je približno enaka strižni nosilnosti navadnih vijakov 4.6, 5.6;
- pri tornih spojih v **MSN** obvezno preverimo še **bočni pritisk** in **neto preseke**;
- pri tornih spojih v **MSU** pa za **MSN kontrola kot pri navadnih vijakih**.

Visokovredni prednapeti vijaki

Mejna nosilnost

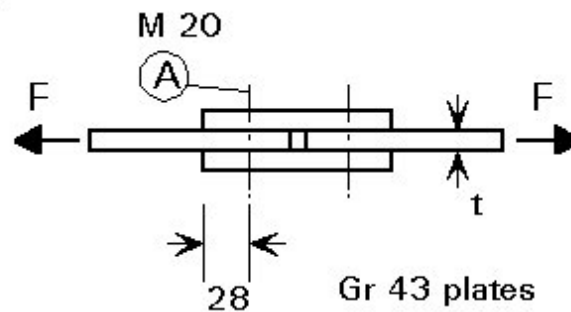
Load F(kN)

HSFG bolts, $t = 6,5\text{mm}$
(plate bearing failure)

Untensioned bolts, $t = 6,5\text{mm}$
(plate bearing failure)

The displacement due to
clearance holes is not indicated

Visokovredni prednapeti vijaki

Natezna nosilnost

Kot pri navadnih vijakih.

Torna in natezna nosilnost (en vijak)

pri spojih kategorije B:
$$F_{s,Rd,ser} = \frac{k_s n \mu (F_{p,C} - 0,8 F_{t,Ed,ser})}{\gamma_{M3,ser}}$$

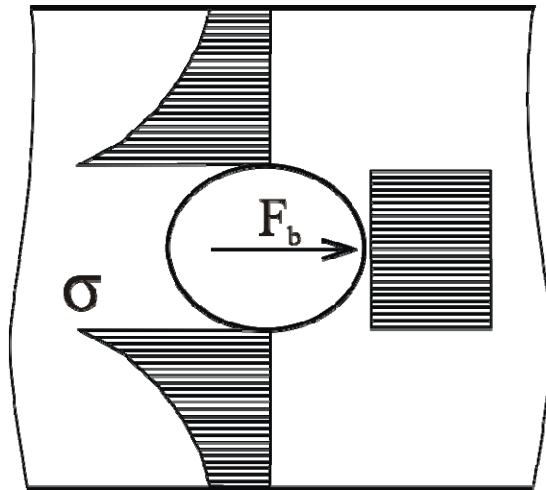
pri spojih kategorije C:
$$F_{s,Rd} = \frac{k_s n \mu (F_{p,C} - 0,8 F_{t,Ed})}{\gamma_{M3}}$$

Pri momentnih spojih ni potrebno zmanjšati torne nosilnosti – v natezni coni manj → v tlačni več.

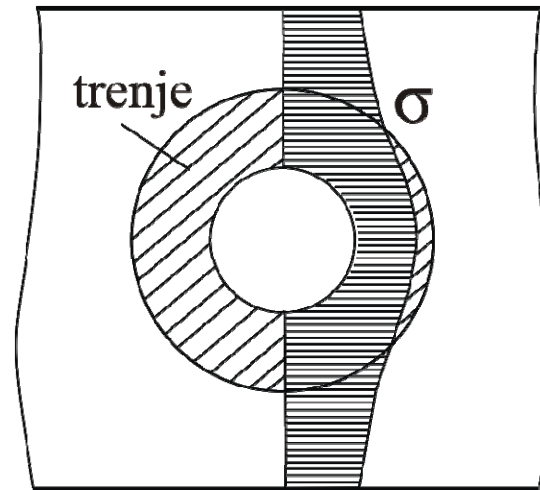
Visokovredni prednapeti vijaki

Utrujanje: DOBRE LASTNOSTI

- ni medsebojnih zamikov
- **torna nosilnost – ni koncentracij napetosti ob luknji**

a) Navadni vijaki:
koncentracija napetosti

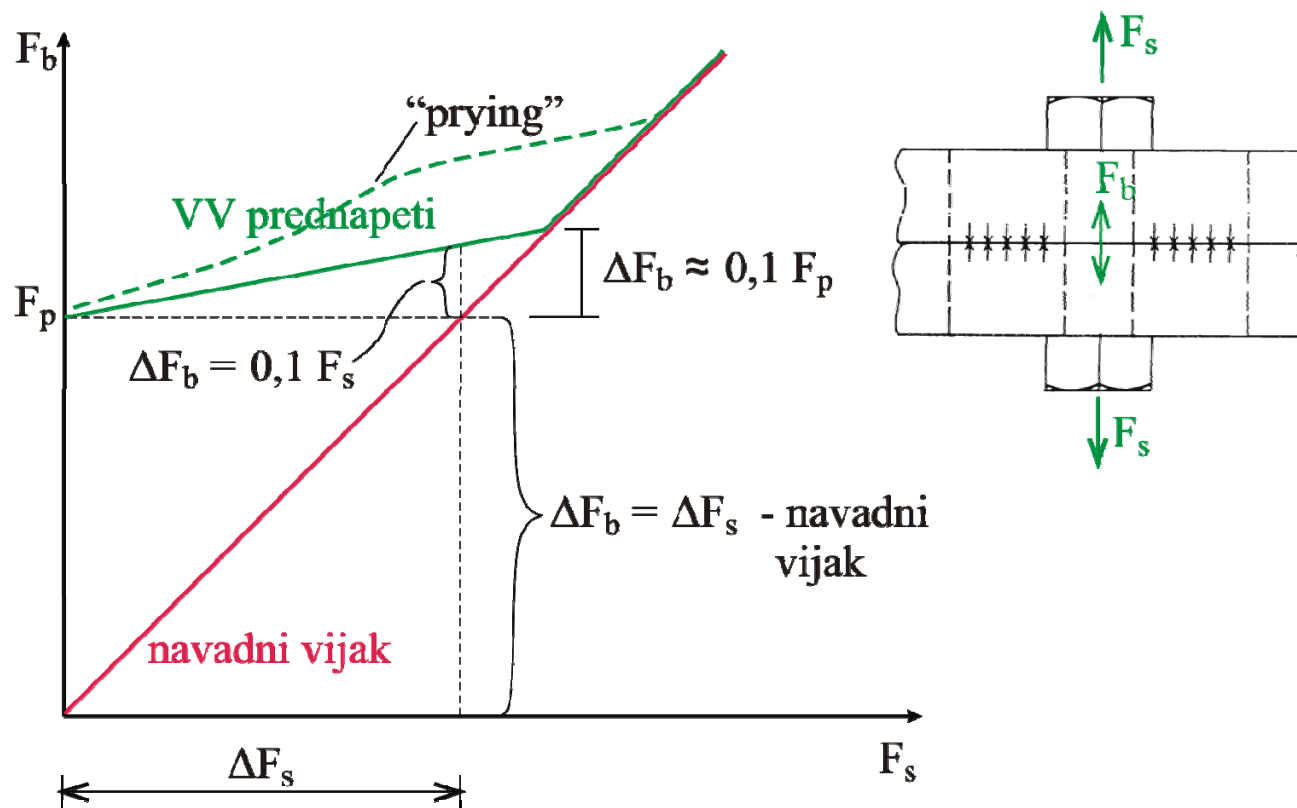

b) VV prednapeti vijaki: ni
izrazitih konc. napetosti

Visokovredni prednapeti vijaki

Utrujanje: DOBRE LASTNOSTI

- natezna obremenitev

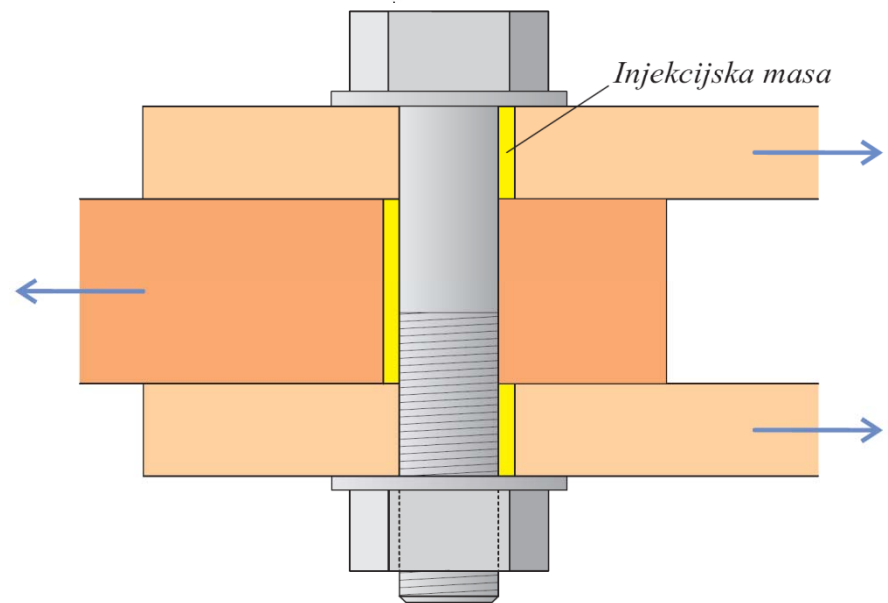

Manjši ΔF_b pomeni manjši vpliv utrujanja.

Druge vrste vijakov

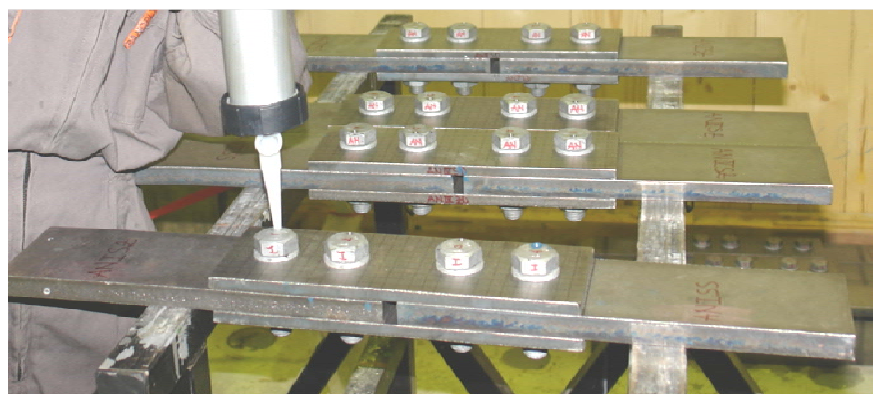
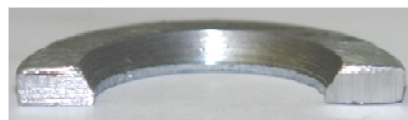
Podobne lastnosti kot VV prednapeti vijaki imajo tudi:

- **vijaki s točnim naleganjem:** $\Delta d \leq 0,3$ mm. Potrebna je velika natančnost → dragi stiki;
- **injektirani vijaki:** prostor med vijakom in pločevino zapolnimo z maso – enostavno, poceni → vedno večja uporaba.
- lahko jih prednapnemo

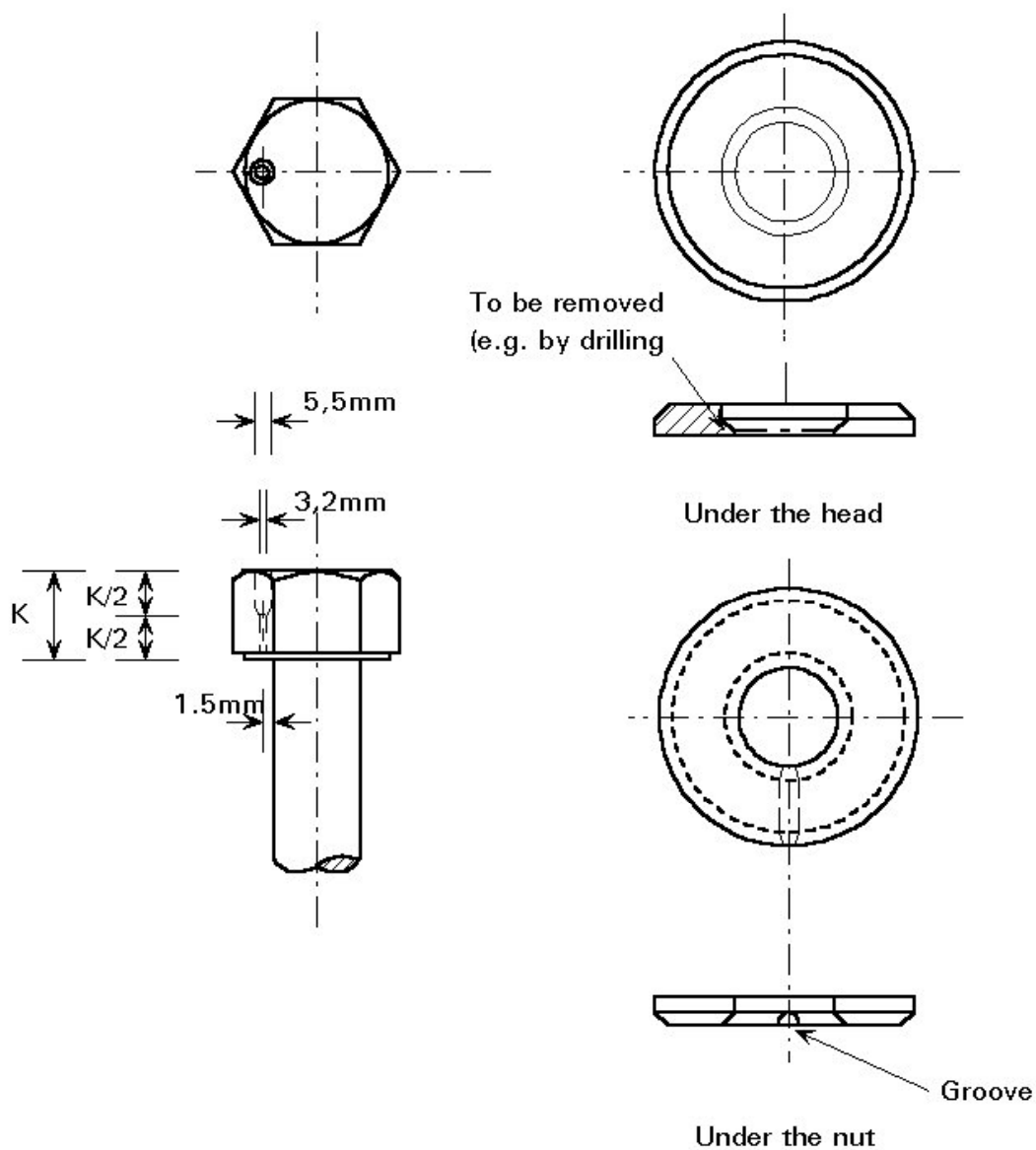

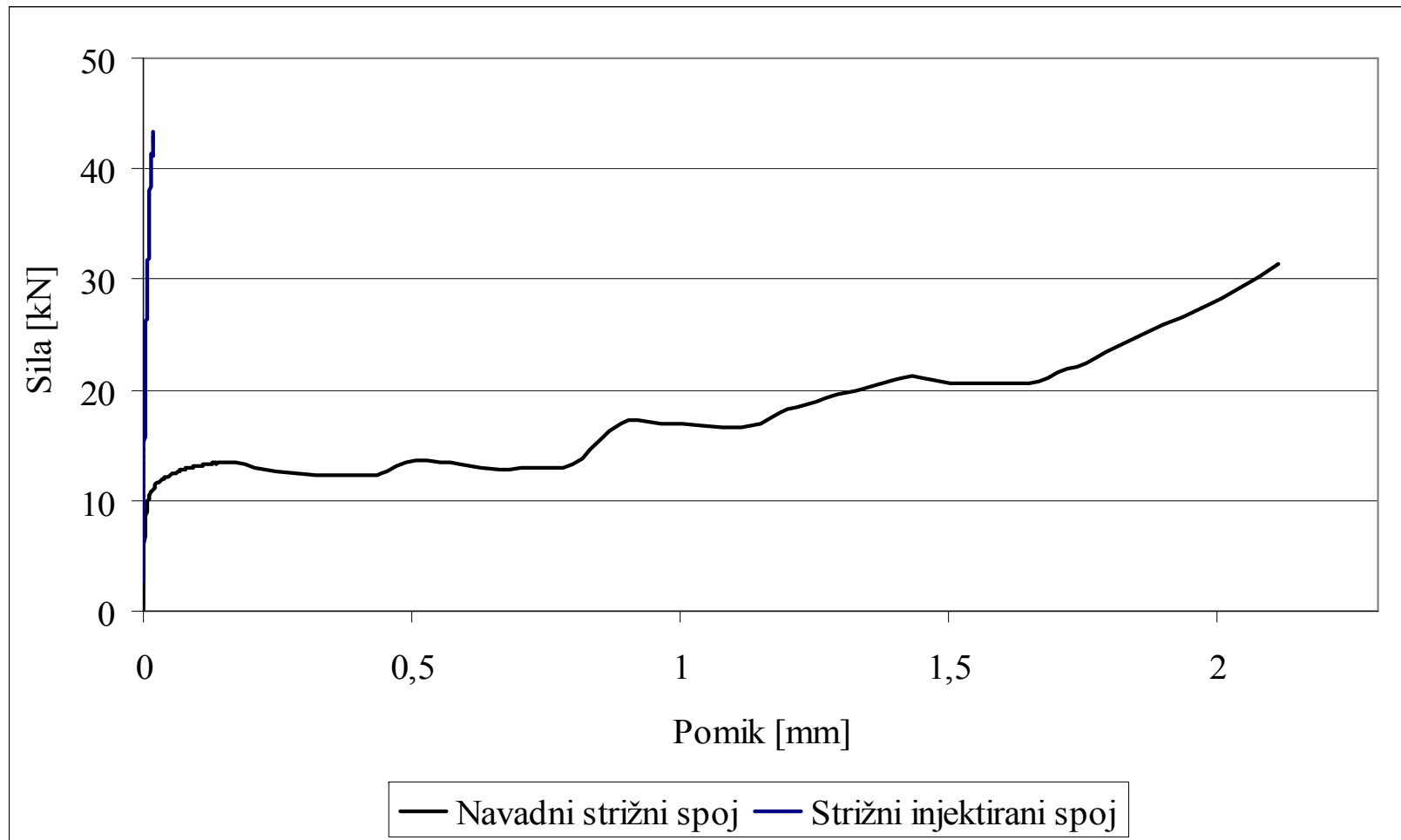
Injektirani vijaki

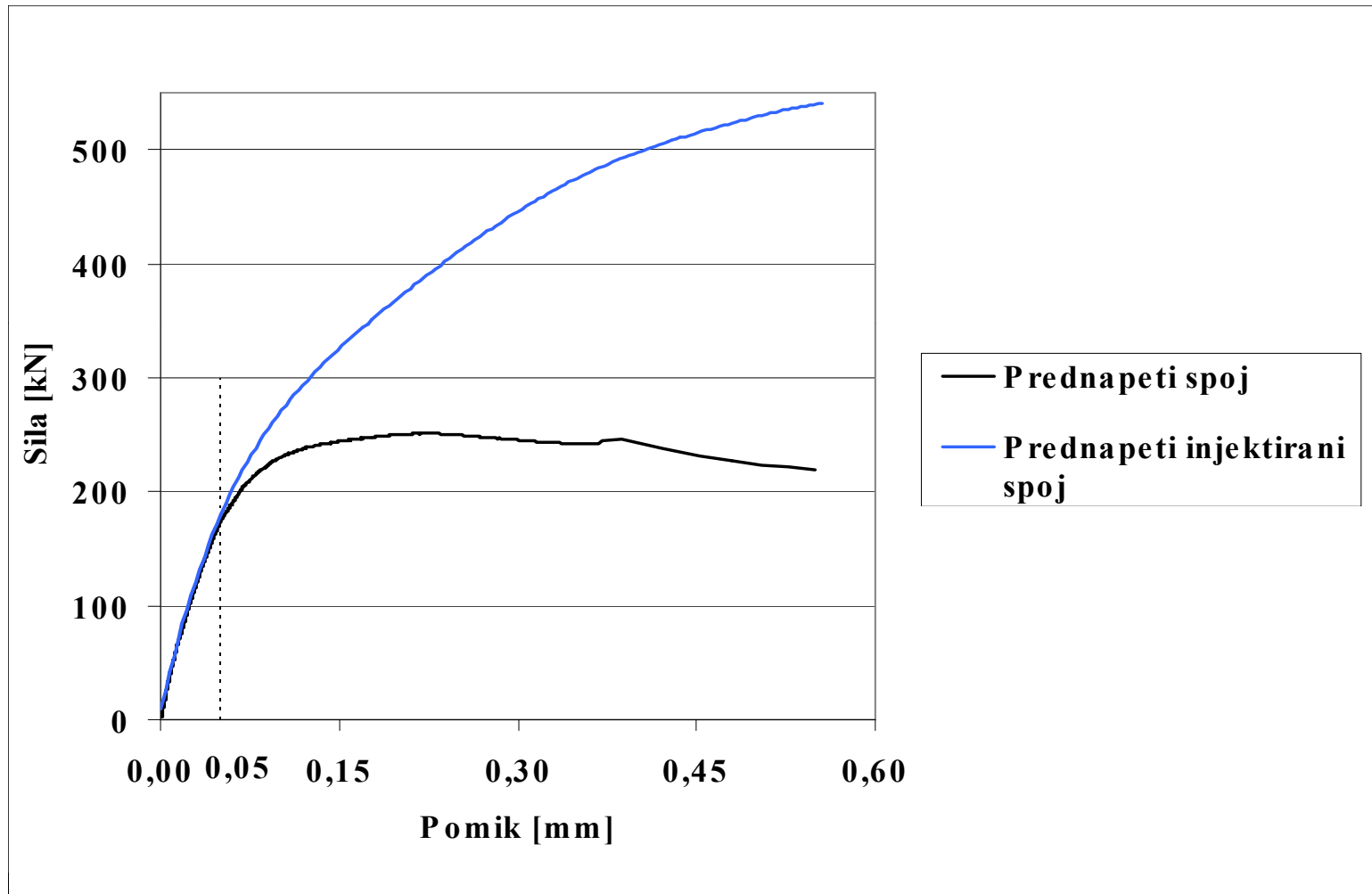
Injektirani vijaki

Primerjava nosilnosti navadnih in injektiranih vijakov

Primerjava: prednapeti in prednapeti injektirani spoj

Primerjava

Običajni vijaki:

DOBRO:

- poceni;
- enostavna vgradnja.

SLABO:

- slabe lastnosti pri utrujanju;
- zdrsi.

VV prednapeti vijaki:

DOBRO:

- zelo dobre lastnosti pri utrujanju;
- togi stiki.

SLABO:

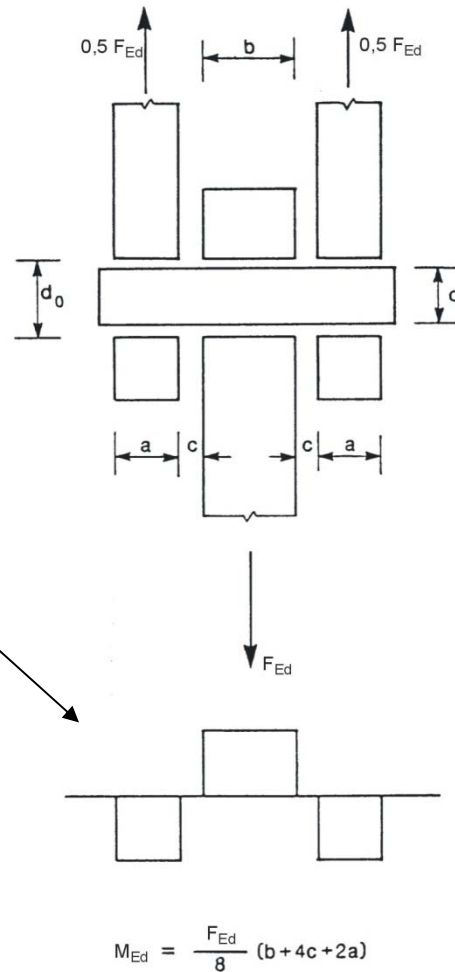
- dragi;
- težje vgrajevanje – postopki prednapenjanja;
- potrebni bolj izurjeni delavci.

Čepi

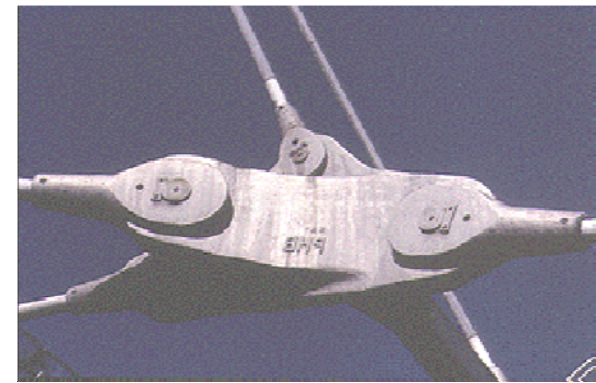
Uporaba:

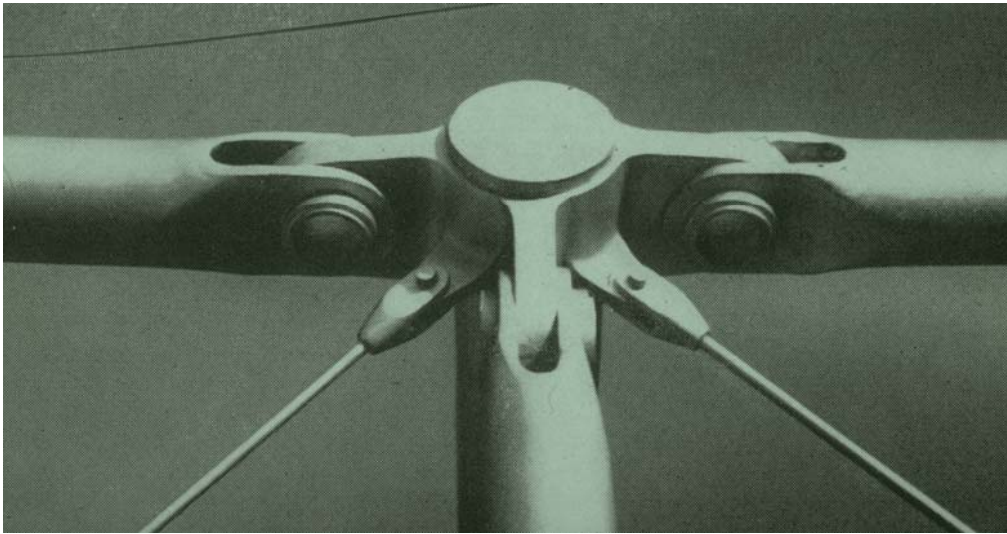
Uporabljajo se tam, kjer želimo imeti pravi členek – npr.: **vešalke**

Upogibni moment v čepu:

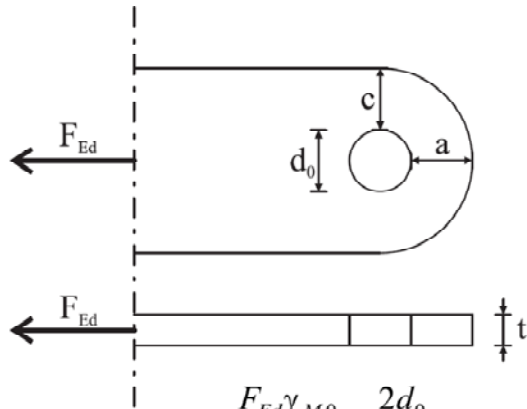
Upogibna obremenitev, ki je v vijaku ni!

Čepi - geometrija

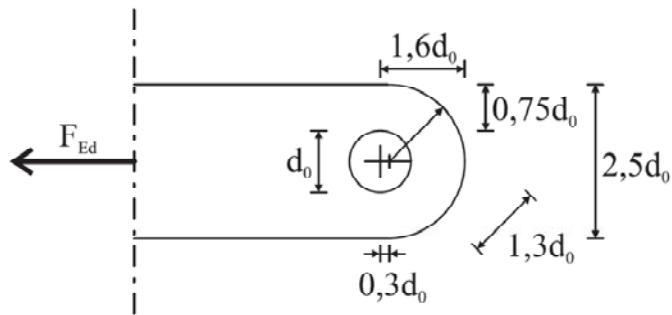
Tip A: Podana debljina t

$$a \geq \frac{F_{Ed} \gamma_{M0}}{2t f_y} + \frac{2d_0}{3}$$

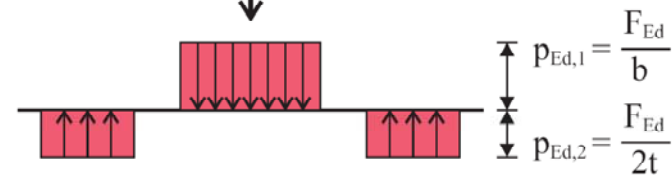
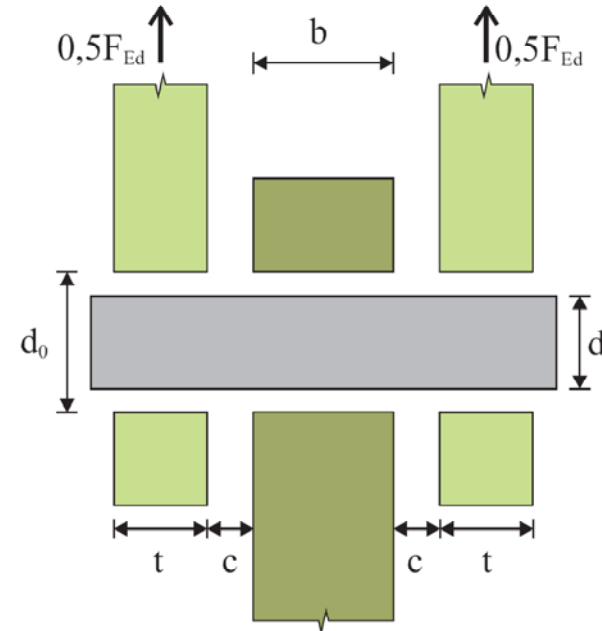
$$c \geq \frac{F_{Ed} \gamma_{M0}}{2t f_y} + \frac{d_0}{3}$$

Tip B: Podana geometrija

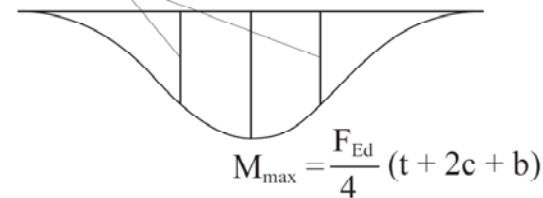

$$t \geq 0,7 \sqrt{\frac{F_{Ed} \gamma_{M0}}{f_y}}$$

$$d_0 \leq 2,5t$$

$$M_{Ed} = \frac{F_{Ed}}{2} \left(\frac{t}{2} + c \right)$$

$$M_{max} = \frac{F_{Ed}}{4} (t + 2c + b)$$

Projektna nosilnost čepov

način porušitve	projektne zahteve
strižna nosilnost čepa	$F_{v,Rd} = 0,6 A f_{up} / \gamma_{M2} \geq F_{v,Ed}$
nosilnost na bočni pritisk za pločevino in čep	$F_{b,Rd} = 1,5 d \cdot t \cdot f_y / \gamma_{M0} \geq F_{b,Ed}$
če je predvideno, da bo čep zamenljiv, je potrebno izpolniti tudi ta pogoj.	$F_{b,Rd,ser} = 0,6 d t f_y / \gamma_{M6,ser} \geq F_{b,Ed,ser}$
upogibna nosilnost čepa	$M_{Rd} = 1,5 W_{el} f_{yp} / \gamma_{M0} \geq M_{Ed}$
če je predvideno, da bo čep zamenljiv, je potrebno izpolniti tudi ta pogoj.	$M_{Rd,ser} = 0,8 W_{el} f_{yp} / \gamma_{M6,ser} \geq M_{Ed,ser}$
istočasno delovanje upogibnega momenta in striga v čepu	$\left[\frac{M_{Ed}}{M_{Rd}} \right]^2 + \left[\frac{F_{v,Ed}}{F_{v,Rd}} \right]^2 \leq 1$
d je premer čepa;	f_{yp} je napetost tečenja čepa;
f_y je manjša od napetosti tečenja za čep in priključeni element;	t je debelina priključenega elementa;
f_{up} je natezna trdnost čepa;	A je površina prečnega prereza čepa.